

REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

RAZMERE V DOMOVIH ZA STAREJŠE V PRVEM VALU EPIDEMIJE COVIDA-19

**Poročilo o raziskavi Zagovornika načela
enakosti – priloga 2:**

**Dobesedni prepisi polstrukturiranih
intervjujev s stanovalkami in svojkama¹**

Maj 2021

¹ Besedilo intervjujev ni revidirano in lektorirano.

STANOVALKA 1

Najprej me zanima, ta vprašanja bodo imela malo več sklopov, no, ampak kot rečeno, bi vas prosil, če se lahko osredotočate, če se spomnete tistega časa med marcem in majem, ko so bili domovi prvič zaprti za obiskovalce. In to je trajalo kar skoraj ene dva meseca, če ne več. In zdaj me zanima, kako ste se vi takrat počutili, lahko govorite o lastni izkušnji, kot predsednica Sveta stanovalcev, pa lahko tudi še kakšno drugo izkušnjo, če imate, če ste se pogovarjali o teh temah še z drugimi. In me zanima, kako ste se počutili med tistim zaprtjem, med epidemijo, kako bi opisali tisti čas, kaj vam je bilo najtežje, kako ste si pomagali, kako ste doživljali tisti čas?

Ja, lahko rečem, da je to bil šok za nas. Ko se je to zgodilo, ko smo izvedeli za ta virus, ko so nam pomagali tu v domu razlagat in sestre so nas bodrile, da to, če bo in ko bo, se bo tako zgodilo in se tudi je. Naša direktorica je takoj sama zaklenila vhodna vrata v dom. Je rekla "Tako, tak je nalog, bo prišel, jaz bom kar naredila to in vsem povedala, da je to potreba." Mislim, da vsi od nas, ki smo tu, smo to razumeli. Jaz sem z razumevanjem to sprejela, težko pa je bilo, ko svojcev nisi videl, nisi mogel do njih, to pa ja. Ampak možnost je bila celo tako, po telefonu tako ali tako, pa še možnost so dali, da se vidimo pa govorimo z njimi, tudi to je bilo veliko vredno. Sestre so pa z nami bile, kako bi rekla, posebej pozorne, če bi kateremu bilo kaj narobe, če je kdo bil žalosten. In mi med sabo, jaz sem že tako bila bolj v družbi, zdaj pa ne smem, ker sem dobila v bolnici tisto MRSO, sem pa v osamitvi. In to je bilo groza. Ampak naši zaposleni, vsa čast vsem od prvega do zadnjega, so skrbeli za nas. Sestre so nas dol vozile na dvorišče, ki imamo krasno dvorišče, gozd, je tlakovana cesta, da nas lahko peljejo not, ker jaz se sama tudi ne morem več peljat toliko, ker ne zmorem. Ampak vsi tisti, ki ne zmoremo, smo bili v gozdu in nam je bilo tako presenečenje to, eno soboto, da nismo mogli verjet, da je to možno. Da se nam zgodi. In, ampak varovali so nas tako, zato sem hvaležna, vsi po vrsti, ki se pogovarjam, pa sem se takrat pogovarjala, so bili zadovoljni, da so nas zaprli, zato ker pogledajte, kaj se je drugod dogajalo. Mravljinci so nam šli, ko smo videli, kaj se to dogaja. Ja.

In kako so vam pojasnili zakaj zapirajo, zakaj je potrebno dom zapret? So vam pojasnili tako, da ste razumeli, da je bilo logično?

Ja, ja, seveda. Ja, ja, so. Vsak po svoje, po svojih, kako bi rekla, poziciji, vsak je imel svojo obveznost, vsak je šel povedat, pa nas okrepil. Tedensko smo imeli skupaj na dvorišču take, kako bi rekla, piknike, se reče, šmornov, pražene gobe z jajčki, in takrat nas sestre vse odpeljejo dol, tisti, ki grejo sami, pa grejo lahko sami, ne. In za nas poskrbijo. In tako da to je ostalo edino, kar je bilo letos, glavnega piknika ni bilo, z družinskimi člani, tako kot smo vsako leto, da imamo kosilo skupaj, da lahko pridejo k nam, ampak pač tak je zakon, to smo se spremenili in to je, ja. Moram pa povedati iz lastnih izkušenj, jaz imam to MRSO na koži in sem pač v osamitvi, in ko sem drugič imela bris, prvi je bil negativen, drugi je bil pozitiven. In jaz sem jokala mogoče dva dni, tri, so me hčerke, obe, hčerka pa pastorka, obe sta me bodrili, klicali "Babi, tega ne smeš delat, pomisli na nas, mi smo še tu, ki te imamo radi, pa te rabimo." In pol sem pa jaz tudi rekla "Ne smem puške v koruzo vreči," tako kot po domače se reče, in s tem je bilo veliko narejenega in jaz sem začela drugače razmišljat. In tudi zdaj drugače razmišljam, pa vsakemu rečem, če čujem, da so, jaz se zdaj v družbo ne smem spravljat, ker moram bit izolirana. Tudi na dvorišču, ko grem, me sestre posebej zapeljejo tja, v taki poseben kot na dvorišču je, jaz vidim vse ljudi, ampak jaz sama tam sedim, ja. Ne more nobeden, če bi že kdo prišel, mora pa biti najmanj 2 metra od mene in, da bi se kdo pogovarjal z mano, ja.

Ampak vi imate MRSO, nimate to koronavirus?

Ne, ne, ne, ne, MRSO. Nobeden ga v domu, ni imel. Nobeden v domu pri nas.

Pri vas je bil, je ostal dom negativen ves čas med epidemijo?

Skozi, skozi. In smo prav hvaležni vsem našim zaposlenim, pa vodstvu, da so uspeli narediti, ker vidim kaj se drugod godi, ja.

Kako so pa drugi reagirali, vaši sostanovalci, kolegi, prijatelji v domu, kako so se odzvali, kako so sprejemali vse te omejitve stikov, vse te omejitve gibanja, maske in vse te ukrepe, razkuževanje? Kako so to doživljali, kako so sprejemali?

Mislím, da zelo dobro. Da so se potrudili. Edino kar je bilo včasih, je bil stiska, kako bi rekla, duševna, ampak takrat so pristopile naše sestre, tehniki in so to nas spravili k sebi, povedali, razložili, kaj se zgodi, če ne bi bilo tako kot imamo, in kaj nam pride, če se ne bomo temu prilagodili. Kaj se lahko zgodi, ja. Tako da mi smo upoštevali to in smo jim hvaležni iz srca, da tako skrbijo za nas. Ja.

Bi rekli, da ste bili recimo dobro pripravljeni na to epidemijo, so vam recimo, osebje doma vam je dobro razložilo kako se virus prenaša, kako se zaščitimo ... Kaj bi rekli?

Ja. Zelo dobro. Vse so nam obrazložili, imamo ta razkužila pri vsakih vratih, zunaj, noter. Jaz recimo ne morem tako vsak dan ven, recimo, ko me dajo na voziček, takrat ja, drugače pa mi dajo možnost, si tu razkužim roke, sestra pride, da uredi in gre, ja. Ampak lepo mi povejo, to in to, pa vsem ostalim. Mi si gremo, recimo, mene poznajo vsi, jaz sem že dolgo tu, jaz sem že 6 let v domu, ja. In tukaj zdaj, ko sem, jaz sem sama v sobi, z balkonom, krasno, na gozd gledam in tu gre, so štiri sobe okrog, take "duplih", po dva in ko se vidimo, ko se vrata odprejo recimo pri meni, da kdo pride ali gre ven, ko me vidijo, si pomahamo, govorimo nič, ampak si pomahamo in ko grem jaz mimo, jaz vsem pomaham, govorim z nobenim. Niti se ne ustavljam, ampak, če grem dol, me sestra pelje, jaz sem, tako neki stik še vedno je, ja.

Če se spomnite na tisti čas od marca do maja, pravite, pri vas ni bilo nobene okužbe. Pa ste imeli občutek, da bo, da bi bilo dobro poskrbljeno, če bi pa bil kdo okužen? Kakšen občutek ste imeli? Ste imeli občutek, da ste pripravljeni tudi, če bi bil kakšen pozitiven primer, da je bilo dovolj osebja, dovolj zdravnikov? Kako ste, če se spominjate tistih mesecev?

Veste, jaz sem ravno takrat bila na bolnišnici, ravno v aprilu mesecu, sprejeta na oddelek urologije, glede nekíh težav in sem potem tudi bila na enem posegu, na oddelku radiologije, tam so radiologi bili in so mi to zrihtali. Ampak, ko sem prišla domov, spodaj pri recepciji, so me dali, tej, kaj so, rešilci dol, na vozičku in je rekla ta gospa na recepciji "Zdaj pa malo počakajte, gospa /.../², pridejo po vas." Sem rekla "Prav.". V tistem je prišla gospa /.../³, to je naša socialna, je rekla "Hitro, hitro gor, v tretje nadstropje, gospa /.../⁴.« Sem rekla "Res? Zakaj pa?", je rekla "zato, ker ste prišli iz bolnice, imamo posebej sobe gor." Sem rekla "V redu, v redu!" in sem s tem se strinjala. Prišla sem gor, in pol so mi prinesli štiri pižame. So rekli "Zdaj boste samo v pižamah, in ko bo prišlo za vami, da je vse v redu, pa boste šli nazaj v sobo." Sem rekla "ja, hvala.".Zdelo se mi je čudno, ampak pol sem začela razmišljat, seveda, jaz zdaj lahko pridem iz bolnice, prinesem kaj našim, drugim in bom jih okužila, ne. Da je to pametna rešitev bila, da so tako naredili. In čez nekaj dni, čez dva ali tri dni, so me spet selili, takrat je pa prišlo, da imam MRSO. In od aprila zdaj sem jaz tu, v tej sobi, sama, z balkonom, z vsem, voziček je not, lahko pride sestra, ko jaz hočem, grem ven, me oblečejo, me odpeljejo na dvorišče dopoldan, ko je toplo in pridejo pol spet po mene nazaj. Tako da, je tega več, ne samo jaz, ne. Ja. Vsi, ki želijo it, sestra zjutraj vpraša, če greste na voziček, in če rečejo ja, jaz sem rekla, imamo mlado sestro tu, ki je bila novinka pri nam, je rekla "Gospa, nič razmišljat, treba je it ven, ko boste na zraku, boste drugače mislili, kot pa tu v postelji, kaj boste celi dan." Jaz sem rekla sama pri sebi "Glej jo, mlada je, pa kako pametno misli.« In sem to upoštevala. Se še včasih zdaj srečamo, se še kar nasmejemo.

Vi ste takrat, ker ste pač imeli te zdravstvene, tudi druge težave, kot pač normalno, potrebovali različne, najbrž, preglede, zdravila ... Ste bili deležni vseh teh zdravil in vse te obravnave, tudi v času, ko je bil dom zaprt za obiskovalce, med marcem in majem?

Ja, ja, so. Jaz sem imela dostikrat prevoz do bolnice, ko sem imela razne kontrole in vedno je bilo poskrbljeno, in vedno so me pravi čas spravili tja, ti naši, ki nas vozijo.

² Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o imenu.

³ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o imenu.

⁴ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o imenu.

Grejo z nami tam, do vhoda, tako kot je pač po novem, se podpiše in počakam, tudi merijo vročino, oni me tam pustijo, v vozičku, sestram odnesejo moje dokumente in potem jaz počakam na vrsto, da pridem. In spet pokličejo v bolnici nazaj, naše reševalce in pol pridejo po mene. Tako da to, tu me čaka ali kosilo, če sem šla brez ali karkoli in mi pogrejejo in poskrbijo in vse.

Kaj pa recimo osebna higiena, čistoča doma, kako je bilo v tistem času poskrbljeno za čiščenje, razkuževanje ... Se vam zdi, da so bili še posebej pozorni ali se vam zdi, da so imeli premalo osebja, pa da niso zmogli vsega?

Ja. Veste, lahko rečem, tudi če je bilo premalo osebja, ko so bolniške bile, ko so otroci zboleli, ne naše sestre, ampak so mogle bit doma. Ampak so zato druge delale za dvojno mero. Vsak teden nas okopajo. To je obvezno, vsak teden jaz imam kopanje. In preoblečejo posteljo, uredijo vse. Med tednom pa tako lai tako vsako jutro, ko pridejo, se umijemo, nas uredijo, preoblečejo plenice in to je to.

In tako je bilo tudi takrat, ko ...

Tudi takrat. Nam so celo omogočili, da smo šli tu do ograje, na tej strani, ko je naselje, ampak je en tak lep kos ograje mimo naše zemlje. In smo lahko tu, so nas sestre dol pripeljale, mene in je bila ena družina, obe hčerke imajo po dva otroka, oni vsak tudi po dva svoja in je družina 10 članov, takoj tu, in je prvo od moje pastorka družina, vsi srečni, da smo se videli. Si mahali, se smejali, so mi zapeli in potem je prišla še hčerka, ki živi v /.../⁵ in je tisti dan izvedela zjutraj, da je odprt dom. Takoj v avto, poklicala, če lahko pride, so rekli lahko, malo je zamudila, ampak ni bilo hudega. Oni so bili zunaj, jaz sem bila na tej strani, kar precej oddaljeni, seveda, ampak tako nam je bilo lepo, sem rekla, da so nam to omogočili, pa celo družino, od vsake pogledam, pa da jih vidim. Kar mi je bila velika želja to, pa so to več komu naredili in vsi smo bili tako zadovoljni.

Skratka omogočali so vam tudi stike tako na daljavo, tudi takrat, kadar je bil dom zaprt?

Tudi, tudi in to je bilo glavno, da smo lahko se videli. Ne morem vam povedat, kako je to veselje bilo.

Kako so vam še omogočali stike, poleg teh fizičnih stikov, da ste se lahko na raz, na varni razdalji videli, kako so vam še omogočali, katere stike? Ste mogoče imeli kakšne video klice omogočene, telefonske klice, so vam kaj pomagali ...

Telefonski klici, video so tudi dali na razpolago, video klici so tudi bili. Jaz nisem tega zahtevala ali pa želela, ker sem vedela, jaz sem jih videla, pa meni vsak dan kličejo vsi po vrsti, katerikoli že, od vnukov in tako. In sem rekla, dajmo raje tistim, ki imajo mogoče enega samega svojca, pa že kaj starejši, da se oni pogovorijo, pa da se vidijo. Ker smo tako, tako sem jaz razmišljala.

Vaši so vas večkrat poklicali v tistem času, bolj pogosto kot sicer?

Veste kaj, hčerke imamo tako - ena kliče zjutraj, druga pa proti večeru. Če je pa kaj vmes, jaz pokličem njih, pa jim povem, če je kakšna druga zadeva. Ali bilokaj. Hčerke imajo svoje vnuke, poskrbijo za njih in tako, tako da imamo razdeljeno to. Soboto, nedeljo jaz nimam obiskov, ker hčerke imajo družine doma, takrat imajo skupna kosila, tako kot sem včasih jaz delala prej za njih, tako one zdaj za svoje. In mislim, da je to nekaj lepega. In tudi vse ko tu slišim okrog so srečni, ko pridejo družinski člani, nasmejani, dobre volje. In to je to, kar nas drži pokonci.

In ste bili tudi v času, ko so bili domovi zaprti, ste tudi takrat te stike imeli nemoteno? Ste bili s tem zadovoljni, torej?

Seveda, da sem bla.

⁵ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o kraju.

Kako pa na splošno bi ocenili zadovoljstvo s standardom bivanja v vašem domu? V tistem času epidemije. Se je kaj znižal standard, so se trudili, da je standard ostal enak? Pač, kako se vam je zdel standard bivanja, ko je bil dom zaprt za obiskovalce?

A veste kaj, kako bi povedala, naše sestre, te so z nami v kontaktu in one so v glavnem držijo moralo, nam, nam pomagajo in meni se zdi, tudi če bi nekaj bolj pozno prišlo za hrano ali karkoli, ali da ne bi dobili nekaj, če se zgodi, da ni tisto kar bi moglo bit na jedilniku, ki ga dobimo, si ga lahko tudi vzamemo, imamo celimesec za pregled. Če ne dobijo robe, nam pač povejo, da je nekaj drugega. Ampak ne tako, da bi kar rekli "danes pa ne bo nič", to pa ne gre. To pa se še ni zgodilo. Tako da je, zdaj se, lahko rečem, da so se trudili, včasih moraš kaj počakat, ker jih je manj v delu, ampak vse gre.

In med epidemijo je bilo možno dobit, recimo, kakšen paket od svojcev, kakšen dodatek k hrani, kakšne dodatne vitamine, kaj takega - so vam lahko poslali v dom, ko je bil zaprt? Ali takrat ni bilo možno?

Ja. So lahko poslali, takrat še, ampak so mogli tisti izdelki počakat tam, kako bi rekla, na izolaciji, dan, dva, pa so prišli pol do nas. Zdaj se pa ne sme nosit nobene hrane, nobenega sadja, mi imamo tega tukaj vsega dovolj, raznega. In skrbijo za to, mi od zunaj, ko pridejo ne prinesejo nič.

Se vam zdi, da je zdaj dom še bolj pripravljen, kot je bil prej?

Ja, ja, absolutno. Moram reči, da, kako bi rekla, ni problema, da ga ne bi znali rešit.

Naslednje vprašanje me zanima, če se spomnite, kakšne omejitve gibanja so veljale, ko je bil dom zaprt za obiskovalce, kakšnih omejitev ste bili deležni? Ste lahko šli iz sobe, ste se lahko družili ... Ko je bil dom zaprt, kakšne so bile omejitve, kakšen je bil ta režim?

Nismo hodili križem in smo vsako nadstropje ostalo v svojem krogu. Križem nismo hodili iz sobe, sploh ne, ja. So pa skupni prostori, kjer smo lahko posedeli, spili kavo, to pa ja. Drugače pa, smo se držali teh ...

Vsako nadstropje posebej?

Ja, vsako nadstropje posebej. Ker so rekli, da ne smemo izigravat se, zato ker se lahko hitro kaj prenese. In mi sami smo pač tako, da vsi iz te enote, iz tega nadstropja recimo, sedimo tukaj, dol k nam, gor k nam, nobeden ne pride. Mi pa tudi ne smemo dol, pa ne gor.

So vas pa takrat tudi peljali ven na zrak, ste rekli?

Ja, ja ...

... na dvorišče.

Ja, so nas vozili, saj pravim, da so nas sestre vozile.

In kako bi rekli, da so se, da ste se stanovalci doma držali vseh teh navodil? Ste bili disciplinirani ali?

Ja, včasih je bilo slabe volje med njimi tudi, vse to drži. Eni zdržijo bolj dolgo, eni slabše, ampak ko pride v družbo, pa eden malo ga potolaži, pa drugi, pa gre. V glavnem, kaj bi rekla, nekaj ekstra izpadov ali nekaj takega, ni bilo. In v glavnem, jaz lahko rečem, da smo bili povprečno zadovoljni vsi s tem.

Zdaj ta glavna vprašanja sem jaz izčrpal, imam pa še dve vprašanji, ki sta bolj splošni. In sicer prvo, prvo vprašanje se glasi, po vaših izkušnjah in vašem razmišljanju, kakšen odnos imamo mi kot družba danes do starih in do starejših? Kako se obnašamo do starejših in starih, kot družba? Kako vi to doživljate, kaj bi rekli?

Veste kaj, v celoti, ne morem tako reči, ampak zdaj ko sem videla, ko ta korona, ko se je drugič začela, ko se je zgodilo, ko je bilo pokazano po televiziji, da niso sprejeli bolnice, ne v tej, ne v tisti bolnišnici, ne v onem kraju - mislim, da je to zelo prizadelo vse od nas.

Da, to se mi zdi, ni pravilno in to sem jaz hotela tudi vam povedat, da bi na srce položila vsem, ki imajo s tem opravka, naj poskrbijo za nas. Mi smo ja delali te bolnišnice smo gradili z našim denarjem, smo imeli samoprispevke za našo bolnišnico v /.../⁶ in zelo veseli smo bili, da smo jo uspeli narediti, ampak zdaj nas naj ne odganjajo, ker, ko smo mi potrebni zdravljenja, naši domovi, kolikor so lahko dobri, nimajo te možnosti, da bi nam to ustregli. Nimajo. Prvič, zdravnikov ni tu. Drugič, takega znanja nima nobeden, če ni zdravnik, saj veste sami po sebi, in zato lepo prosim, vse, ki s tem delajo, naj razmislijo, da tudi, ko si bolan rabiš, tudi če si star, rabiš bolnišnico. Jaz sem vedno imela možnost, nikoli nisem bila odklonjena nikjer, in tako želim tudi, da bi tako ostalo za druge vse.

Kaj pa kot družba pravite, kakšen je naš odnos, kako doživljate odnos do starejših in starih? Recimo se spomnim, takrat na začetku v tisti epidemiji, marca, maja, se je dostikrat reklo "Joj, saj itak umirajo samo stari." In veliko ljudi je to zelo prizadelo. Kako ste vi doživljali take razmisleke, take pripombe?

Ja, veste kaj, ko človek to sliši, si misli eno. Moreš vedet, da to ni lepo slišat, da to zabolí. In če bi tako ostalo, ko se je začelo, tako mladi proti nam, recimo nekako, ampak jaz svoji družini, lahko rečem in njihovi prijatelji ravno tako, ravno zdaj sem imela primer, hčerka je bila s temi vavčerji, pa s celo njeno družbo, ki so že leta dolgo prijatelji, so šli po Sloveniji. In je zdaj prišla nazaj prejšnji teden, pa je rekla "Babi, ne morem do tebe, ker smo se odločili, vsi ko smo bili skupaj, da bomo en teden v samoizolaciji, zaradi staršev, vseh ostalih svojih sorodnikov." In jaz sem imela v tem času rojstni dan in vam povem, da hčerka ni prišla. Je me poklicala, zelo na dolgo časa sem se videla z njo, je pastorka bila pri meni, pa mi je nekako, kaj jaz vem, to je tehnika, ki se ne spoznam na to, in je bila možnost, da sva se midve z /.../⁷ videle v živo, pa govorile. In mislim, da je to veliko.

Se vam zdi, da smo odnos do starejših in starih od marca do danes malček izboljšali, bi rekli? Če prav razujem.

Lahko bi rekla, ni pa vsepovsod tako. Moram reči, da veliko, ko gledam, me boli, ko tako razmišljajo o nas. Da smo nadloga, da kaj sploh je zaradi nas treba tega ali onega. Samo jaz vam povem, tudi tisti predlog, je bil tako nemogoč, da v trgovino zjutraj lahko človek gre, tam od 8. ali 7., pa tja do 10. Kdo od starejših lahko sploh tako zgodaj se uredi pa napravi, ker rabiš čas. In to ne more bit. In to se mi je zdelo grozno. A ne bi nam pustili časa v opoldanskem času, ko so drugi v službi, pa mi naj gremo ven. To se mi je zdelo prav grozljivo. Ne, ne, ne morem razumet tega, kdo si je to zmisлил.

Zagovornik se je na ta odlok odzval in priporočal dodatne ure, potem je vlada to nekako upoštevala, ampak je dala v večerne ure, še eno dodatno uro. Potem pa je Zagovornik v postopku ugotovil, da je šlo za diskriminacijo starejših.

Ja, no tako.

Tako da, ne verjamem, da bo Vlada še kdaj sprejela tak ukrep. Zdaj je problem s prevozi in tudi tukaj je stališče Zagovornika odklonilno do pretiranih omejitev za starejše.

Na avtobus ne smejo zjutraj ali pa na vlak, ja lepo vas prosim, če od nekod, kaj jaz vem od kod, z vlakom prideš, prideš v Ljubljano, moraš do bolnišnice, pa ni tako blizu, treba je taksi vzeti ali točno vedet kateri avtobus tja pelje in star človek si tega ne more privoščiti, da bo tako hodil, pa letal iz enega na drugega. To ne gre. In to so naredili največjo napako, jaz razumem, da mladi morajo biti v šoli, pa da morejo pravi čas biti, samo če si bolan, pa moraš do zdravnika, pa naj drugače uredijo. Naj dovolijo, recimo, rešilcem da pridejo, da jih več peljejo ali prevoz uredijo posebej za nas, je pa to strašno grdo od tistih, ki to delajo, ki te zakone naredijo. Meni se zdi, da je to nepopravljiva škoda in nesramnost, čisto tako vam bom povedala.

⁶ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o kraju.

⁷ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o imenu.

Vam še kaj posebnega leži na duši, ki bi radi, da slišimo, da pride v ta pogovor, kar ste nam želeli sporočiti, kar se vam zdi pomembno poudariti?

Jaz bi samo rekla, naj vsi razmislijo, da bodo tudi oni enkrat stari pa bodo rabili svoj počitek, pa mir. Ne pa nekega vzdihovanja, ko se za nas gre, ko se gre za en tisti cent, ki ga dobiš ali pa ne, ko se dviguje pokojnina za 1 ali 2%, joj, groza, ne. Samo, mi tudi vemo, da preživet ne moremo. Jaz vam povem, jaz z mojo pokojnino, zdaj v tem stanju, z mojo pokojnino bi lahko samo 14 dni živela v domu. Ne več. Zdaj imamo še sreče od združenja, ker sem imela možgansko kap, en del pomoči in ostalo pa hčerka krije. Tako da, se mi zdi, da to je le preveliko breme, da bi mogla to država malo drugače razmisliti. Jaz ne morem hoditi in s tega, te strani je težava in toliko večja je potem dajatev in zdaj imam hčerko k sreči, da ima tako pokojnino, da me lahko še vzdržuje, pa mi pomaga.

Dobro gospa, jaz se vam najlepše zahvaljujem za čas, ki ste si ga vzeli za nas.

STANOVALKA 2

Najprej vas prosim, če se lahko spomnite tistih časov med marcem in majem, ko so bili domovi zaprti za obiskovalce, in se samo na tisti čas osredotočite. Malo pozabite, kaj se zdaj dogaja, ker se spet zaostrojuje. In me zanima, kako ste se vi počutili med epidemijo od marca do maja, ko so bili domovi prvič zaprti za obiskovalce?

Veste kaj, bil je sicer to, bi rekla začetni šok mogoče, torej efekt presenečenja. Zdaj, ker spremljamo podatke po televiziji itn., smo vedeli, da se nekaj pripravlja. Potem, ko so nam sporočili, je bilo kar malo presenečenje, ampak moram reči, da sem to čisto normalno sprejela. Oziroma zdaj, ne vem kako so drugi, nekateri seveda so bili kar prizadeti, bi rekla, ker je to prišlo tako nenadoma. Ampak moram pa povedati, da so pri nas zelo dobro organizirali celotno zadevo. Verjetno so se morali tudi seveda pripraviti in organizirati z vsem osebjem. Potem so seveda poskrbeli, da smo bili preskrbljeni popolnoma normalno, tako kot pač bi želeli. Torej hrana, prinašali so v sobo, vsako sobo posebej, ker ven nismo smeli, niti iz sob. Ampak so res prinašali v sobo. In to potem povedali so kdaj, ob katerih obrokih bodo, tako da to ni bil noben problem. Sem dobro sprejela moram reči, a veste kaj, jaz sem pravzaprav po naravi optimist in tudi se ne prestrašim tako hitro, ampak mogoče je pa za nekatere ljudi ni bilo to enostavno, moram priznat. Zlasti starejše še, ker so mnogi, seveda, okoli 90 let že, 100 let nekateri in mogoče za kakšne ni, čeprav nimam podatkov, kako je to izgledalo, ampak dom je poskrbel, da so tudi za te prebivalce poskrbeli, zlasti v tem smislu, da so jih malo potolažili, razumete, in pomirili.

Kaj je tisto, kar ste vi opazili, da je bilo ljudem najtežje, da je bilo stanovalcem najtežje v tistem času?

Ja, ker niso mogli imet stikov, recimo medsebojnih stikov, ker ljudje se zelo radi družijo tukaj, jaz ne toliko, ampak nekateri se pa veliko družijo, ker, a veste kaj, nekateri ljudje nimajo drugih interesov in potem jim ogromno pomeni, če se lahko pogovarjajo s sostanovalci. V tem smislu. No, in potem pa seveda obiski svojcev, to je bilo takrat tudi ustavljeno. In nekateri pač ne znajo uporabljati ali pa ne uporabljajo ali telefonov, ali mobilnih telefonov ali drugih, teh informacij ni, in tako da bili, osamljeni potem. Iz tega, iz tega vidika je bilo za njih, za nekatere zelo težko. Ali pa nimajo nobenih takih interesov, da bi se recimo znali zamotit, bodisi, televizija že, pa radio, ampak knjige, nekateri pač ne morejo niti čitat, bodisi zaradi vida okvarjenega ali kakorkoli, ali pa nimajo tega, te navede, da berejo. Tako, v tem smislu, so se počutili nekako osamljeni in nekako prikrajšani za marsikaj. Ampak to je dom skušal tudi urejati in so, imamo tukaj dve, dve uslužbenki iz javnih zavodov in tiste so potem, pa tudi sami uslužbenci, recimo socialna delavka, dva socialna delavca imamo, tukaj socialna delavca, ki so tudi za tiste najbolj, bi rekla, prizadete, poskrbeli. S pogovori itn., z obiski, tako da so jih malo potolažili, tako da mislim, da se je v tem smislu veliko naredilo tukaj v domu.

Se vam je zdelo, da je dom dobro pripravljen na soočanje z epidemijo, takrat v tistem času, vemo da so domovi, v bistvu zaprli svoja vrata, nekateri že pred razglasitvijo epidemije, skratka čutil je, da so nekako sledili, se pripravljali, kako se vam zdi kot stanovalki, so bili domovi, je bil vaš dom pripravljen na to, kar se bo zgodilo?

Ja, jaz mislim, da so računali s tem in so se pripravili na to, in to za dom seveda ni bila enostavna naloga in vloga sploh ne. Ampak imajo, izredno so elastični in moram reči, da so zelo dobro to naredili, tako da mi praktično, moram priznati, nismo občutili tega pomanjkanja. Recimo tudi, imamo razne želje in potrebe, tudi če sami ne moremo iti na vozičku, jaz težko grem v trgovino, imam nečakinjo, ki prinaša, ampak poskrbeli so, recimo, enkrat na teden, so prišli v sobo, vprašali kaj želimo in so potem nabavili v dveh, treh dneh in smo konec tedna potem dobili tisto, kar smo želeli. Ne vem zdaj kakšne količine, ampak tisto, kar je bilo najnujnejše, kar smo pač želeli dobiti. Bodisi sadje ali kakšne priboljške, ali kaj takega. No skratka, tako da to je bilo v tem smislu, je dom zelo dobro poskrbel. Moram priznat, kljub temu, to moram pa povedat, imajo zelo zmanjšano osebje, mislim ne zmanjšano, ampak absolutno jih je, absolutno premalo po domovih. To jaz ugotavljam že, ker jaz živim v domu 23 let, v tem domu in ugotavljam vedno, da je osebja absolutno premalo. A veste, standardi, ki jih postavlja Ministrstvo za socialo in družino, so zelo prestrogo postavljeni in je kadra premalo. In tudi, recimo ni nobene rezerve v številu kadra. Tako da, če kdo recimo zbolí od kadrov, potem morajo vskočiti, in nekatere uslužbenke delajo tudi po cel dan. Kar je pa potem zelo obremenjujoče, recimo uslužbenke in uslužbenci imajo tudi sami svoje družine. In potem je doma to problem.

Zdaj to je zelo težko in jaz sem tudi večkrat že, bodisi s tega vidika, kot sem pač predstavnica stanovalcev, ali pa da so me kaj prosili, ne, sem tudi povedala to, ampak ministrstvo žal, ne vem, ali ne more, ali veste kaj, problem je tudi v tem, da so te naši uslužbenci zelo nizko plačani. Nimam jaz točnih podatkov, ampak enkrat sem jih slišala in tudi zdaj so menda rekli, da so že poslali tudi prošnje oziroma, ne prošnje, ampak tudi razpisi so bili, ampak se ne javijo, ker pravijo "za ta denar ne bomo delali". Od nas je šlo, v tem času, odkar sem jaz tukaj, že veliko medicinskih sester, nazaj na Klinični center, ker je tam, pač drugačno delovno področje oziroma delovni čas in tudi višja plača. To je pa velik problem, a veste, to je med drugim povezano tudi to. Ni enostavno.

Ne glede na epidemijo v resnici?

Ja, ja, ne glede na epidemijo. Ne glede na epidemijo, zdajle pa še sploh, pogledajte, recimo pri nas, jaz sem tukajle, imamo mi tri nadstropja, pritličje, prvo in drugo nadstropje, jaz sem v drugem nadstropju. In tu se morajo pri nas, recimo, zdaj zjutraj smo imeli zajtrk ob pol osmih, potem kosilo ob dvanajstih in morajo, morata dve recimo, in so jih razdelili po oddelkih, da sta po dve nosili v sobo hrano. Tako da to je zelo velik problem in to ni enostavno. Ampak moram povedat, da teče gladko. Jaz jim samo rečem, da si ne predstavljam kako to zmorejo, tudi, a veste kaj, to so uslužbenke, ki niso stare tam 15 do 20 let ne, ali pa recimo 20, 30. Imajo tudi že svoja leta in svoja službena leta za sabo in to, kako to obvladajo, to mi ni čisto jasno, mislim jasno, in res nemoteno teče, tako da vsa čast jim in jih zmeraj pohvalim, ampak to je pač malo, samo hvala, ampak vse ostalo je pa pač v rokah ministrstva, ne. Tako.

Kako so v tistem času med marcem in majem v domu poskrbeli, da ste vi vedeli, zakaj se dom zapira, kakšne so spremenjeni režimi, kakšen je nov hišni red, kako se lahko gibate, a so to, kako so za to poskrbeli?

To so nam po sobah sporočili, niso objavili, niso pismeno prinesli, ampak so nam objavili po sobah, a ne, sproti. Tako da smo bili obveščeni, če pa smo kaj želeli, smo vedno lahko tudi, recimo, poklicali ali socialno delavko ali našega šefa oziroma direktorja našega doma, no tako, da so nam, ali pa, te naše, medicinske sestre, da so nam povedali kako in kaj, če smo želeli vedet. Seveda, marsikdo se pač ne zadovolji samo s takim pojasnilom, ampak verjamem, da je dom to obvladal in ni bilo kakšnih posebnih, bi rekla, pritožb ali pa pripomb na to. Čeprav vsega ne vem, ker pač dom ne širi teh informacij okrog, ker ne smejo. Ampak to drugače je, moram reči, mirno potekalo, tako da smo bili res, smo lahko zadovoljni. Jaz morem reči, da sem tu v domu zelo zadovoljna, je pa res, a veste, nekaj je važno. Važno je, da ima človek, stanovalec, dober stik z uslužbenci, da razume njihova stališča in jih skuša razumeti in nekako, ne bom rekla, da se prilagodi, ampak da spoštuje tudi njihove napore. Ampak vsak tega ne zmore. A veste kaj, saj še prej, ko smo še hodili dol na hrano, koliko pritožb je tudi bilo, ali pa na naših skupnih sestankih, ker imamo vsak mesec sestanek, zdaj jih nimamo. Pritožbe čez hrano in to čez take malenkosti, a veste kaj, to je zelo žalostno, res je da ima vsak človek svoj okus in svojo predstavo, kako naj bi kakšna hrana izgledala ali bila pripravljena. Ampak jaz zmeraj se ponavljam, tudi na sestankih, ne, zavedajte, sem rekla, zavedajte se, da je pri nas tukaj 190 ljudi in, ko hrano pripravljajo, morajo pripraviti, ne samo normalno hrano, ampak še tiste posebne, ali dietno ali pa še tekočo hrano, ali pasirano, in to ni enostavno in vse gladko teče. Res, ekipe so odlične, tako da vsa čast našim predstavnikom doma in vsem, ki tukaj služijo, ker ni enostavno to. Ampak resnično, a veste, prebivalci so pa taki in drugačni, ali pa smo taki in drugačni. Vsak ima svoje želje, predstave in predvidevanja in kako naj bi se delalo v domu, sem rekla poslušajte, to ni hotel s 6 ali 8 zvezdicami, sem rekla, ampak je dom in morate razumeti, da to ni enostavno obvladat vse te zadeve. Poleg tega so imeli tudi, kar je bilo treba, recimo fizioterapijo, so hodili po sobah, če je bilo treba. Delovna terapija ni toliko bila, ampak razgibavanje, so tudi poskrbeli, da smo bili tudi o tem obveščeni, kako in kaj lahko kdo kaj pač opravi. Je pa nekaj bilo problem seveda, ker imamo, vsak, ob petkih imamo pri nas mašo, pride duhovnik v hišo in imamo v skupni sobi oziroma dol spodaj v ta veliki zbirni sobi, v veliki dvorani smo imeli mašo, ta je zdaj pač odpadla. Zdaj pa, nekateri ljudje nimajo dostopa ali pa ne obvladajo tega, jaz imam recimo tudi televizijo Eksodus, tako da tam je vsak dan maša, ali pa radio, ne, in tega ne obvladajo in potem so nekako bili osamljeni in pač prepuščeni sami sebi. Iz tega vidika je bilo to malo problematično za nekoga, enkrat na mesec je na televiziji prenos maše, na televiziji Slovenija 1. Tako da iz tega vidika je to nekoliko opuščeno, ampak ni bilo dovoljeno, seveda ne. Tako, no to je, kar sem imela za povedati.

Bi rekli, da je recimo dom v katerem ste kot predsednica Sveta stanovalcev, bil dobro pripravljen na to epidemijo?

Ja, ja, absolutno, ja, ja, absolutno. Absolutno in resnično bi rekla, da nič ne šepa. Če recimo imamo kakšno pripombo ali kaj takega, mi vprašamo, povemo, recimo, jaz imam veliko tudi naročenih revij pa take stvari, in plačevanje položnic pa to naprej, in to zberejo enkrat na teden ali pa v začetek meseca ali pa na 14 dni, in potem poberejo, in potem nam pridejo iskat in potem nesejo na pošto oziroma, kjer je možno, da plačajo ali tako, ker to je zdaj odpade, to ne moremo. Tako da ta del je tudi vse poskrbljeno. Res, dom je bil dobro pripravljen in tudi zdaj, ko je tale zadeva, ker zdaj imamo ponovno, zaporo, imamo pač, mi imamo karanteno, ker je prejšnji teden nekdo zbolel, ki je bil v bolnišnici⁸ in je bil eden samo okužen. Ampak to so vse poskrbeli, tako da to je, zdaj zaenkrat imamo ta in prihodnji teden bomo imeli še karanteno, in potem pa menda /.../⁹, naj bi dom odprli delno, da bi mi lahko šli recimo dol tudi ven iz doma. To bom videla kako bo /.../¹⁰. To je odvisno vse tudi od zunanje situacije, ker kot ugotavljajo zdaj na televiziji tudi, vsak dan ogromno novih okuženih, tudi v /.../¹¹ zelo veliko, tako da to bo ponovno problem in to se ponovno širi, tako da vprašanje, če ne bodo razglasili slovenskega, slovenske, ponovno pandemije. Bomo videli no, kaj se bo dogajalo.

V času epidemije, med marcem in majem, je prišlo do vdora virusa v dom ali ste ostali negativen?

Ne, ne, ne, ne, ne, ne. Nobenega, nobenega, takrat je bilo popolnoma vse negativno, imeli smo, menda je bil v /.../¹², to je naša centrala, je bil eden okužen, ampak drugače pri nas je bilo pa vse mirno, tako da to, res da takrat niso jemali brisov, ampak merili temperaturo, in če bi ugotovili kakšno zvišano, vsak dan merijo za temperaturo, še vedno, in če bi kdo pokazal kakšno zvišano, potem bi takoj ukrepali, seveda, ampak do zdaj je bilo vse mirno, in prejšnji teden so nam tudi vzeli brise in so bili vsi negativni, oziroma ne, po 14. dnevih, in menda bodo prihodnji teden spet vzeli brise, to bodo zdaj skrbeli verjetno, za vsak primer, tako da to je bilo zelo, zelo dobro poskrbljeno. Je pa recimo tudi, recimo jaz imam tudi, na licu imam eno okvaro oziroma en melanom in sem morala it k zdravniku in je bilo zdaj po koncu epidemije, sem lahko šla k zdravniku, in tudi sem si mislila, tudi če bo potreba, ker tam sem imela samo eno rahlo, na licu eno operacijo, ampak je bilo gotovo v eni uri in sem prišla nazaj, če bom morala biti potem v karanteni, so pa rekli, da ne. Ker to ni bil tak poseg, a veste kaj, tudi nisem ostala v bolnici, tako da bi morala biti tam, tako da ni bilo treba bit v karanteni. Tako da tudi te stvari, vse dobro obvladajo in, moram reči, tudi medicinski kader je izredno dobro pripravljen, vsak dan smo poskrbljeni tudi z zdravili, kar je potrebno, prinesejo zjutraj že, tako da to je resnično dobro oskrbljeno in res obvladajo situacijo. Moram reči, vsa čast jim, ker ni enostavno za ta kader, sploh ne.

Je bilo tako tudi med marcem in majem, da ste te specialistične preglede, ta redna zdravila, lahko vse opravljali in prejeli?

Ja, ja lahko, ja. Je bilo, ja, ja vse, vse, kar je bilo treba. Nisem prepričana za kakšne operacije, to ne morem reči, ne morem trdit, ker tega, a veste kaj, ne smejo pripovedovat, seveda ne, ampak mislim, pa kar je bilo pa rednih stvari, tako, takih pregledov pa to naprej, je bilo pa vse lahko opravljeno. Jaz sem sicer imela tudi, bi morala imet na, en pregled na oči, za oči, ampak sem odpovedala, ker to ni nujno, ker imam mreno, mi raste na obeh očeh siva mrena, ampak zaenkrat ni nič še tako hudega, tako da sem to odpovedala. Sem pa vprašala tudi v ambulantni, na zdravstvenem domu, kako je za to poskrbljeno, so rekli, da je zelo dobro poskrbljeno, in jaz to verjamem, ampak sem jo pa odpovedala zaenkrat, tako da sem naročena za prihodnje leto. Bom videla kako bo naprej.

Ste imeli občutek, med marcem in majem, da če bi prišlo do okužbe, bi bilo dobro poskrbljeno za vas, za stanovalce?

Ja, absolutno, ja, absolutno, absolutno.

⁸ Ime bolnišnice je zaradi anonimizacije izpuščeno.

⁹ Podatek o času je zaradi anonimizacije izpuščen.

¹⁰ Podatek o času je zaradi anonimizacije izpuščen.

¹¹ Podatek o lokaciji je zaradi anonimizacije izpuščen.

¹² Podatek o lokaciji je zaradi anonimizacije izpuščen.

To zelo dobro obvladajo, ker vem, tako zdaj, ko je tole bilo, karantena, so takoj zaprli, takoj Prej smo imeli odprto, tudi spodaj imamo bife, smo lahko tudi dol hodili, ne, na bife, pa tako naprej. Jaz sem hodila tudi dol prej na kosila, normalno na obroke, ampak sem pa prepričana, da bi zelo dobro obvladali to situacijo, res.

Kako pa ste bili zadovoljni v tistem času s storitvami glede higiene in čistoče? Kako je bilo recimo s tem poskrbljeno. Vas bolj sprašujem tudi kot predsednico Sveta stanovalcev, ker imate malo širšo izkušnjo, tudi za osebe, ki recimo niso mobilne, ki so, ki morajo ležati ali, ki so dementne, recimo, kako je bilo poskrbljeno, po vašem vedenju in znanju, za čistoči in higieno?

Zelo, zelo, zelo, dobro, moram reči, zelo dobro. Torej higiena je na višku, higiena je na višini, tako da je izredno dobro. Imamo dvakrat na teden čiščenje sanitarij in celega, torej enkrat na teden je čiščenje cele sobe, ker sobo pa imamo zraven še sanitarije. Enkrat na teden potem pridejo, pa samo še sanitarije počistit. In tudi za tiste, ki so nemobilni, torej, ki so ležeči recimo, itn., sem tudi ja, ja, samo na posteljah, so zelo dobro poskrbeli, tudi da jih, tudi hranijo recimo, pridejo tudi nahranit, so sami seveda, zaščiteni itn., ampak jih tudi hranijo po sobah, ker tudi jaz sem na odprtem oddelku, a veste. Ampak nekaj je takih, ki so tudi tu pri nas, mislim, da imamo dva primera na našem nadstropju, ki so samo na, vezani na posteljo ali na sobo, tako da so to zelo dobro poskrbeli. Higiena resnično dobro deluje, tako da to je bilo izredno, obvladajo, moram reči, da obvladajo in jih lahko samo občudujem in tudi res poskrbijo zato, da je to res higiensko neoporečno. Tudi čistilke recimo, moram reči, da so izredno tudi, a veste, tudi upoštevajo naše želje, recimo, če jaz rečem zjutraj, recimo, jaz imam namreč tu v domu, imam sorodnico tudi, ki je na istem nadstropju kot jaz stanuje, nečakinja, in so dovolili, da tudi pri meni v sobi se prehranjuje. To so dovolili, sem prosila, če lahko, ker se ji malo roka trese, tako da tudi jaz pomagam, no skratka, in tudi je to bilo poskrbljeno. Tako da to, moram reči, da so izredno, izredno poslušni in tudi potrpežljivi bi rekla, da niso nestrpni bi rekla, ker nekdo ne more hitet pri hrani ali kakorkoli, in res, res zelo dobro poskrbijo. Tako da res moram reči, dom naš je dobro, dobro preskrbljen in tudi, bi rekla, ozaveščen glede tega vsega, kar se dogaja, tako da, no. Je res, da se zdaj nimamo sestankov, mesečnih, ne moremo imet, prejšnji teden smo imeli, smo imeli pa dvakrat potem na vrtu, ko je bilo odprto, na vrtu, s tem da smo imeli določene razdalje, in potem smo imeli pač tudi recimo naš glavni, glavna sestra, ampak tu je to glavni medicinec, je nam razložil, kako se razkužujemo roke, kako je važno, da si roke razkužujemo. Umivanje ali umivanje, ampak to, pač najmanj 2 minuti, ali pa razkuževanje. Imamo tudi na hodnikih razkužila, tako da tudi uporabljamo lahko. Zdaj, ko je zaprtje, grede tudi, a veste kaj, malo po hodnikih, ampak z maskami. Tu pa tam nekdo. Ali pa imamo v nadstropju tudi en balkon odprt, in tako, da se lahko na balkon gre, sicer pravijo da ni primerno ali pa da ni pametno, ampak mogoče tudi, tu pa tam, kaj skočimo. No, jaz sem v glavnem v sobi, ampak ker se z vsem mogočim ukvarjam, no, ampak drugače pa nekateri vseeno potrebujejo, a veste kajne, tudi, da se eni dve gospe srečata, se pogovarjata itn. Ker nekaterim, nekaterim to manjka, pogovori, a veste, to ne. Medsebojni. No, ampak socialna delavka tudi gre okrog, ta socialni delavec, tudi se malo pogovorijo in tudi tisti dve delavki, ki sta tukaj preko javnih del, tudi gresta po sobah, sem že opazila, tako da grede malo, tako da poskrbijo za tiste, take. Tako da ni nobenih pritožb bi rekla, ljudje tudi sprejemajo te zadeve in te predpise, ker jaz mislim, da pri nas se dobro zavedajo ljudje, na splošno, pa v Sloveniji, po mojem, ne vsi, sej veste, ki se širijo razne informacije, saj to veste sami verjetno bolje, kako je to, ki širijo informacije, da je to vse brez veze, nošenje mask, pa take stvari. To je zelo škoda, zato pa narašča število okuženih, sem prepričana, ker se premalo držijo ljudje predpisov. Ne zavedajo se nevarnosti tega virusa, to je tisto.

Če se spomnite tistega obdobja prvega zaprtja, kako so vam zagotovili stike s svojci in bližnjimi, kaj je bilo dovoljeno, kaj so omogočali recimo pri vas?

Ja, veste kaj, takrat je bilo, potem so uredili, da so dovolili, en obisk recimo na teden, svojcu, in to v zaprtih prostorih in to s posebnimi predpisi, zaščiteni, tako da so lahko, pač, bili prisoten samo en stanovalec, ne in en, pač, svojec, tako.

To je bilo v tistem najhujšem času?

Ja, v tistem najtežjem času, ja, ja. Ampak zelo, zelo redki so, res bi rekla, samo določeni, tisti iz tistih ležečih oddelkov ne, ker tam ne bi mogli, ampak iz teh gibljivih, kjer so gibljivi stanovalci, iz tega lahko. V sobe pa niso smeli, samo spodaj. Ampak tudi zelo, zelo redki primeri, tako da bi rekla, osamljeni primeri, malo je bilo tega, ker res tiste, za katere je dom presodil, da je zelo, zelo pomembno ali potrebno, da vidijo kakšnega svojca. To recimo, tako.

Kaj pa recimo, ne vem, ta video klici in telefonski klici, to je dom kaj posebej omogočil?

Ja, veste kaj, to ne vem točno kako je s tem bilo, ker nekateri, pač, telefonov ne obvladajo, mobilnih telefonov. Video klici pa ne bi rekla, ne vem, kako je bilo za to poskrbljeno, tega podatka, pa žal nimam.

Vi imate pa fiksen telefon, navaden telefon imate?

Jaz imam, jaz imam fiksen telefon, imam pa mobilni telefon tudi. Mobilni telefon, ampak nimam pametnega, moj nečak mi zmeraj pravi, da bi morala imet pameten telefon, ampak jaz rabim telefon v bistvu za klice, za pogovore, a veste kaj. Te, a veste, telefone uporabljajo ljudje za razne namene, veste kaj, jaz pa, jaz pa ne, ker jaz veliko raje berem ali rešujem križanke zelo rada, tako da to mi zelo pomaga. Pa gledam televizijo, ker imam, jaz sem za sebe, pa za nečakinjo, ampak zdaj je tudi dom to uredil, da imajo tudi širše programe, preko Telekom, da se razširi program, ne, jaz pa potem že prej prosila za Telekom, da so mi potem povečali, Telemach, ne Telekom, povečali programe, tako da imam ogromno programov, saj jih toliko, čez 50 ne rabimo, ampak zdaj imam Nemčijo, ker jaz sem germanistka, jaz imam Nemčijo, Avstrijo, Italijo, vse te programe, ne, in zelo veliko tudi, ne, gledam to televizijo, najraje, ali razne nadaljevanke ali karkoli, tako da se z razno malo zamotim oziroma zamotim, da je kaj zabave.

Ja, absolutno razumem kaj govorite. Kaj pa recimo glede omejitve gibanja v tistem času, ko je bilo najhuje, kako ste se lahko gibali?

Ne, gibanje je bilo pa omejeno, to je bilo pa omejeno.

Lahko malo opišete kako, kakšne so bile te omejitve?

Ja, veste kaj, niso smeli se gibat ljudje, ne, ljudje so morali ostajat v svojih sobah, izjemoma je lahko kakšen šel mogoče po hodniku, z masko, ampak so zelo odsvetovali množično. Mislim da so se z vsakim posebej pogovorili, če res nujno rabi malo sprehoda po hodniku, tako da so malo šli na hodnik, drugače pa ne. Je bilo pa poskrbljeno, kot sem rekla, za hrano, pa tudi kavo so vsak dan nosili po sobah, ker ljudje, so navajeni, jaz imam svojo kavo, si sama zmešam. No, imamo pa eno gospo, ki si stalno kuha kavo in tisti so potem dovolili, da je v čajni, imamo čajno kuhinjo v vsakem nadstropju, da je v čajno kuhinjo šla, pa da si je skuhalo kavo, recimo, to so posebej dovolili. Tako, da so tudi poskrbeli za to plat, bi rekla, dom.

Ven se pa ni smelo, recimo, okrog doma hodit ali v naravo, pa to?

Ne, ne, to pa ne, to pa ne. Mi imamo zelo lep dom, kjer imamo ogromno zelenja na vrtu, imamo krasen vrt, ampak to ni bilo dovoljeno takrat, to ni bilo dovoljeno. V, na, a veste kaj, tisti, ki imajo recimo sobe na vrt gleda, tisti so zelo lepo, na jug recimo, jaz imam na vzhod, ampak tudi tu gledam razne vrtove, pa tako naprej, /.../13, no skratka, ampak to pač potrebuje, to je pa malo problematično, ampak to, da odpre okno, pa lahko gleda ven, tisti so bili že, drugi so bili pa prikrajšani mogoče bi rekla ne, tako.

Kako ste bili zadovoljni s standardom bivanja v domu v tistem času, ko je bilo najhuje, pri tem standardu mislim tudi na kakšne stvari, ki so vam, ki polepšajo življenje kot recimo, ne vem, kakšen paket svojca, kakšni dodatni vitamini, dodatni priboljški ...

Veste kaj, ja, dodatni vitamini, jaz imam, sicer že skozi jemljem ene dodatnih zdravil, dodatne vitamine, ampak iz lekarne lahko vse naročimo. Mi sporočimo v našo ambulanto ali pa pobere medicinska sestra naše želje, napišemo listek, kaj želimo in dajo v našo ambulanto in ambulanta preskrbi, potem iz lekarne drug dan, potem dobimo, če kaj želimo. Paketi, pa niso bili dovoljeni, jaz, recimo, sem naročala tudi vložke preko /.../14, damske, ampak potem smo tudi dobili iz lekarne. Lekarna je dobro poskrbljena morem reči, recimo tudi papirne robce, sem lahko iz lekarne, lahko naročam, tako da ni problem. Kakšne posebne bi rekla, take, priboljške pa take stvari, smo pa, kot sem rekla, takrat med marecem in majem, lahko naročali, vsak teden in smo potem dobili konec tedna tisto. Je pa res, a veste kaj, v tistem času tiste epidemije, jaz sem naročena na Delo, vsak dan, ampak pošta in časopis, je ostal dol in so imeli vse te stvari, tri dni v karanteni.

¹³ Podatek zaradi anonimizacije izpuščen.

¹⁴ Podatek zaradi anonimizacije izpuščen.

Razkužili so, potem je bilo pa tri dni v sobi, kjer je socialna delavka, v tisti sobi so imeli, čez tri dni smo pa dobili. Tako da to je bilo zelo dobro poskrbljeno, tudi kar so nam posebej prinašali, so najprej razkužili, prinesli v dom. Recimo, oni so v torek, recimo, dali seznam, potem so šli v trgovino in dobili smo, potem šele v petek. Tako da to so imeli tudi razkužilo, da so razkužili vse te zadeve. Ker to, a veste kaj, v trgovinah se lahko naležeš marsikaterega virusa, to je problem lahko. Ker preprijemajo ljudi. Tako da to so tudi zelo dobro skrbeli, in tudi kar smo posebej dodatno želeli, te vitamine, zdravila itn., smo vse dobili, to je bilo. Res moram reči, da je dom enkratno poskrbel in jaz sem za te zadeve zadovoljna, dom zelo. So pa ljudje seveda, ki pač si po svoje predstavljajo bivanje v domu, ampak, a veste kaj, težko razumejo, da dom ni, da dom ima, pač, zelo zmanjšano število uslužbenk in to, a veste kaj, je za nekatere pač, mogoče nerazumljivo. Čeprav jih potem socialna delavka in socialni delavec skušata pomirit in razložiti, kako in kaj in tudi to poskrbijo, da se ljudje malo pomirijo, potem, a veste, to je pač ...

Te fizioterapije in te stvari, ste rekli, tudi v tistem času so funkcionirale ...

Ja, to, ja, ja, za fizioterapijo je bilo tudi poskrbljeno, tisti, ki so nujno potrebni. Jaz dodatno nimam, jaz sicer imam amputirani obe nogi, ampak nisem potrebovala nobene terapije. Jaz sama v sobi telovadim, recimo, ne, kar je potrebno, recimo, kolikor je možno, ne, tako da tudi, ker drugače se pravi, zaenkrat se še sama poskrbim zase. Kar je bilo pa drugih, so pa poskrbeli in kar je bilo nujna fizioterapije, so tudi šli, ali pa terapije. Tudi zdravnico imamo v hiši vsak dan, je pa tudi poskrbela, ker je bilo tako, da so imeli tudi, so imeli po sobah tudi vizite, tako da so tudi to, s tega vidika poskrbeli, če je bilo nujno, torej, nisem čisto prepričana, da so šli vsak dan, toliko ne, ampak mogoče enkrat ali dvakrat na teden, kar je bilo nujnega. Tiste nujne primere so poskrbeli, ko je bilo treba. Drugače pa ni, ne, recimo tudi kakšne preglede, pa to naprej, to absolutno vse obvladajo, res, moram reči, zelo skrbno.

Jaz sem zdaj ta specifična vprašanja izčrpal, imam pa še dve splošni vprašanji, in sicer prvo vprašanje je, kako se vam zdi, kakšen imamo odnos kot družba do starosti, do staranja, do starostnikov in, če se je ta odnos med korono kaj spremenil, kako vi doživljate ta naš odnos slovenske družbe, do starosti?

Ja, zdaj težko, jaz ne vem, nimam sicer dosti, bi rekla, ampak jaz mislim, da se premalo ljudje zavedajo ali zavedamo, da bomo, ali da bodo nekoč vsi ostareli in postali potrebni tuje pomoči, ali bivanja v domu. Tega je verjetno pri nas še vedno premalo, tega zavedanja, bi rekla, po mojem. Čeprav, seveda imajo ti ljudje dosti informacij o tem in onem, veliko ljudi, ima svojce in sorodnike ali svojce v domovih, in te informacije, seveda, se tudi dobijo ali hitro širijo. Ampak mislim, da naš slovenski odnos bi bil, je po mojem, mogoče, še vedno malo šepa.

Recimo, sociologi opozarjajo, da je v tem času epidemije, prišlo na plan kar nekaj starizmov, nekaj staromrzištva tudi bi lahko rekli, ko so recimo nekateri govorili "ja saj itak umirajo samo stari", je to bil kazalnik nekega čudnega odnosa do ljudi, pri nas. Kako ste vi to doživljali, na začetku so dosti to govorili, zdaj mislim, da so se že ljudje malo ovedli, da je to nesprejemljivo tako, taka stališča izpostavljat, ali kako ste vi doživljali?

Kaj se je? Se je?

Da se je med, na tam, predvsem na začetku te zgodbe, marca, aprila, maja, se je dostikrat reklo "ja pa saj itak umirajo samo stari, ki bodo tako ali tako kmalu umrli" in sociologi pravijo, da je ta čas bil tisti, ko je ta starizem, to staromrzištvo, je nekako prišlo na dan. Kot družba smo pokazali, da imamo neprimeren odnos do starosti. Kako ste vi to doživljali?

Ja, veste kaj, to sem bila pravzaprav, ne začudena, ampak to, ko sem sprejemala te informacije, po televiziji, sem videla, da pravzaprav to dejansko ne drži, da samo starostniki umirajo ali pa stari ali pa tisti, ki so bili že nekoliko prej zboleli, in da je to treba razumeti in sprejeti in nekako pričakovati, da se lahko zgodi danes, jutri, tebi, meni in drugim, a ne, tako. To sem jaz popolnoma normalno sprejela, tako, da to bi rekla, drugi pa bi rekla, mogoče so bili nekateri, bom rekla, malo začudeni, presenečeni, tako da, ne bom rekla, da so šokirani, ampak tako da, to seveda. Zmeraj smo recimo, ko je bilo še odprto, takrat smo imeli sestanek, je pa rekla ena gospa, izjavila, je rekla, pač ta gospa je mogoče malo, bi rekla, preveč na lahko jemlje stvari, je rekla "ja jaz sem imela tudi špansko gripo, ne, pa nisem umrla, ne", int. No in to, primerjave delat, a veste, s špansko gripo, to ne moremo, recimo ali pa ptičjo gripo ali pa karkoli.

To dejansko ne, ampak so ljudje, ki, pač, po svoje sprejemajo ali po svoje razumejo stvari, ne, in to je treba, pri nas se trudijo, da bi ljudem dopovedali, kako je zadeva res, to na sestankih, ki smo jih imeli potem že, ko je bilo že odprto, so večkrat to poudarili, da to ni enostavno in da je pomembno spoštovati predpise, nujno, ne pomembno, nujno spoštovati predpise, ker se lahko le tako izognemo kakšnim, pač posledicam ali okužbam. Tako bi rekla, da so ljudje tudi spoštovali, tudi ko smo bili tudi na sestankih, so zelo upoštevali razdalje pa tako naprej. Videla sem pa, a veste kaj, videla sem pa, da pri nas recimo, zdaj ko je bilo potem že odprto, so ljudje še vedno sedeli skupaj in niso upoštevali razdalje en meter pa pol. Dom je naredil nalepke na raznih mestih "upoštevajte razdaljo 1,5 metra", in ljudje niso. Pred kratkim so pa zdaj, ko je to prišlo, do teh novih okužb, oziroma pred to novo okužbo, v soboto se je zaprlo, sem pa videla, da so spodaj v spodnjih prostorih, kjer so tudi sedeži, so nalepke naredili, nalepili, tako na vsak drug prostor, tako da so zdaj razmaki res 1 meter pa pol. Tako da ljudje morajo upoštevati, da se ne smejo na tisto usest, ampak da morajo upoštevati razdaljo meter pa pol. In jaz sem vidla, ko sem hodila pol na kosilo, jaz na kosilo hodimo ob pol dveh z mojo nečakinjo, drugi imajo ob pol ene, no, in sem videla, da so to upoštevali. Gotovo, ker so jih nekako, jih je dom v to, bi rekla, prisilil. A veste, tudi, to, tako da to je potrebno res spoštovati. Marsikdo se pa tega ne zaveda in to je lahko potem narobe. Ker ljudje, a veste kaj, res je, da starim ljudem je problem, s starejšimi govorit, ker nekateri zelo slabo slišijo ali pa ne razumljivo govorijo, nerazločno, in seveda se potem ne razumejo, če so meter pa pol narazen. Nekateri ne radi vpijejo ali pa naglas ne morejo govorit, kakorkoli, in to je lahko problem. In to je problem, ampak to je treba upoštevati, ne. Na žalost je tako, da če tega ne bomo upoštevali, se lahko kaj zgod. To je problem. No, ta okužba pri nas je bila itak zaradi tega, ker je ta pacient, je bil na v, na /.../¹⁵ in je potem od tam prinesel, ne, ampak potem so to izolirali, tako da je bilo vse urejeno.

Se vam zdi, da so bili stanovalci domov za starejše v tistem času, ko je bilo vse zaprto, ko so bili domovi zaprti, da so bili v boljše ali v slabšem položaju, kot tisti starejši, ki živijo doma? Ste se ...

V boljšem položaju.

Aha, kako to, razložite ...

Jaz bi rekla v boljšem položaju, zato, ker smo z vsem preskrbljeni, a veste, ker je za vse poskrbljeno. Dobro, tisti, ki so doma, so morali zase poskrbet ali pa so jim svojci prinesli kakorkoli iz trgovine in tam je vedno še nevarnost okužbe. Tako da mislim, da smo bili ti, dobro poskrbljeni, ker tisti, ki so pa doma, recimo, poznam primere, da imajo doma nekateri starejši potem pomoč na domu. To je tisto kar je, ne, in to je bilo takrat verjetno velik problem. Nimam podatkov, ampak bi rekla, da ni bilo enostavno, bom rekla, tistim, ki so doma. Mi smo bili, po mojem, mi boljše oskrbljeni.

Kako smo se kot država in družba odzvali na to, da so domovi bili v prvem valu, žarišča epidemije, kaj smo naredili dobro in kaj bi lahko bolje naredili, ena taka splošna ocena vaša?

Ja, mislim, da smo, da je država dobro ukrepala in da je zato tudi se izognila kakšnim hujšim posledicam. Zdaj, kaj bi lahko boljše naredili, težko rečem, spet je problem, seveda v številu kadrov in vsega, ampak ukrepe, po mojem, so zelo dobro sprejeli. Jaz mislim, da je bilo to dobro poskrbljeno.

Bi kaj posebnega še za na konec izpostavili, nekaj kar se vam zdi pomembno, da se sliši, da pride to sporočilo ven, da zapišem, nekaj kar, ne vem, mogoče sem pozabil vprašati, pa bi vi radi izpostavili?

Kaj BI izpostavljala?

Me zanima, če je še kaj, kar bi vi sami radi izpostavili, pa sem jaz pozabil vprašati.

Aja, ja izpostavila bi to, da bi moralo ministrstvo poskrbet za večje število uslužbencev. To je bistvo stvari, da bi moralo poskrbeti za večje število uslužbencev v domovih za starejše. Sicer nimam za vse domov podatka, ampak vem, da za naš dom tudi že konkretno. To je bistvena stvar, bi rekla.

¹⁵ Podatek izpuščen zaradi anonimizacije.

Dobro gospa, jaz se vam najlepše zahvaljujem.

Malenkost.

STANOVALKA 3

Potem bi vas prosil, če se lahko skoncentrirate na tisto obdobje, ko je bil dom prvič zaprt za obiskovalce, torej med marcem in majem, vemo da so domove zapirali že pred razglasitvijo epidemije in da so potem ostali zaprti cel marec, april, pa skoraj do konca maja. In v tisto, tisto obdobje mi raziskujemo, predvsem nas zanima kako so se, kako ste se stanovalci počutili, kako so vse to doživljali, zato je moje prvo vprašanje, kako ste se takrat počutili, ko so dom prvič zaprli? Me zanima, kaj vam je bilo najtežje ...

Bilo je, to je bilo 6. 3., se spomnim, ker sem imela zdravnika, pregled in sem prišla, ven sem šla, nazaj je bilo pa že vse zaprto. In je šok, šok, ker je, ker je, takoj so rekli, tudi sem bila, da je pač karantena, da so zaprli. Da nimamo izhodov in to. Tako da, prvi tisti občutek je "ja kaj se bo pa zdaj zgodilo". Tako. Ampak, razložili so nam, tako da, da je bilo potem v redu, nismo imeli, ni bilo neke panike. Sploh ne na začetku.

In kako ste to celo obdobje, nekako, doživljali, kaj vam je bilo recimo najtežje oziroma tudi kako ste se prilagodili, kako ste si prilagodili življenje, v tistem času?

Tako, jaz bom po pravici, osebno, osebno, se zaposlim, naj bo branje, naj bo kakšne križanke, malo na računalnik pa televizija in tako, da imam svojo tudi v sobi, takoda se ne obremenjujem z neko paniko in z nekim takim, kako bi rekla, nelagodjem, ker se poskušam osredotočiti na tisto, kar delam, namesto da bi razmišljala, kako je, ko je zaprto. Na ta način.

Kako so pa recimo ostali stanovalci to doživljali? Kaj ste opazili recimo? Kakšna so vaša opažanja?

Glejte, tu smo v razponu, tam tudi čez 90 so ne, veliko tod takih, in bolj panični so bili, kako bi vam povedala, ne panični, ampak prestrašeni. Kako pa zdaj, ali me bodo lahko, ali bo koga lahko slišal, vabili, pa noben nas ne bo mogel obiskat, pa kdo mi bo kaj prinesel, na ta način. Tako da smo potem morali vsi po vrsti, tudi sama, se pogovarjaš z ljudmi. Pa potem tisto malo pomiriš jih, da ni toliko, razložiš, pa je potem lažje. Tudi njim vidim, si videl potem, da je potem, nekako so sprejeli, sprejme, pa dokler nisi naslednjič spet prišel v stik s kom, pa je spet začel isto spraševati. Tako da, bilo je malo nelagodja bi rekla.

Kako bi ocenili, da so vas v domu recimo pripravili na soočanje s to epidemijo? So vam razložili kakaj so zaprli, kakšen je nov hišni red, kako se razkuževati, kako se obnašati, kje se lahko premikate? Kako so vam to, kako bi ocenili, da ste bili pripravljani? Kako so vas pripravili?

Glejte, morem reči, da so dekleta, te sestre in tudi iz vodstva je bila ta socialna delavka, tudi to, razlagale so. Bilo je na oglasni deski, smo imeli tisto, so dali tam, drugače so pa od pacienta do pacienta praktično, sem videla potem. Dobro tisti, ki smo pokretni, smo se tam na kupu dobili in so nam povedali pač, v manjših skupinah. Imamo neke kuhinjice, na vsake toliko časa, damo po ene 5, 6 stolov in tam se potem počasi dobimo. So pa razlagale, so bile moram reči, jaz osebno, kar so mi povedale, sem to pač sprejela. Da je tak način, da moraš od vseh, pranja rok in razkuževanja rok in, in teh na inhaliranje pol, imeli smo tiste maske, maske so, če smo šli. Na začetku je bilo tako zaprto, recimo nisi smel v jedilnico, tam kjer nas je bilo več skupaj. In si potem, vsak je moral v sobo, v sobo je tudi dobil hrano. In smo pa rekli tako, da čim manj druženja, čim manj, če že greš, da se sprehodiš, so malo daljši hodniki, da imaš neko to, ampak obvezno z masko. Tako da je bila, je bila razlaga, je bila, moram to morem priznat, da to so res gledale, da so res hodile okrog in kdor ni razumel, so mu večkrat razlagale.

Skratka ste se počutili, da so vas dobro pripravili na epidemijo?

Tako tako, so, so. So, to pa moram pohvalit, ja.

So vam kaj povedali, da vam bodo pregledali zdravstvene kartoteke ali kaj takega, so vas kaj s tem seznanili?

To sem pa izvedela iz, iz, iz televizije, ko je bilo tisto, so se začeli pogovarjat. Tega ni pa nihče povedal.

Pa so to pri vas, v vašem domu izvajali, kako ste na to gledali?

Jah ... iz osebnega stališča, sem bila zelo razočarana, nad, našo skupno, to vlado, ali pa bi rekla, vsemi temi, zdravstvenim osebjem, ne v domu, ampak kot Slovenija, ker so to, ker nekdo je to moral pomagati, sami od sebe noben ni šel delat, nekdo je moral reči, "to pa to naredite, to pa to evidenco dajte ven, potegnite te pa te podatke ven". Torej na samem, v sami Sloveniji, v samem vrhu, pa glede na to, da so to zdravstveni kader, da so sploh se to spustili v tak sistem in so to sploh izvrševali. Sem pa slišala, da nekateri zdravniki to niso hoteli.

Ste se o tem kaj pogovarjali v domu z zaposlenimi, med sabo stanovalci?

Z zaposlenimi, torej tako, s kakšno sestro, ki smo se tako, da bi imeli kaj večjo obravnavo, pa da bi kdo nam kaj bolj razlagal, pa ne.

Je bilo med epidemijo v vašem domu kaj več strokovnjakov, ki so pomagali se soočat, prilagodit, vse te procese in življenje v domu? Kaj več zdravnikov, medicinskih sester, negovalcev, je bilo kaj več osebja za pomoč v tistem času, ko je bilo zaprto?

Glejte, v začetku, ko ni bilo, ko ni bilo epidemije noter, je bilo naše osebje in to so bili tej delovna terapija, delavci in oni pol več niso izvajali delovne terapije, to smo imeli ene, recimo, kakšne skupinske vaje razne, druženja itn., tisto je vse odpadlo. Te aktivnosti so se vse nehale. Delali so samo s takimi bolniki, ki jih recimo, so nepokretni, da se razgibavajo. Tisto so imeli, drugače so nam pa terapevti hodili okrog, oni so vse razlagali stvari, pa pomagali, če je kaj bilo treba, pa tako, dodatna moč je bila. So bili, so bili pol več kot te funkcije, ampak so, ne ravno negovalci, da bi delali z bolniki pa to, ampak kot, kot ena vez, ena vez, s komunikacijo, da smo lahko bili seznanjeni z vsem tem.

Ste imeli občutek, da je dovolj bilo zaščitnih sredstev, razkužil, mask in vsega tega, kar ste rabili za nov način?

To, ja, to pa glejte, to pa so gledali, kolikor vem, so imeli sicer, niso smeli, nekako, kako bi rekla, prerazkošno obnašat, ampak v glavnem obvezno so bile razkužila, bile so maske, in če je kdo kaj rabil oziroma če ni imel, je vse dobil. Tako, da ...

Tega ni primanjkovalo ...

Jaz osebno nisem občutila tega, da bi kaj manjkalo.

Potem me zanima, ste imeli občutek, da je testiranje dostopno vsem, ki bi ga potrebovali?

Ja glejte, zdaj, takrat mi smo doživeli še potem drugo karanteno, siva cona smo bili, ker je bila ena delavka okužena. Takrat so nas dvakrat testirali, brez vsakega, so samo povedali, danes bomo to naredili. In zdaj nisem nikogar zaznala, da bi rekel, da je hotel, da ga testirajo, testirali so pa v bolnici, tam je bil en center.

Vi imate osebno izkušnjo, s pozitivnim testom ali ste ves čas ostali ...

Glejte, na našem oddelku se je pojavilo, ampak so takoj ukrepali in tudi osebje je bilo potem v karanteni. Tako da, osebno je bilo kar malo strahu, ja. Pa računajte, da je takrat delavka še popoldan delala "šiht", potem med službo ji je bilo slabo, pa je odšla. Pa, ker je imela kontakte praktično z celim oddelkom.

Se je pa dobro izšlo za vas osebno?

Tako, za mene osebno, sicer jaz tako, jaz ne rabim še, sem še samostojna. Tako da ne. Pa tudi noben od tistih, in njenih sodelavcev, ki so skupaj bili in od nas pacientov, noben ni bil okužen. Vse je bilo, obakrat smo imeli vse teste negativne.

Ste imeli občutek, da bi bilo za vas dobro poskrbljeno, za stanovalce dobro poskrbljeno, v primeru, da bi bili okuženi s koronavirusom? Skratka ste imeli občutek, da je dovolj osebja, dovolj zdravnikov, da se dovolj strokovno obnašajo, da ste se počutili varno v tem smislu?

Glejte, tako po pravici bom povedala, strah je ves čas. Imaš občutek, tako kot je tudi, da tako vse poslušáš, da smo starejši odrinjeni od tistih nekih norm, ki smo jih drugače bili navajeni, kako bi povedala. In osebja je odločno premalo, če računate, da zdaj mora, tam 56 jih je, pa 3 delajo, in vsakega, z vsakim se neki, te plenice pa to menjajo itak in to kar je. To je serijsko delo, kako vam bi povedala, ki morajo narediti, pa takoj naprej it, ne morejo se oni, vsak s posameznikom toliko ukvarjat, kot bi se kdo rad. Je pa tako, da eni so bili, eni so bili precej tako, utesnjeni, panični morda, in tisti je rabil pogovor. In marsikje se je opazilo, ko smo v glavnem takole tisti, kateri hodimo še okrog, včasih si s kom kaj govoril. Kako vam bi povedala, niti, tudi, če bi tam v Covid-u verjetno, v tem, kjer imamo rdečo cono pripravljeno, tam verjetno bi pač to osebje, kolikor je pač lahko delalo. Ni pa toliko, to kar pravijo, da strokovni, ko tam vidiš, ko so noter zdravniki in strokovne sestre in to, tega pa vprašanje koliko bi mi imeli.

Tako, da niste bili prepričani, če bi vas osebno doletelo ...

Ne bi bila, tako, tako, ne bi bila prepričana, da bi to čisto tako, da bi bila deležna recimo take oskrbe, kot pa recimo je v bolnici, kjer so vsi strokovni za te stvari.

Po navadi ljudje v domovih za starejše prejemajo neke redne terapije, neka redna zdravila za kakšne druge kronične stvari, ki jih imajo, ali pa tudi se zgodi kaj, mogoče akutnega, pa rabijo neka zdravila. Kako ste bili v tem času zadovoljni s to preskrbo z zdravili in s terapijo?

Ni bilo nobenega, nobenega problema.

Aha, to je vse teklo, tako kot je prej.

Je, tako, tako, tako. To imajo tisto organizirano, tudi tiste "dozice" jim pripravijo, za tablete, in potem sestra posebej ima voziček s temi tabletami in ona gre od vsakega in to je tudi tako bilo v tem času. To je, mislim delo je nemoteno šlo naprej, kot je bilo prej. Tako da to smo vse dobivali.

Kako je bilo pa recimo s higieno, s čistočo doma, z osebno higieno - je bilo to za vas dobro poskrbljeno? V tistem času.

No, osebno sem, sama se, nisem imela takih problemov, da bi me morale one rihtat, je pa, kar je pa to dodatno - je bilo pa razkuževanje prostorov, vsak dan je bilo po tleh razkuženo, kljuge razkužene, sanitarije razkužene, vse to so delale dodatno. To je bilo pa vse dodatno delano. Vsak dan. In dopoldan eno "rundo" in popoldan, sicer niso po tleh pomivali, so pa kljuge, pa to vse, vse razkuževali. To je bilo dodatno, kar je bilo, ne, v tistem času.

Ste bili zadovoljni recimo z vzdrževanjem higiene in čistoče doma v tistem času?

Da, da, da, da.

Kako je bilo pa recimo na splošno z vašim zadovoljstvom s standardom bivanja v domu v času, ko je bil zaprt, tu imam v mislih tudi take stvari kot so, ne vem, svojci, če pošljejo kakšen paket ali pa so v kakšne nabave v trgovinah, kakšne priboljške, dodatne vitamine, časopise, ne vem, kako je bilo s tem standardom bivanja, s stvarmi, ki nam pač malo olepšajo vsakdan?

Da, da. Glejte, tako imamo narejeno tukaj. Iz kuhinje smo dobivali posebej, po tistem dvigalu, naročiš recimo sadje ali pa kakšen tak priboljšek, če si lahko, in so gor poslali, tako da je bilo urejeno. Bolj je bilo problem recimo s časopisi, ker si dobival, skoraj tri, štiri dni je bilo zamika. Ker so razkuževali in niso dovolili, da se razdeli po stanovalcih, zaradi okužbe. Recimo je pa tako to organizirano, imamo tu enega človeka, ki on to pošto, pa te stvari hodi ven, pa to, in pol ti naročiš, ne, recimo kaj bi rad iz lekarne, pa to, in ti prinesejo. Ampak spet, vsako stvar, isto procedura. Sicer iz lekarne niso razkuževali menda, so samo tako, lahko naprej dali, prešpricali, pa naprej dali. Ampak drugače, pa mislim, da to, kdor je kaj rabil, pa če je povedal. Marsikdo pa tudi, glejte, so taki ljudje, on bo tam med nami "ja pa to bi rad, pa tisto bi rad", moreš pač ta pravemu povedat, da ti prinesejo. Tako da je bilo, je bilo to, kar se tega tiče. Svojci pa niso smeli, recimo od hrane nič pošiljat.

Je moralo bit, ker so tudi vse dali, tri dni razkuževat pa to. Nisi takoj dobil v roke. Tako da je, kar se tega tiče ni, je pa, telefonsko smo imeli, samo telefone imaš pa kontakt s svojci, pa tako, tako da je.

Kakšne stike so vas recimo omogočali v domu, so bili možni kakšni, ne vem, recimo obiski v ločenih prostorih, je bilo obiski tako, da ste bili na balkonu ali video klici - kaj so vam v domu omogočali v tistem času?

Video klici so po enem času uvedli. Tisto je bilo, bolj v začetku ni bilo. Pol, je pa, stikov pa ni bilo nobenih. Razen, mislim, da je bilo tako, če, kolikor sem bila jaz seznanjena, da če bi bil kdo hudo bolan. Torej, ker so tu z raznimi boleznimi, da imaš to, in starejši in to, mislim da so puščali, da so dovolili enemu svojcu npr., da je prišel zraven. Da je, so ga primerno oblekli, tudi vse tisto gor, in je lahko not prišel.

Kako je bilo pa recimo z omejitvijo gibanja v tistem času, ko je bil dom zaprt - kje ste se lahko gibali? Kaj je bilo dovoljeno in česa se ni smelo?

Med prvo zaporo, smo dobivali hrano v sobe. Gibali smo se pa na začetku, prvi teden, so omejili, potem so pa dovolili, so recimo rekli ta oddelek bo, ima sprehod nekako, naj gre, ampak ne ven, ne ven iz stavbe, zunaj nismo bili, noter, da si se kaj gibal, da si malo, drugače pa ni bilo dovoljeni sprehode pa take, mislim da zunaj. Tako je bilo, niso morali zagarantirat, da ne bo nihče zraven prišel, da bi se mešali s svojci, pa to. Tako da je težko, težko omejiti.

Aha, ne da se tako zagotoviti, da bi lahko šli v okolico doma, ne da bi drugi dostopali?

Ja, imamo en del, en delček tako zelo, dosti manjši. Tam se lahko malo sprehodiš, zato, da si malo na zraku pa, zdaj, ko smo vsi zdravi. Tisti čas, ko smo bili pa v sivi coni, naš oddelek, celo naše nadstropje, je pa bila omejitev, pa nobenega izhoda. Nič ni bilo iz tega konca, smo bili zaprti, nismo smeli nič ven iti. So pa dovolili potem, recimo po enem tednu, do kuhinjske, tam imamo en tak prostorček, včasih smo si kavo skuhalo, pa tam noter, ne, pa, ampak so rekli, da so na oddaljenosti in po navadi smo skuhalo, pa nazaj v sobe, pa malo poklepetali, pa je bilo.

Kako potem bi rekli recimo, če potegnete črto pod to obdobje, ko so bili domovi prvič zaprti, kako vam je bilo, kakšen je vaš občutek, tak končni, vam je bilo težko, je bilo pač to treba prenesti, ali je bilo nezno ali je bilo zno, ker je bilo pač treba?

Da, da. Glejte, občutek je utesnjenost, občutek je tega, ker nimaš, nisi svoboden, da bi šel kamor bi hotel. Nimaš tistega. Prvi teden je še nekako, 14 dni je šlo, potem so pa ljudje, sem opažala, sicer saj pravim, jaz se zaposlim, pa nekako, ampak pride momenti, ko te stisne, ko vidiš, da, ne bi rekla, da te panika, ni ti lagodno, se ne počutiš, tako kot bi moglo, normalno bi rekla, ni. Se začneš spraševati, pa glej drugi, gledaš po televiziji, hodijo okrog, se sprehajajo, bilo je pomlad, pojdite ven, pojdite v naravo. Omejen. Nimaš tiste možnosti in pol, če kakšenkrat, malo se zjočeš, pa tudi malo pomaga, ne. Da te, da tisto, tisto dušenje v sebi prevagaš.

Kaj ste recimo najbolj pogrešali v tistem času?

Ja, stike s svojci, to na vsak način. Drugače tu imam zelo blizu jih, prej smo se po dvakrat, trikrat na teden videli, potem pa kar naenkrat nič, ne, tako da dobro, da je ta telefon, da je vsaj to bilo.

Ni bilo možno, da bi čez okno, pa bi bili oni zunaj? Takih kontaktov ...

Imamo, ja, imamo en tak delček tu, ravno tu, kjer se lahko tudi sprehajamo - je ena ograja, a veste, taka, ko pride tista, železna ograja je, se vidi čez lahko, in imaš balkon, pa telefon v rokah, pa se pogovarjaš. Vidiš sina npr. na taki razdalji, pa telefon v roki, pa se sliši. Tako da, zdaj, kako vam bi povedala, iščeš luknje, kako bi, kako bi se dobil s svojcem. Smo pa po balkonih, ne moreš to, da bi šel dol, pa ven.

Če bi lahko svetovali recimo ministrstvu, vladi, kako naj pripravijo ukrepe za te nove zaostitve v zimskem času? Kaj bi jim, s stališča stanovalcev, predlagali, kaj naj imajo v mislih, kaj je tisto, kar bi radi, da bi bilo, če bi spet prišlo do teh zaprtij, boljše kot prvič?

Težko je zdaj neki predlagati, mislim, nekaj se, ker je omejitev, ne moreš, omejitev gibanja, omejitev vsega, nekako. Glejte, včasih so imeli recimo tiste, ker to je tako, se z recimo s kašljem ali pa s čim se recimo, pa z dotiki, pač ne bi bilo dotikov, ampak recimo, da imajo eno tako sobo ali pa nekaj, po moje, kot imajo v arestih.

Aha, da je šipa.

Ko vidiš včasih, tako, šipo vmes, pa se lahko malo, nekako, malo večji stik, da bi bil. Kaj jaz vem, ker ko se ti enkrat dobiš s svojcem, ampak pol prideš tako iz pogovora, si potem, kako vam bi povedala, napolnjen baterije. Psihično si čisto drugi človek, vsaj nekaj časa spet. Nekako je tisto, premagaš tisto tesnobo in, in si čisto drugi. Deluje, deluje, zelo deluje na človeka, če nimaš nobenih stikov. Zelo, ne.

Ta glavna vprašanja smo zdaj nekako izčrpali, zdaj imam samo še ene tri vprašanja, ki so malo bolj splošna. In sicer, najprej me zanima, kot družba, ko opazujete nas, kakšen se vam zdi, da imamo mi odnos do starosti in staranja, kot slovenska družba?

Zelo slab. Zelo slab, pa bom čisto tako nekako iz svojega stališča povedala. Imeli smo tudi mi svoje starše, pa je bilo treba ravno tako jim pomagat, ko ni, saj ni bilo takrat še tako domov pa to, ne, ampak, spoštoval si ti vso tisto njegovo, se reče minulo delo. Zdaj npr. vidim, se pogovarjajo, zadnjič mi je nekaj prav zbudlo, bom tako povedala, intervju je bil z enim, s. p. ima svoj odprt. Pa pravi "ja čakamo, mi bi tudi radi nekaj od države, neke subvencije", ne vem kaj, tiste, ki so pol tisto ven nekako bili izvzeti, kako je tisto bilo. Ampak glejte, mi smo prej tudi v službe hodili, so bili starši tudi zraven, veste, so bili, ne to, ampak samoprispevki so bili, so bile neke organizirane stvari, ki smo si mogli sami pomagat, sami delali, naj bo fizično, naj bo finančno, ne. Da se ti, da si ti do nečesa prišel v krajevni skupnosti. Zdaj pa vsi samo, tako bi rekla, čakajo, da saj država nič ne da, ja kdo pa je država? Mi vsi, ki smo, ki smo, ki smo v tej državi noter, pa vsi bi morali nekako, nekako, ne čakati, da ti neki iz neba pade. Nekdo, ko mogoče res, drugi čas, drugo, ampak bolj smo bili solidarni, bolj smo bili pripravljeni en drugemu pomagat. Tako bi rekla, preveč smo individualni zdaj, vsi bi, vsak bi samo nekaj za sebe, pa sebe v prvem planu. Ampak, če želiš ti nekaj na nivoju države narediti, je treba nekam, kako se reče, skupaj stopiti. Malo drugače. Pa zdaj te politike gledaš, saj drugo ne delajo, kot se samo s sabo ukvarjajo. Vse to ni - kakšna slika je to? Človeku, temu mlademu, kaj ima, kaj bo lepega odnesel, če, če te naše gor poslušajo, pa gleda. Ne vem, veste, manjka enega čuta, včasih smo bili ljudje bolj dovezetni eden do drugega nekako, drugo je bilo, drugo obdobje.

Bi se strinjali, da, če vas označim, da ste vi bolj generacija, ki je nekako, zna bolj potrpet in skupaj stopiti tudi, ko je hudo, zdajšnje generacije, pa imajo malo manko tega ...

Tako, no, to manjka tistega, vse bi "na horuk" naredili - treba je potrpet, treba se je pogovarjat, treba je priti do enega takega kulturnega pogovora, da se normalno nekaj lahko izpelje, pa naredi, pa tako naprej.

Kako ste doživljali ta, to kar je krožilo tudi v tistem prvem času dosti v javnosti, ko so ljudje kar govorili "ja pa saj umirajo samo stari" in strokovnjaki so to označil kot ...

Glejte, najbolj me je zbolelo tisto, ko, ja, oboleli v domovih, morajo ostati v domovih. Ni prostora za njih v bolnice. Ja glejte, ne davkarije, ne sociala, ne zdravstvo, dodatno se plačuje, in tako kot vi. Pa da ti grejo, pa da ti praktično odtegnejo zdravstvene usluge. Mislim, da kot generacija, da smo nekaj naredili tudi, tudi smo, bi morali biti drugače, ne da, nekaj ekstra obravnavani, ampak enakopravno obravnavani. Je dati "komando" tako ven, "ostanite v domovih, saj boste tako in tako umrli", glejte samo, da sem take, imaš ti take razne bolezni in to je res, da si prej dovezeten, da boš dobil ta Covid. Ali človek si, ravno tako ti je, tudi ti rad živiš in imaš občutek, da je treba, da imaš, da si obravnavan enako, da si vsaj, da imaš pogoje iste npr. Pol pa rečejo, tiste respiratorje, ja pa jih je samo toliko, pa toliko denarja so dali, za tisto, ki je bilo tam v skladiščih in stoji. Boli te to, ni ti vseeno.

Se vam zdi, da ste bili tisti, ki ste bili v domovih v tistem času, v slabšem položaju ali v boljšem položaju, kot od tistih starejših, ki so bili pa doma in niso imeli te institucionalne oskrbe? Ali v boljšem, kako se vam je zdelo? Ste bili tisti, ki ste bili ...

Glejte, jaz sem, imam nekaj bolezni tudi, jaz sem zelo zadovoljna, da sem v domu. Poskrbijo za tebe, za vse te osnovne stvari poskrbijo. Doma, pa tisti, ki je doma bil, pa tudi, če je bil bolan, je mogel, če mu nihče ni pomagal, je za moje pojme, je bil dosti na slabšem. Pa tu, če te nekaj stisne, pa bi rad se kaj pogovoril, pa greš do sestre, greš ven do, nekdo se že nekje najde, ko ti pogovor lahko steče, pa ti je pol lažje. Se mi zdi, da sopo svoje so, kar se teh bolezni tiče, pa starosti, da so na slabšem. So se ljudje tako "ja, v hiralnici si". Kakšni hiralnici?

To je, glejte, mi imamo toliko aktivnosti, tudi zdaj med tem Covid-om so nam, ker dol imamo tako možnost, ker so balkoni, pa dol nastopajo na parkirnem prostoru, pol imamo tu zadaj en drug prostor, tudi takole, in ravno prejšnji teden, par dni nazaj, 4 dni, so bili, recimo, iz ene šole fantje, so igrali, ena skupina so bili, na inštrumente, lepo je bilo, da je bilo cele pol ure tako. Mislim tisti, ki so pa zunaj, pa razne, če ne gre v dom ali pa ne gre v tam, tega ni deležen. Ali pa je bil literarni, kakšno stvar so prebrali, pa je vse to ozvočenje se je slišalo, pevci in tako. Tega zunaj ni, ne, zdaj kako bom zdaj rekla, zdaj, če je organizirano, bolj si zavarovan.

Kaj bi lahko recimo kot država, zdaj, ko pač prihaja novi val, naredili boljše, kot smo prvič?

Ravno včeraj je bilo čez 400 okuženih. Mislim, stisne te, ker je, se je, ker je, ne vem, moj občutek, da je iz vajeti šlo vse skupaj. Da je, ker smo prvo "rundo" smo jih manj imeli, okužb ne. Je bilo manj. Imam pa zdaj občutek, da so pa, kako bi rekla, morda prvo "rundo" preveč paniko zagnali, vso to gospodarstvo in vse to kar je šlo. Zdaj pa denarja je zmanjkalo, zdaj pa kdor bo, čisto tisti sistem se mi zdi, da so ubrali: kdor bo se okužil, pa se bo pozdravil, bo zdrav, kdor bo umrl, bo umrl. Kolikor nas bo, bo. Tako, kako bi rekla, spustili so vajeti, ni več tistega, tistega strahu, ko vidim, da ljudje gredo na te razne prireditve, družijo se. V glavnem, ali so se kako bi rekla, navadili, ali smo, ne vem. Ne vem več. Občutek imam, da so malo, nekaj so zamudili to "rundo". Tako da zdaj to kar, kolikor bodo naredili, bodo naredili, samo težko. To mi zdaj nekaj več, ko vidim, poslušaj tistega vladnega, bo nekaj govoril, tisti strokovni, kaj je že ta, bo spet drugo - en drugega kakor, da ne poslušajo, ali pa ne bi radi več, preveč denarja smo že zapravili, da bo, da bi se še kaj "reskiralo", da bi zapirali, pa to, ne. Imam občutek, da, ne vem, čeprav zdaj se pripravlja nekaj na novo, da bo to vse skupaj bolj milo, da ne bo tako ...

Bolj milo?

Takih, ne bo takih drastičnih zapor pa tega, ne, na ta način.

Dobro, imate še mogoče kaj kar bi radi izpostavili, povedali, nekaj kar nisem vprašal, pa bi si želeli povedat, da bi prišlo v to raziskavo, nekaj o čemer ste razmišljali ali pa kar vam je posebej pri srcu? Če je še kaj takega, kar smo nekako pozabili, pa to.

Glejte, v glavnem smo se kar lepo, nekje sva zajela vse skupaj. Ampak, morda, morda bi morali, bi malo morali bolj gledat na, glejte zdaj vso oskrbo, pa to, se financira, se v glavnem financira, samicomemo, je velik del na tem. In je, kako bi se izrazila, je manj, manj je posluha nekako, v smislu, ker pravijo, da so to državni domovi, da bi morali več naredit za samo, naj se bo za nastanitev, naj se bo glede kadra, ne vem. Mislim, kar se tiče, preveliki so tej normativi, ki so bili postavljeni, ko so bili ljudje, ki so hodili v domove, ko so bili še pokretni, pa niso rabili toliko nege. Zdaj veliko bolnikov pride noter, čisto struktura, je druga. In bi se moralo malo bolj pozanimat glede kadra, glede, sicer, kolikor vem je strokovnega kadra trenutno kar v redu, kar se tega tiče, bolj je negovalcev, to, tistega prvega osebja, ki imaš prvi stik z njimi, ne, kateri je na postelji, pa kateri ne more se sam. Tistega časa, ko so včasih, ko so rekli, sestra se je usedla zraven, pa se je s kom kaj pogovorila, naredila kar je bilo treba, pa je potem tistih par minut, praktično na eno osebo, tisti normativi bi morali biti bolj človeški. Na to bi morali bolj gledati, da bi, pa bi bil tudi narod bolj zadovoljen, in ne bi taka panika, ne bi govorili tako, da hodijo v hiralnice.

Dobro gospa, jaz sem izčrpal vsa vprašanja, tako da se vam res iskreno zahvaljujem, da ste si vzeli čas za nas.

STANOVALKA 4

Moje prvo vprašanje bi bilo, ko je bil dom v /.../¹⁶ prvič zaprt za obiskovalce spomladi, kako ste se počutili, kaj ste doživljali, kaj vam je bilo najbolj težko, s čim ste pa lahko živeli?

Tako bom povedala. So nam povedali zakaj je to dobro za nas in so rekli, pač, zaradi tega prenosa virusa, da so obiski prepovedani. Jaz sem to sprejela, ker sem vedela, da, pač, veliko je boljše, da smo izolirani, da ni obiskov, kakor, da so bolni. V glavnem je to, čisto lepo smo sprejeli, vsaj jaz osebno, in tudi sem se držala vseh pravil oziroma tudi moji otroci, živijo sicer v /.../¹⁷, tako da to mi ni nič oviralo pri mojemu počutju in to. Dobro, rajši vidim, da ni bilo prepovedi, ampak to je dobro za nas bilo, za naše varstvo, da nismo bolni. Ker je naša, dom starejših občanov /.../¹⁸, mi smo v tej posebni enoti, ne vem, če poznate ta del izven /.../¹⁹, posebna enota, dislocirana, niti enega nismo imeli bolnega, ne okuženega, v naši enoti, zahvaljujoč pravilni in pravočasni oskrbi oziroma ukrepov, to mislim povedat.

Ker v drugo enoti, je bilo pa kar hudo.

Ja, v tisti zgornji enoti je bilo pa hudo, ta je /.../. Je pa en, to pa nočem govorit kdo pa kaj, v glavnem je eden prinesel noter, uslužbenec, ki ni vedel, da je on kužen, čeprav ni kazal znake, je bil okužen, pač to je bilo. Pri nas so takoj ukrepali, in tako da mi, tukaj v našem domu nas je 60 stanovalcev in ni bilo niti en, do zdaj, niti prej niti zdaj, okužen s tem virusom Covid-19. Tako da sem jaz osebno in vsi, zelo hvaležni tudi temu našemu vodstvu, da so pravilno in pravočasno ukrepali, da so nas zavarovali.

In kako so pa drugi doživljali kaj, vi ste predsednica Sveta ...

Veste kaj, eni tako, eni težko sprejmejo, niti ne razumejo stvari, ampak smo se med sabo pogovarjali, tudi sestre so to lepo vse povedale in so - zelo prijazno osebje, tukaj pri nas je prijazno - in so kljub temu, vsem povedali zakaj se gre in zakaj je to dobro za nas in tako, da so sprejeli. Ni bilo nobenega ekscesa, pa da bi kaj tako kdo. Kot sem jaz tukaj že 5 let v tem domu, da je bilo vse kako, mislim, v redu no, v redu, kolikor se je to dalo. Ni lahko, ampak če je za nekaj, nekateri ukrepi so, delajo za tvoje dobro, da te zaščitijo, potem to sprejmeš in s tem živiš.

Povejte mi, kako mislite, po vašem mnenju, je bil vaš dom pripravljen na to soočenje z epidemijo?

Ja, je bil pripravljen v redu, takoj smo šli, mi smo prej v jedilnici jedli potem so takoj, v sobah smo dobili potem obroke, vsak v svoji sobi. Družili smo se sicer lahko, ampak izmerili so temperaturo, če ima kdo kakšno vročino, ampak pa nismo imeli. Tako da zdaj je bilo pripravljeno v redu, kar se strani tiče osebja in vodstva.

Kako so vam razložili, zakaj zapirajo in kako so vam, recimo razložili, kaj vse je treba počet od teh mask, razkuževanja, kako so vam to pojasnili?

Ja, so lepo razložili, takrat smo vsi morali tudi mi maske nosit, stanovalci, dva metra narazen, ko smo bili zunaj, npr. ne, smo bili dva metra narazen in so povedali, zato da se ne bomo okužili, da to pride virus in so ljudje kar lepo sprejeli in, ni da ravno ubogali, ampak se tudi tako obnašali. Ni bilo nobenih problemov, dobro, tudi nekateri so maske dol, ampak je sestra potem povedala, zakaj moramo imet maske, zakaj moramo bit dva metra narazen, ko sedimo zunaj, smo bili npr. ko je bilo več toplo, in tako da so potem lepo sprejeli in tako se tudi obnašali. Večina, no dobro, saj pač, so tudi taki, eni težko razumejo stvari in smo se kar lepo, se za vsako stvar zmenili, če je bil kakšen problem, so lepo povedale sestre vsakemu posebej in tako, da je bilo to kar v redu. Tako jaz gledam na to. V tistih prvih časih oziroma spomladi.

So vam kaj povedali, da vam bodo pogledali te zdravstvene kartoteke, pa delali te povzetke ...

To pa niso, to pa nič ne vem o tem, kateri so bili prednostni za bolnico, a to mislite?

¹⁶ Podatek o lokaciji odstranjen zaradi anonimizacije.

¹⁷ Podatek o lokaciji je odstranjen zaradi anonimizacije.

¹⁸ Podatek o imenu doma odstranjen zaradi anonimizacije.

¹⁹ Podatek o lokaciji odstranjen zaradi anonimizacije.

Tako ja, so vas kaj na to opozorili ...

Ne, ne, to pa nisem nič o tem, nisem nič vedela o tem, jaz osebno. Če so kaj ali ne, ampak niso nam, jaz to nimam, niso nam povedali, pa tudi, ne vem, če so to sploh kaj delali ali niso to delali, o tem se nismo nič pogovarjali, da bi rekli.

Razumem.

Da bi mi kot stanovalci kaj o tem vedli, nismo. Zdaj pa, če to, so to naredili ali ne, to pa jaz ne bi vedela.

Je bilo kaj več zaposlenih, kaj več strokovnjakov, kaj več zdravnikov, negovalcev v tistem času, ko je bil, kaj več pomoči je bil deležen dom?

Ja, ne, nič ni bilo več, isto osebje je bilo vse, kakor se jaz poznam, veste kaj, ker pač je to tako, da vam povem, dodatno, mislite, da dodatno, da so koga zaposlili, niso, ampak ...

Ja, če je še kdo dodatno prišel pomagat ...

Ne, ne, niso, niso, ampak so pa naše te vse uslužbenke, lepo se sprejeli, še nikoli nisem videla, da bi bil, čeprav imajo maske, so prijazni, so, po očeh vidim, da nikoli ni bilo nič, da bi kdo kaj do nas kaj tako grdo ali kaj, vsi zelo prijazni. Povedali so, če je bilo treba tudi petkrat kakšnemu gospodu ali pa gospe, če ni razumela, tako da jaz bi dala kar čisto desetko vsem zaposlenim, ker tudi njim ni lahko, oni tudi to masko cel dan držijo, imajo pa tudi, imajo doma družine, ampak to je njihovo, ne samo služba, ampak tudi poslanstvo, imam občutek, da zelo. Ker, sej jaz sem po poklicu medicinska sestra. In tudi zato pa jaz to razumem in tudi vem, in da to ni lahko, ampak to je ene vrste poslanstvo, ker kdor se odloči za ta poklic, ima to v sebi, to čut do sočloveka. Če tega nimaš, ne moreš to opravljat in to imajo pri nas vse, vsi, tudi, če niso sestre medicinske, tukaj, čistilke in vse, vsi so zelo, zelo super. Iz moje strani, kakor jaz to razumem, pa sem stara 82 let.

Ste imeli občutek, da če bi pa se kaj zgodilo, bi bilo za vas dobro poskrbljeno?

Imela sem občutek, da bi. Imela sem občutek, da bi, takrat še ni bilo sive cone, zdaj imamo sivo cono, slučajno, če bi kaj, slučajno, če bi bil kdo vročino, kontrolirajo, dokler ne ugotovijo zakaj ima vročino, ali je pozitiven ali ne, in potem ukrepajo. Imamo mi, tukaj rdeče cone ne moremo imet, ker ni tukaj pogojev, tam v tistem, v domu gor, pa imajo tudi rdečo, tako sem slišala. Mi ne gremo nikamor ven, mislim, ni izhodov, to pogrešam, ampak bo tudi boljši časi, pa bomo šli še ven. Ja, tako bom jaz, vem da bo enkrat tega konec, ker mora bit.

In ste imeli občutek, da bi vas, ne vem, če bi bilo treba, odpeljali v bolnišnico ali bi vas zdravili v domu? Bi vas testirali? Kakšen, kako ste razmišljali takrat?

Ja, sem razmišljala tako, če bilo hudo, da sem okužena, da bi me dali v bolnišnico, če bi bila potrebna, če pa ni potrebno, pa da lahko sem tukaj doma, tu v rdeči zoni v domu, da bo za mene vse poskrbljeno, kot v bolnici, če bi se pa poslabšalo, npr. da bi rabila respirator ali kaj, da bi me pa odpeljali tam, da bi me bolj, mislim strokovno, no strokovno, ampak imajo bolj pogoje, ne samo strokovno, pogoje. Jaz imam tak občutek, nisem bila nič, mislim, nisem nič bala, niti nisem, mislim, da bi rekla, da sem v strahu, lepo sem zaupala našemu osebju in vem, da bodo naredili kaj je v njihovi moči vse, da nas zaščitijo, in če bo potrebno, pa da nas tudi primerno tretirajo oziroma, da nas bodo primerno dali, tam kamor treba. To je moje mnenje, kot sestre.

Nekateri starejši, ki živijo v domovih imajo tudi neke kronične bolezni in zato, pač, morajo prejemati ...

Ja, so, ja imajo, imajo, seveda, so večinoma dementni, eni so, jaz imam druge težave, so dementni, imajo težave, težko se orientirajo oziroma težko jim je dopovedat, ampak to so pa že potem, kako bi rekla, ljudi, ki počasi tudi razumevajo, a ne. Niso nič tako, da bi bili, da so nervozni, pa da bi bili agresivni ali pa da bi kaj, dobro prve dneve, ko pridejo, so, ampak pol se pa navadijo, vidijo, da jim je tukaj lepo, ne lepo, da jim je poskrbljeno vse tisto, kar oni rabijo in se tudi prilagodijo. In da zdaj ... Hočem samo reči, da se to potem ljudje, pač vživijo v to okolje in sprejmejo in tako živimo, kot ena velika družina, tako jaz rečem.

Razumem. Nekateri imajo tudi recimo razne redne terapije, razna zdravila redna, se spomnite pomladi je bilo enako dostopno, so bila ta zdravila, so ljudje lahko prejeli normalno terapijo ali je bilo kako drugače takrat, kadar je bil dom zaprt?

Nič ni bilo drugače, vse normalno, vse sestre trikrat na dan, saj zdravila po urah dajo, v usta vsakemu posebej in tudi zraven vodo. Zelo skrbijo za, da dobijo vsi pravočasno zdravila in prava zdravila. To mi sploh, kot stanovalci, nimamo nobene brige. Tudi fizioterapije, vsak dan pride, razgibavajo jih, eni hodijo sestre z njimi po hodniku ali pa tako, da za stanovalce je res poskrbljeno vse kar lahko, brez pripomb.

In tudi takrat je bilo normalno, tudi če je bil dom zaprt?

Ja, je, je.

So ljudje normalno dobivali zdravila.

Normalno vse, in potem npr., sploh mi nimamo brige, da pride zdravnik, tri mesece, pa napiše recept, pol gredo v to, tam v apoteko, eden hišni, ni važno kdo, prinese zdravila, tako da mi imamo vedno, še nikoli ni bilo, jaz sem tukaj že pet let, da bi rekli, danes pa nimamo zdravil, ker nismo ... Ne, tega ni, vedno vse nas, ob uri in prava zdravila, tista ki jih zdravnik predpiše. Jaz imam še od prej pritisk npr., imam s sabo in ista zdravila dobim, kakor sem, preden sem prišla v dom. Tako da kar se tega tiče, pa tudi npr., če ti je kaj, se slabo počutiš ali kaj, pač rečeš "joj danes imam pa npr. me nekaj boli", pa ta pravi "ja, če vas pa boli, a vam dam kaj", pa dajo tabletko tudi za bolečine, tako da, kar se tega tiče, lepo, res, vsak pove kaj, če kaj potrebuje npr. ne, ali se slabo počuti ali kaj boli in potem pa to sestre imajo to, da pa lahko dajo te. Oziroma prav zdravnik napiše, po potrebi, ne, in pol dobimo to, če rabimo. Redna zdravila, pa dobimo, tako kot treba. Trikrat na dan ali pa ... Ja, tako sem mislila reči, da dobimo zdravila kakor so predpisana po zdravniških receptih, to.

Fizioterapij in delovnih terapij, pa takrat najbrž ni bilo, ko je bil dom zaprt ali tudi takrat ste imeli to?

Smo imeli, smo imeli, tudi takrat. Fizioterapije je bila tudi takrat, ko je bil dom zaprt, ker ta fizioterapevtka je uslužbenka doma. In ona lahko pride in lahko tudi potem to, dobro sicer, če ima, imaš, vročino ta dan, takrat ne, ampak drugače v glavnem pa je bilo vse naprej, tudi, če je bila ta karantena ...

Potem me zanima, če pomislite v tistem času, kako je bilo s higieno in s čistočo doma, kako so skrbeli za higieno in za čistočo doma, tudi vašo osebno higieno, tudi tistih, ki so nepokretni?

Zelo lepo so skrbeli, ravno tako kakor prej, vse po predpisih, npr. kopanje je bilo vsak, tisto, ko imaš na vsak teden obvezno kopanje, glave umije, to, čiščenje prostorov je bilo vsak dan, od kopalnice vse, tako da nobenih občutkov nisem imela, tudi ni bilo, da bi rekli, zdaj bomo pa manj čistili pa manj pospravljali. Vse, vse so tako naredili, lepo res, vsako jutro pride čistilka sobo, mi smeti odnese, kopalnico počisti, po tleh, po tleh sobo, jaz sem sama sicer v sobi, in tako da nobene razlike ni bilo, prej, pred to korono in zdaj med korono.

Se vam je zdelo, da so takrat, ko je bil dom zaprt, tudi kaj več čistili, v primerjavi z zdaj? Ali enako?

Čistili so, da, to sem pač vprašala čistilko, dali so eno razkužilo, antiseptično oziroma eno razkužilo, tako bolj močno, da razkuži po tleh, dodali so, sem vprašala kako to lepo diši, je rekla "ja, da dodamo, eno razkužilo v vodo, ki brišemo po tleh". Mize, pa kljuke, pa vse, so pa še posebej, z drugim razkužilom, vsako jutro, vsaki dan, pobrisale. Kljuke, vhodna vrata, potem mizo, po vsakem obroku prebrišejo mizo z razkužilom, to so pa bili redno delali, takrat in zdaj.

Povejte mi recimo, kako ste bili zadovoljni s standardom bivanja v domu, med zaprtjem, pri tem mislim tudi recimo na možnost, da vam je kdo prinesel kakšno dodatno hrano, kakšne vitamine, časopise, kakšne priboljške, skratka nekaj, kar vam je olepšalo, kako ste zadovoljni na splošno s standardom, v tistem času?

Ja, sem zadovoljna, veste kaj, jaz čisto razumem tudi vodstvo, so se držali predpisov.

Recimo ja, imam naročeno Dnevnik in je sestra vzela Dnevnik in ga je dala tam v en prostor, ene tri dni je moral tam ostati Dnevnik in tudi, če je kaj hčerka prinesla tam npr., je moralo tam ostati tri dni, tak je bil predpis. Jaz sem razumela in, če po treh dneh, ko je tam bilo v izolaciji, tako rekoč, če bi temu rekla, sem pa dobila časopis. In tudi druge stvari. Tako da sem rekla, da sadje, kakšno kremo ali pa kakšen šampon ali kaj takega, pa je tam potem sestra obrisala z razkužilom, vsako stvar posebej. So pa opozorili, da nobenih piškotov pa to kar je zapakirano, samo npr. krema, pa take stvari, ki se lahko razkuži, so pa one to lepo obrisale ... Take, da se ne pokvarijo, so oni to s krpo razkužile oziroma z, jaz rečem, razkužilom, in potem smo pa mi to dobili. To je preventivno in to je vse pravilno. Ker pač preventiva je najboljša, tako so nas učili.

Ja, povejte mi, recimo, kako so vam omogočali v tistem času, ko je bil dom zaprt spomladi, stike z bližnjimi in svojci - kakšen je bil režim, kaj so vam nudili?

Ja, režim je pa tak, jaz npr. imam svoj mobilni telefon in se lahko pogovarjam, tisti, ki ga pa nimajo, je pa domski telefon in potem svojci pokličejo, tele, ki niso sposobni imeti svoj telefon, in potem ga, so ga poklicali, svojega najbližjega, sestra je prinesla telefon teje pač, osebi in so se pogovarjali, neomejeno. Nikoli, sestra je rekla "tukaj imate telefon, kliče vas hčerka ali pa sin", ne, ko ga je klical, in so se pogovarjali, pogovarjali, kolikor so se hoteli. Tako je bilo, verjetno so tudi svojci vedeli, da lahko pokličejo telefon na dom, mislim domski telefon se temu reče, in potem so se pogovarjali svojci s svojim najbližjim, po tem telefonu. Tako da sem dostikrat videla, tudi, ko smo bili zunaj, pa prinese sestra telefon, pa reče "to vas pa sin kliče, pa hčerka, kdo že klič, in se lepo pogovarjajte" in so se pogovarjali. Tako je bilo, še danes je tudi to, pač ker, nekateri pač ni možnosti, da imajo svoj telefon, jih pa, ali pa Skype, tisto, ki se vidi slike, tudi to so omogočili, dosti, kateri imajo doma, tudi pokličejo, pa so se jih, da jih vidi, vidijo svoje najbližje ... So omogočali, imamo tudi mi tukaj in potem, samo se mora naročiti, npr. pokliče svojec, reče "ob kateri uri lahko mam pokličem", potem povejo sestre in takrat pokliče, mam pripeljejo na tisti prostor in se pogovarjajo in se vidijo.

Mhm, super. Kaj pa tako prek balkona ali kaj takega, so bili tudi kakšni taki stiki omogočeni?

Kako mislite prek balkona?

V tem smislu, da je prišel kdo do balkona, pa pod okno, pa da je človek lahko malo poklepetal?

Zunanjih?

Ja, recimo, da bi prišli kakšni sorodniki, ne vem, na ...

Ne, ne, to pa ne, to pa ne.

Ne noter, ampak, da bi zunaj bili pa bi ...

Tudi odzunaj, tudi odzunaj.

Če bi človek pogledal čez balkon, pa malo poklepetal. Ali pa ...

Ja, jaz sem, ne vem, meni se zdi, da to ni, kolikor se jaz spomnim, ni bilo tega.

Mhm, telefoni pa video klici, to so omogočili.

Telefoni, je bilo pa vedno na razpolago, in video tole, omrežje, in to so potem pač, tisti, ki so to lahko npr., ne. Jaz imam svoj mobilni telefon, pa se pokličemo, pa to lepo, zdaj tako kot je, je, sprejememo, to je za naše dobro, tako jaz to sprejemem in pač, bo enkrat tudi to minilo, saj veste, da bo.

Upamo, da bo ja. Povejte mi, kako pa, kakšne omejitve gibanja so veljale takrat v domu, med epidemijo? Ste morali biti v sobah, ste se lahko sprehajali po hodnikih, ste lahko šli kaj ven, v okolico doma, kaj je bilo dovoljeno?

Lahko smo šli, lahko smo šli v okolico doma, lahko smo se sprehajali, samo smo morali biti, razdalje dva metra, pa to, en za drugim, nismo imeli, da bi se npr. prijemale ali pa to, ne, in smo lahko šli.

Jaz grem vsako jutro, sem šla, pred zajtrkom na sprehod, okrog doma, lepo se oblečeš, pa ni, to je bilo dovoljeno. Ker mi imamo pa tudi tako mrežo, da ne morejo, ko imamo, recimo, dementnih nekaj nas ni, da grejo ven, ampak sprehajajo se pa lahko. Potem tam, en tak prostor imamo, se tam usedemo, pa se med sabo pogovarjamo, sami stanovalci tudi, pa zapojemo lahko, tako da telovadimo, to imajo pa sestre, ena, ki nas ima družabništvo čez, pa se to lepo, tam zberemo, pojemo, telovadimo, skupno to, ne tista fizioterapevtka, ampak kar tako malo dopoldan se razgibamo, pol so, pa še fizioterapevtke pridejo.

In to družabništvo je tudi takrat bilo omogočeno ali je takrat bilo kaj manj tega?

Je bilo, je bilo omogočeno, samo v takem razmerju, da nismo bili skupaj en do drugega, so sestre postavile stole na dva metra, pa smo se tako usedli, maske smo imeli vsi in so rekli "zdaj vam bomo malo telovadili, bomo zapeli", ampak takrat smo bili pa res, maske vsi smo morali, mi ne, morali, smo imeli maske, dobro so pa nekateri tudi, ki da masko stran, da ne bo, ampak pol je pa sestra lepo povedala, pač tako je in, tako da so bili kar disciplinirani tudi stanovalci, čeprav so malo "bogi", ne razumejo takoj zakaj se gre, ampak s časoma so se pa to navadili oziroma so razumeli zakaj se gre.

Skratka ste imeli kar dosti možnost gibanja, kljub temu, da je bil dom zaprt?

Ja, smo, mi smo imeli dosti možnosti, nismo bili tako da vidim, drugi domi, so kar na balkonu, so zaprti. Mi smo lahko šli ven, verjetno tudi zato ker nobenega ni bilo okuženega, jaz tako mislim.

Niste pa smeli, ven iz območja doma, ne?

Ne, to pa ne, uuu to pa ne, ven pa ne. Iz območja doma, pa nismo smeli ven, tudi zdaj ne smemo, to pa ne.

V okolico doma, pa lahko?

Samo tu okrog doma, imamo mi sprehajalne stezice, lepe, pa tlakovane in smo hodili po teh stezicah, okrog doma in tam, tu imamo še eno tako utico, se tam usedemo, ven od območja, ki je dom, to pa nismo smeli. Tudi prav, da ne.

Mhm, drugi ne noter, vi pa ne ven?

Da, e tako. Mi ven ne, drugi pa, drugi pa ne smejo noter. Tako, kot je zdaj trenutno tudi tako, ne. Situacija, da ne smemo ven, ne smejo oni noter, ampak to je, to bo tudi minilo enkrat, kaj pa moramo drugo, tako pač je.

Kaj ste takrat v tistem času, recimo, ko je bil dom zaprt, spomladi, najbolj pogrešali, recimo?

Jaz osebno sem najbolj pogrešala izhod, npr. jaz sem tukaj blizu doma, pa so prišli me iskat, vedno hčerka ali pa sin, pa smo šli tam malo ven, pa malo smo šli na kavico, malo smo šli to, ne, tudi družabniško srečanje, da sem pogrešala, ampak pol pa pač, tako pač je, sprejela in nisem, ne vem kako, dobro trpela, trpela, ne morem reči trpela, ampak, tako pač je, nimaš kaj. Bolje tako, kot da smo bolni, a ne. Jaz tako rečem. Ja, pogrešala pa sem, seveda družabnost.

Kaj pa ostali, kaj so najbolj pogrešali?

Ja, največ so pogrešali svojci, mislim svoje najbližje, ne. Otroke pa to, to. Ampak zdaj pa nič več tako ne, v tistem prvem valu so bolj pogrešali, kot pa zdaj s tem valom, imam občutek.

Zdaj so bili malo bolj ...

Zdaj so se ...

Psihično pripravljani.

Ja, ja, pa razumejo, tudi to je. Tako imam jaz občutek, jaz imam sicer tudi televizor, veliko čitam, knjige imam, poezije, tako da jaz to, pač, da mi čas mine, mine, no. Tako. Sprejmeš to, pa kaj zdaj smo tudi to svojo vlogo naredili v življenju, kaj smo imeli plan, zdaj pa počivamo. Vsaj tako jaz gledam na to življenje.

Super. Povejte mi, jaz sem zdaj ta glavna vprašanja izčrpal, ampak imam pa še nekaj takih splošnih vprašanj.

Ja, kar izvolite, ja.

Eno izmed teh vprašanj je, kot družba, kako se vam zdi, kakšen je naš odnos do starejših, do starih, kot slovenska družba, kako vi to doživljate?

Jah, ne vem, kako vam bi rekla, meni se zdi, da baš, mah, včasih, tako kot da smo eno breme zdaj družbi. Imam občutek, včasih. Ampak, ne vem, kako da vam rečem. Počasi se bo mogoče to kaj spreminjalo, ampak ...

Mislite, da imamo spoštljiv odnos ali da imamo nekako nespoštljiv, da bi mogli še delat na tem odnosu?

Lahko bi še malo delali, ja, na tem odnosu. Da bi bil bolj spoštljivi do starejših, ker pravijo, če ne boš mlad umrl, boš star, a ne.

Ja, upamo.

Ja, eden tako pravi, da bodimo srečni, da smo stari, mnogi te možnosti niso imeli, ne.

Ja, to je res.

In bi morali vsi mladi to imet za eno, ja ...

Vas prizadene, ko recimo so govorili, dostikrat, na začetku epidemije so govorili »joj pa saj itak samo umirajo stari, to nič ni takega«, vas je to kaj prizadelo?

Ja, ja, to me pa je. To pa je res, saj čisto, saj je 80% umrlo jih je iz domov, ljudi. Ja "češ, tako ali tako bi umrli", to si mislijo "ah saj so stari, pa druge bolezni imajo, pa itak bi umrli", ne. Tudi če ne bi bilo tega Covida-19.

Kako ste to doživljali, ko ste to poslušali?

Ma ja, malo te prizadene, ne, itak, saj sem človek, čustvih, si misliš "jah, Marija pomagaj, kaj "čmo", vsi bomo stari enkrat" ne, ampak pol pa, veste kaj jaz mislim. Jaz mislim kdo to reče? To rečejo ljudje, neodgovorni oziroma ljudje, ki so moralno dis, kako bi to rekla... Etični, ne bi to rekli, ne, ampak imaš pa ljudi vse sorte, tudi primitivni, ki samo za sebe misli, ne, nič na drugih, malo socialnega čuta imajo. Na žalost je tako. Vsaka družba ima tako in tako, eni so taki, eni taki. Ampak na splošno pa nimam občutka, da bi do starejših grdo gledali, ne grdo, mislim, da bi bili kot vem, na splošno, večinsko mislim. Se pa najdejo ljudje, pa to je pa čisto normalno, ne normalno, mislim pač ...

Država, mislite, da dobro poskrbi za starejše, za svoje starejše?

Ne, ne poskrbi dobro, zato ker je, 15 let nobenega doma niso naredili, pa še najbolj mi je pa to, se mi zdi nepravilno, da dajo domove na koncesijo privatnikom. Noben privatnik ne bi smel imet koncesije, zakaj? Ker on gleda svoj dobiček in potem so veliko prikrajšani, marsikateri domovi, za marsikaj. Ker sem čula en intervju, ena ženska, ki je rekla, na televiziji, ne, mislim, kako se že piše, ena, ki je rekla "ja kaj bi pa hoteli upokojenci. V Sloveniji ni noben upokojenec umrl zaradi lakote", mislim, ena gospa, ki ima eno funkcijo, pa izjavi take besede, mislim, pa kaj je ni nič sram, ona ima tri ali štiri domove na koncesijo. To me je pa tako prizadelo, da vam ne morem povedat. Pa, dobro, pač, če država, bi morala imet domove v državni lasti in gledat za dobrobit stanovalcev, ne pa, da predajajo privatnikom domove in oni gledajo samo, in pol je imela 3 milijone in je rekla, da ima čistega dobička, halo, od kod njej 3 milijone, dobi čistega dobička? Na televiziji je to bilo, sem poslušala, pa me je prav prizadelo. Ne vem, če se strinjate z mano, ampak tako je moje mnenje.

Razumem ja, da bi pač morala država poskrbet, da to ni vezano na dobiček, ampak, da je drugače organizirano.

Seveda, tako. Nisem, pa to ne bom nič razlagala vam to, ampak take standarde so dali nizke, da pol pa vse posebej plača, evo, dajejo slušni aparat, en eur pa nekaj, za tiste dve minuti, ko je pa to, mora vse posebej plačat. Veste kaj, na žalost je tako, da ima, malo kdo ima od stanovalcev pokojnino, da lahko plača. Vsem mora dodati svojci. Bi pa v teh časih je pa tudi lahko, težko je otrokom doplačevati od svojih plač domove. Ampak to, to se mi zdi, da če imaš polno delovno dobo, bi moral imet vsaj toliko od penzije, če pa ne, pa naj država doda. Npr. 1.200 eur je ta, na mesec, moj dom, tukaj, ja no, in kdo ima danes 1200 pokojnine?

Ja, še plače nimajo take ljudje.

Še plače nimajo, jaz sem bila sestra, k sreči imam še nekaj, neki mam penzije, ki sem meli nočne pa to imam, tisti časi, da bi šla pa zdaj v pokoj, ne bi imela pa pol manj.

Mhm, razumem.

Je tako je, to je država premalo poskrbela za starejše, ne samo ta, vse vlade do zdaj, so zelo, zelo slabo poskrbele za starejšo populacijo. In če čaka 10.000 starostnikov za, čakajo v vrsto za domove, to pomeni, kaj to pomeni? Žalostno je to. Pa "bogi" tudi mladi, veste kako, oni imajo tudi svoje življenje.

Če primerjate recimo tiste ljudi, ki so ta čas epidemije preživeli doma in vas, ki ste živeli v domu, se vam zdi, da je bilo lažje vam v domu ali je bilo lažje nekemu, ki je bil doma?

Npr. meni je bilo lažje v domu, jaz mislim. Zakaj? Ker čim si ti doma, obremenjuješ svoje najbližje. In to je, po mojem, bi jaz zelo trpela, jaz to ne bi mogla, težko bi jaz to, ker moji otroci imajo svoje življenje ne, ne morejo za mene morajo, mislim. Težko bi za mene skrbeli, tako da je zelo lažje nam, ki smo bili v domovih, kot pa tisti, ki so bili doma. Lažje smo to preboleli in preživeli. Oziroma, preboleli no, saj nismo preboleli, mislim, preživeli, no. Tako je moje mnenje, zdaj ne vem, če imam prav.

Povejte mi še to, kako smo se, po vašem mnenju, kot družba in država odzvali na to epidemijo, kaj bi lahko naredili boljše?

Ja, premalo smo, prehitro smo sprostili tele, pa te vavčerji, to je "baš" en, ne vem, se mi zdi to čisto zgrešena stvar, zakaj zgrešena? Zato ker mi, večina, ne moremo nikamor, kaj če nam starejšim, bi morali reči, tisti, ki ne morejo to izkoristit, bi dali denar. To je moje mnenje. Zakaj? Jaz npr. ne morem, kam, ne smem, nisem sposobna kam it, moji otroci so tudi rekli, da ne gredo nikamor, ker pač taka situacija je in kaj zdaj bo to propadlo mi. Pa vsaj 50% bi dali denar, pa da bi zakon naredili, tisti, ki to ne morejo koristiti, starejši, naj dobijo pa 50% vsaj denarja, to bi bilo ...

Da si plačate dom s tem.

Da bi nam dali denar in to bi bilo za nas veliko, veliko zadovoljstvo, ne samo za mene, za vse.

Razumem.

Jaz sem rekla vnukom, pa pravi babi, da naj vzame, kaj čem jaz, ne morem jaz, pa so pravili, pa sej mi tudi ne gredo nikamor. No, tista sprostitev, te, to, mislim, da to je bilo prezgodaj, mislim da to je bilo malo, zgrešeno, no, tako jaz mislim. Pol so pa kar šibali po Sloveniji, sem pa tja.

Če imate v mislih sostanovalce in sostanovalke v domu, in bi imeli priložnost kaj svetovat kakšnemu ministru ali pa predsedniku vlade, kaj bi mu recimo svetovali, kako naj se loti novih ukrepov, predvsem iz vidika domov za starejše in skrbi za stare, kaj bi mu rekli, kakšen bi bil vaš nasvet, kaj bi bilo treba drugače naredit?

Jaz bi rekla, da naj vzamejo strokovnjake in naj naredijo načrt, načrt za bodočnost, kako bodo pomagali, vedno bolj starejša populacije, vedno bolj starejše, zdaj že 78 let ženske, ne, moški 76, naj naredijo načrt in potem naj to, ta načrt tudi izvajajo.

Npr. nega na domu, to že je, ampak potem pa te domove, ki gradijo, naj gradijo, naj država naredi, pa če imajo za drugo, sej bi tudi za to imeli, pa bi rekli, domov bomo naredili in država bo poskrbela in pa to, če bi naredili pred 15 leti, ki 15 let nobenega doma ni, če bi to, vsaj en na leto, en dom zgradili, ne bi bilo tako to tega, to bi jaz njim svetovala. Naj to resno vzamejo v svoj program, za starejše, zdaj, ki bo to, bodo, ta oskrba, ne vem, bo to obneslo. In da začnejo gradit domove in organizirat to. In tudi, to bo še zmeraj hujše oziroma hujše, vedno več bo ljudi, ki bodo potrebovali domsko oskrbo. Zdaj pa tega nič ni, ne slišim, da bi se to, kaj o tem pogovarjali.

Dobro, jaz imam še eno vprašanje za konec, če sem kaj pozabil vprašat pa bi radi vi kaj dodali, bi radi kaj sporočili, ker bi radi, da bi bilo vključeno v ta intervju, vam kaj leži na srcu, kar bi radi povedali na to temo?

Ne vem, kaj da vam rečem, ja, rada bi rekla, da naj bodo ljudje bolj odgovorni, naj bodo bolj pozorni do starejših, naj, ko pridejo na, to, ko so bili tukaj obiski, sem jih tudi videla, ko so prišli obiski in so kar, ni počakal, da sestra izmeri temperaturo obiskovalcu, je kar rinil k mami, pa objemali. Naj bodo ljudje bolj odgovorni, naj imajo občutek, da smo mi najbolj ogrožena vrsta, in da se naj obnašajo odgovorno in razmislijo, da smo mi starejši in da moramo, pa tudi mi preživet, kot je treba, no, še kar nam je namenjeno, a ne. Odgovorno obnašanje do starejših, to.

Super.

Jaz tako mislim, ne vem, če imam prav, ampak saj ni važno, v glavnem tako jaz mislim, da se bi morali bolj odgovorno. Pa tudi, kar se tiče osebja, to je, nimam jaz niti ene pripombe, tukaj kar se pri nas, res vse kot treba. Ker tudi, se tudi nekaj razumem na take stvari, ki sem ravno sestra medicinska in tudi sem živela, 25 let delala kot, in tako da vem kako je to pravilen odnos, mislim, mi smo rekli pacienti, stanovalci, to je vse vrhunsko, tako kot treba, profesionalno, bi človek rekel. A kaj se tiče pa na splošno, pa ljudje so do starejših "baš" niso preveč strpni. Tudi starejši niso preveč strpni, tudi to moremo povedat. Starejši se nekam, kar nekam rinejo povsod, se neki rinejo, in da bodo prej dobili ne, mislim, nekam se jim mudi, bolj zmeraj, tem starejšim. Ja, to je moje mnenje, zdaj pa.

Dobro, gospa, najlepša hvala, da ste si vzeli tri četrt ure za nas.

Ja, z veseljem, z veseljem.

STANOVALKA 5

Za začetek bi vas vprašal, če se lahko spomnite tistega obdobja med marcem in majem, ko so bili domovi prvič zaprti za obiskovalce, vsa vprašanja se bodo nanašala na to obdobje, ker se, to obdobje raziskujemo. In nas zanima, kako ste se počutili takrat, ko so bili domovi prvič zaprti za obiskovalke in obiskovalce? Kaj vam je bilo najtežje, kaj je šlo v redu, kako ste si pomagali, kaj ste občutili takrat?

Bili smo zelo utesnjeni, to je bilo za nas en pravi šok, ker smo bili navajeni iti na sprehod, na razne delovne terapije, eni in drugi, kužke smo pogrešali, ki smo jih imeli, "Tačke pomagačke", enkrat na teden in niso, v sobi smo jedli, tako da nismo imeli stikov, nismo mogli ven in precej stresno za nas. Ne samo za mene, za vse ostale, ker ko so prišli v kolegico, zraven, to vam povem, je imela rojstni dan in so prišli vsi njeni, hčerke dve, pa otroci in so se samo čez šipo videli, pa vsak svoj telefon v roki in se po telefonu pogovarjali, jokali eni in drugi, niso se mogli ne dotaknit, ne objet. In to je bilo zelo težko gledat in poslušat, ko mi je to razlagala, kako je bilo. In to ni bila edina, to jih je bilo več. Najbolj so bili prizadeti nepokretni, ker niso imeli obiskov, že tako so "bogi" in jih čakajo in jih, noben jih ni mogel ven peljat, na zrak, ker imamo lepo okolico in si vsak želi malo drevje pogledat, eno pa drugo, pa je bilo to nemogoče. Istočasno, bi se pa rada zahvalila upravi, ker če ne bi bilo tega tako strogo, kot je bilo, bi verjetno imeli zelo hudo. Tako pa ni bilo bolnih in, samo težko si je bilo to dopovedat, da je to v naše dobro. Da je bilo vse zaklenjeno.

Kako so vam recimo pojasnili, pojasnili zakaj zapirajo dom, so vam razložili ta nova pravila obnašanja, nek nov hišni red? Kako so vam to vse pojasnjevali?

Da je to nevarno, da si prenašamo s kapljicami, lahko tudi na obleki, vse, in da je boljše, da malo potrpiamo in ne bomo prizadeti. Da so pa, nam malo olajšali, smo pa lahko jedle v sobi, so nam v sobo prinesli hrano, vsako jutro so pripeljali kavo, da smo tudi kavo dobili in čistili so nam, tablete smo dobivali, vse tako kot normalno, edino ven nismo mogli, kar smo pa zelo pogrešali.

Bi rekli, da so vas v domu dobro pripravili in dobro pojasnili ...

Zelo, ja zelo dobro in zelo so bili žalostni, ker je bilo veliko nediscipliniranih in zato smo imeli še bolj strogo.

Mhm, in na kakšen ...

Pogrešali smo delovne terapije, kužke, te "Tačke pomagačke", no, in druženja in take stvari. Ampak so nam pojasnili, da boljše da malo potrpiamo, da ne bi okužili drug drugega.

Pa je bilo dovolj recimo mask, razkužil in vseh teh stvari, ko je bil dom zaprt?

Razkužila so bila, mask je bilo bolj malo, ampak ker smo bili po sobah, jih niti nismo rabili toliko. Bile so, bilo pa je, telefon je bil zlat, balkon pa še bolj. Ker smo šli lahko na balkon, si se malo nadihal zraka in se po telefonu pogovarjal s svojci. To je bilo pa omogočeno.

Bi rekli, da je tisto, kar so ljudje najbolj pogrešali v tistem času, kontakt, ti stiki z bližnjimi in svojci ali je bilo kaj drugega, težjega?

Zelo, zelo so pogrešali kontakte in določene sprehode, pa delovne terapije smo pogrešali, ker smo bili, praktično brez druženja.

So vam kaj pojasnili, da bodo pogledali vaše zdravstvene kartoteke in delali te neke vložne liste? Ne, to ne bi vedela, da, ker, nas je preveč, no, lahko da so naredili in da so za sebe vedeli kako je s katerim delat. Jaz osebno ne vem, da bi mi pogledali kartoteko. S tem nisem bila seznanjena.

Ste imeli občutek, da je testiranje na voljo, če bi ga potrebovali?

Ja, to pa ja. Takoj je bil na voljo, vsako testiranje, vsako jutro je bilo merjenje temperature, tako da smo bili seznanjeni - kašelji, težko dihanje, take stvari, o tem smo bili vse seznanjeni.

Se vam je zdelo, da je bilo v domu kaj več strokovnjakinj, zdravnic, pa medicinskih sester v tistem času, negovalcev?

Na žalost, ne. So naši delavci zelo bili pridni, zelo uvidevni, zelo požrtvovalni in so veliko, veliko nam pomagali.

V vašem domu ni bilo nobene okužbe?

Bile so, pri nepokretnih, ali so bili štirje ali je bilo jih osem, vsega skupaj z osebjem, to vam ne bom, moram, točno reči, in tako da v glavnem bi lahko rekla zelo, zelo solidno.

Tako da okužbo v domu, nekako, ste jo imeli, ampak ste jo obvladali?

Ja, zelo, ker je samo na enem koncu bilo, ostali pa ne. Nas je skoraj 300 in moram reči, da ni bilo okužb.

Vi osebno, nimate izkušnje z okužbo?

Ne, ne. Absolutno ne, jaz sem samo bolj psihično trpela, kot z okužbo. Ker mi je bilo težko, ker nisem mogla nikamor, nobenega svojega videt, so pa tudi daleč in niso mogli pridet samo čez šipo me pogledat, smo se samo slišali.

Ste imeli občutek, da pa če bi se okužili, bi bilo za vas dobro zdravstveno poskrbljeno?

Ja, to pa ja, to jim pa zelo zaupam, ker tudi drugače, če nam kaj je, so sestre zelo uvidevne, edino škoda je, ker je ena sama zdravnica, drugi pa pridejo samo za, na en teden, pa spet en teden, samo. Prehodno. Ni stalnega zdravnika bilo. Je bila samo ena zdravnica za vse, ampak prihajali pa so, enkrat na teden, pa je bil mogoče 10 dni, pa je spet šel, pa je drugi prišel.

Ste imeli občutek, da bi vas v primeru zdravstvenih zapletov, hitro peljali v bolnišnico ali da bi vas poskušali bolj zdraviti v domu?

Skušali bi me v domu pozdravit, če bi pa videli, da je prehuda, bi me pa odpravili v bolnišnico.

S tem ste bili nekako pomirjeni ali vas je to skrbelo?

Ja, malo nas je skrbelo, ker je bilo po televiziji, da bodo bolne preselili, ne, in smo se bali, da bomo mogli sem, pa tja it, in smo bili raje pridni, da smo ostali v domu, ker smo zaupali našim ljudem.

Vam bi bilo stresno, če bi vas odpeljali v bolnišnico, ste raje imeli, da bi vas zdravili v domu?

A veste, kadar si tako hudo bolan, ti je pravzaprav že vseeno, kam greš, samo da ti pomagajo, ampak na vsak način bi bila raje v domu, ker bi mislila, da sem manj bolna. Čim pa greš v bolnico, pa veš, da je to hujše. Je pa zelo dobro, da bi imeli tudi možnost v bolnico it. Je bilo bolj pomirjujoče, ne, če ne bodo mogli tu pomagat, bomo šli pač v bolnico.

Ste imeli občutek, da je bilo dovolj medicinskega osebja v domu, da bi za vas dobro poskrbeli?

Zelo so se trudile, zelo, zelo in moram jih res pohvalit, lahko, težko je bilo za njih, pa težko je bilo tudi za nas, ki nismo vedeli, a bodo lahko prišle ali ne.

Po navadi, ljudje imajo kakšne redne terapije, ker imajo kakšne kronične bolezni, ne vem, sladkorno bolezen, visok krvni tlak ali pa kakšne druge bolezni, ki so kronične in jemljejo redno tablete - kako je bilo s temi rednimi zdravili v tistem času, ko je bil dom zaprt?

Ja, to so pa vsako jutro ...

Ste dobivali redno ali so bile težave?

So prinesle vedno tablete, saj pravim, vročino so nam merili, če se je kaj slabo počutil, so tudi pritisk izmerili, tako da so se zelo trudil za nas, morem reči.

Tako da je bilo to redno, kot pred epidemijo?

Ja, lahko bi rekla skoraj tako, ki smo bili mi bolj nervozni, pa se nam je zdelo, da je vse premalo. Veste, to nehote pride, tista psiha v tebe, da smo čisto zapuščeni. Ker ni nikogar, pa niso imele časa se nam preveč posvetiti, da bi se kaj pogovarjali, vsak je hitro prišel pa šel, ker ni bilo časa. In to nas je zelo morilo.

Kako je bilo pa kaj s higieno, recimo z osebno higieno stanovalcev in pa s higieno prostorov in čistočo? Kako so skrbeli v tistem času za vas?

Ja, to je, so bile snažilke, ki so vedno počistile, ker vsaka ima v hiši, je imela vsaka hiša, vsaka soba ima svojo kopalnico, so nam pomagali, če se nisi mogel sam umiti, lahko si se sam, ker v kopalnici je WC in tuš.

Kaj pa razkuževanje recimo, pa prostorov pa čiščenje prostorov? Je bilo kaj bolj pogosto v tistem času ali enako kot prej?

Ja, vsak dan so prišle in vsak dan so obrisale kljuke. Mislim, to pravzaprav malo premalo, pa trudili so se, kolikor se je dalo.

Kaj pa kopanje?

Kopanje smo se, se pa v glavnem tuširamo in kdor se ni mogel, so pomagali, pa tudi v banjo odpeljali. Ker so taki, ki so nepokretni, so jih tudi, na posebne vozičke, pa v banjo.

Skratka bi rekli, da niste bili prikrajšani ali da ste bili prikrajšani v tistem obdobju, za to higieno in čistočo?

Ne, zaradi čistoče, pa res ne. Ker smo se lahko umivali, pa razkužilo je bilo, da si se lahko razkužil roke.

Povejte mi, kako ste bili kaj zadovoljni s standardom bivanja, medtem, ko je bil dom zaprt za obiskovalce? Tu mislim predvsem na tiste drobne stvari, ki nam naredijo lepši vsakdan, ne vem, časopisi, kakšne paketi, ki jih pošljejo svojci, priboljški ...

Ja, to je pa bilo pa zelo težko. Časopis sem dobila tretji dan, paket isto tretji dan. Je šlo vse preko kontrole, pa razkuževanja in to smo pa pogrešale. Časopis, da si po treh dneh dobil, ni bilo prijetno, ker smo navajene vsak dan ga prebrat, to pa ni bilo prijetno, pa pošta je prišla pozno ... Pa tudi pisali nismo, nikamor, zato pravim, da je bil zlat telefon, da smo se lahko pogovarjali.

In na kakšen način so vam, recimo, omogočali stike s svojci - kaj, kako ste lahko stopili v kontakt z njimi, poleg tega telefona, večina najbrž telefon ima, so bili še kakšni drugi načini?

Ja, dol pri vratarju je bilo steklo in sem bila jaz na eni strani stekla, obisk na drugi strani in sva se čez steklo in s telefonom v roki, pogovarjala. Jaz in kolegica, ki smo imele rojstni dan, so prišli voščiti, ampak so bili izven stekla, jaz pa, vsak na svoji strani. Nismo imeli nobenega stika, samo gledali smo se.

So bili recimo omogočeni tudi kakšni video klici?

Ne bi vedela.

Predvsem torej telefon, če pa, kaj pa če kdo ni imel telefona? Kako se je to dalo uredit?

Ja, je pa, če sta dva v sobi, eden ima sigurno telefon, mu je pomagal, da je dal telefon na razpolago, pa tudi osebje, če bi bilo res nujno, je katerega poklical pa se posvetoval, in svojci so lahko tudi osebje klicali, da so jim bolj podrobno povedali, kako je z nami.

Kako, katere omejitve gibanja pa so veljale takrat - kako ste se lahko, kje ste se lahko premikali?

Samo po sobi. Nobenega druženja, nobenega, da bi se med sabo v sobi obiskovali. Nobenega druženja ni bilo, zato pa pravim, da smo zelo pogrešali delovne terapije, ker smo imeli miselne, pa razne, raznorazne, pa kužki so prišli, pa zgodovino smo imeli, pa take, zdaj tega ni bilo nič.

Niste smeli recimo v skupnih prostorih kavo pit ali pa se pogovarjat?

Ne, ne, ne.

Kaj pa na balkon, ste pa lahko šli? To je nek skupni balkon?

Ja, vsak na svoj balkon, če ga je imel.

Kaj pa, da bi šli recimo v, po okolici doma, še vedno znotraj doma, po okolici na sprehod, to tudi niste smeli?

Ne, ne, to pa nič. To je bilo pa zaklenjeno.

Tako da ste bili dva meseca v resnici v sobi?

Tako je. In to je bilo pa stresno, moram priznat.

Ker različni domovi, so imeli različne režime, nekateri so lahko, so omogočali tudi kakšno sprehajanje po hodnikih, pri vas ste imeli zelo strogo, torej?

Ja, zelo strogo, ampak šele zdaj se zavedamo, da v našo korist, praktično. Ampak bilo je pa težko.

In so se vam zdeli takrat vsi ti ukrepi smiselni ali ste ocenjevali, da, ne vem, pretiravajo, da nima smisla tako zaostrovat?

Ja, smo imeli občutek, da pretiravajo in da smo prikrajšani in zato smo tudi bolj trpeli. Nismo čisto dojeli, da je to dobro za nas. Nismo mogli, ker to je prišlo iznenada, naenkrat ostaneš noter, prej si bil pa svoboden. To je bilo pa malo težko. Ne malo, kar precej težko.

Še vedno mislite, da so bili ti ukrepi pretirani, da bi lahko bilo malo bolj sproščeno ali mislite, da so bili nekako, da je bilo smiselno, da je bilo takrat tako?

Veste, pri nas je, naš dom je praktično v gozdu in nismo bili prepričani, da ni, ker imamo sprehajalno pot med gozdom, daleč od ljudi, da bi nam lahko več svobode pustili, da bi šli na sprehod, ampak bili so nedisciplinirani, so našli skrivne poti in so hodili v trgovine in potem so nam to, smo imeli potem, varnost je odzunaj hodila, smo imeli malo več strogosti. Precej, zaradi nediscipline.

In kako so recimo opozarjali ljudi, kako so ukrepali z ljudmi, ki niso bili disciplinirani? So jih opozorili, so, kaj so naredili, so govorili s svojci, so, ne vem?

Ne, so nas opozorili, ne hodit ven, ne se družiti, nas so skozi opozarjali, umivat roke, razkuževat roke, nositi masko, če greste med ljudi mislim, da bi šle na, da bi bil kakšen sestanek ali kaj takega. Ampak ni bilo tega, so povedali, da takoj masko gor, če bi recimo šla na miselne, bi mogla imeti masko, ker je pa mentor imel toliko drugega dela, niti ni mogel z nami se ukvarjat, ne. Pa premalo prostora je bilo, ker so morali za druge narediti prostor, pa pripraviti, če bi kdo zbolel, da bi jih imeli kam dati. Da bi bili osamljeni. Če je bil bolan ne, je moral biti pripravljen prostor, da bi lahko bil izoliran.

Jaz sem zdaj ta vprašanja, ki so bila, čisto vsebinska in zelo natančna, izčrpal, imam pa še nekaj splošnih vprašanj v tem delu. In sicer, po vašem prepričanju ali pa doživljanju, kakšen odnos imamo v Sloveniji do starejših in starih? Kaj bi rekli, kako čutite ta odnos družbe in države, do starejših in starih?

Lahko po pravici povem.

Ja, prosim ja, po pravici.

Zelo se počutimo zapostavljene, odrinjene, vedno nam očitajo koliko nas je, koliko "koštajo" naše penzije, samo imamo zaslužene penzije. Mi smo si jih zaslužili, res smo delali in to človeka boli, da ti mlajši rečejo "ja zdaj vas moremo pa mi živeti". A veste kako to zaboli, ker si 36 let, poleg družine, krepko delal. In družba, domu ne da nič. Da bi nam olajšala naše življenje. Kakor, kakor je naše vodstvo spretno, pa kakor si sami naredimo, da se imamo radi med sabo in da se družimo, drugače pa, da bi nam kdo kaj tako ... Joj, samo nekaj vam morem še povedat, pol sem pozabila. So prišli Rdeči noski na, pred blok, pa nek kvartet je bil, ene tri take, so nam prišli malo polepšat dan, da smo jih lahko poslušali, pa gledali, to pa moram priznat.

To so vam v domu organizirali?

To so prišli od odzunaj. Ja, Rdeči noski so pač ta organizacija. In pevci, pa tej, ki so prišli samo igrat, to je pa njihova služba pravzaprav. Ampak so nam posvetili, na, tudi, kar eno uro lepega.

Bi rekli, da se moremo kot družba, da imamo še kar nekaj dela na področju spoštovanja starejših in starih?

To pa sploh, zelo veliko, mladino, vse premalo spoštujejo starejše.

Kaj bi si želeli, da bi bilo drugače recimo?

Malo več vljudnosti, pa kakšno pomoč, da dobiš, da vidiš, da mislijo na tebe, da nisi čisto odpisan. A veste, kaj vam želim reči. Ne da bi vsakemu dali, ne vem koliko denarja, ni vse denar, je to tudi, da vidiš, da nekdo pozitivno misli o nas. Da nismo breme, da imaš pa občutek, da si breme To je težko. To včasih zelo boli.

Ja, to bomo imeli še kar nekaj dela na tem področju, torej.

Že iz šole ven, bi moglo it, in če ne bo v šoli, da bi jih pripravljali na to, ne bo nič. Osnovno spoštovanje starejših.

Če bi recimo primerjali situacijo v katerih ste bili v domovih, v tistem času, ko je bil razglášena epidemija in v, situacijo v kateri so bili ljudje, ki so živeli doma, starejši ljudje, ki so živeli doma, bi rekli, da je bilo v domu slabše, kot če bi bili doma ali je bilo boljše, kot če bi bili doma?

Ker otroci, ker sam ne moreš bit, čisto, v hiši, ne, pa v stanovanju tudi ne. Otroci, mislim otroci, sinovi, no, ali pa sinovi pa hčere, morajo it v službo in te pustijo samega, tu si imel vedno bolj možnost nekoga poklicat, kot doma. Si bil, a ne, tu si bil bolj siguren, zaradi zdravnika, zaradi sestre, doma je to, si popolnoma, patronažna pride enkrat na teden in to je premalo za takega človeka, ki ga je treba umit, pa take stvari. In mogoče, hrane bi bila boljša, ali pa tudi ne. Odvisno kakšno okolje je. Kako gledajo na starše. Vam pa povem odkrito, da slej ali prej smo odveč, pa če so še boljši. Ne obsojam jih, ker imajo službe, imajo svoje družine, zato sem v domu. Ne moreš jim it na hrbet. Hvala bogu, da imam svojo penzijo, pa marsikdo tako reče. Da nisi odvisen, težko je bit odvisen. In dokler le sam sebe umiješ, pa sam ješ, pa lahko malo hodiš, je dom v redu.

Vi se dobro počutite v domu ali vam ni?

Pridejo trenutki, ko ne, ampak v glavnem, pa moram reči, boljše, kot če bi bila čisto sama v hiši.

Ste si nekako uredili preživljanje časa v domu z raznimi aktivnostmi?

Ja, ker ... sem si rekla, ko sem šla, ko sem dobila rešeno "zdaj gremo v čebelnjak, bom mogla bit z vsemi, pa z nobenim nič in hvala bogu ne bom otrokom v breme". Imam svojo penzijo, mislim, me plačujejo, da bi jih vsaj tukaj bremenila, se počutim malo boljše. Drugače je pa ... dom je dom, veste. Tudi zdaj pravim, da sem doma, v domu, ne. Ampak dostikrat bi bila raje malo na slabšem, pa na svojem domu. A veste, kaj je še najhujše, za sebe govorim zdaj, po tolikih letih dela, trpljenja, vsega, jaz sem le vojni otrok, jaz imam, bom imela 85 let, 42. so mi že očeta ustrelili, sem mogla delat zelo hitro, vsa dela, da zdaj pa nimam svoje postelje. Po vsem tem, kar smo dali med vojno skozi, pregarali še in še, to so trenutki, kadar si, prav prizadet. Upam, da ste me razumel, kaj sem hotela reči.

Ja, mislim, da sem zelo razumel. Povejte mi še, če recimo celokupno ocenite, kako smo se kot družba in kot država nekako odzvali na to, da so bili v prvi fazi, v prvi, med epidemijo, domovi za starejše nekako žarišča – kaj so bile po vašem napake, ki so bile storjene, kaj bi lahko storili bolje recimo? Če pride še kakšen tak val.

Ja, več bi mogli imet razkužil, pripomočkov takih, ki se jih rabi ta čas, da bi več, pa pozanimat se ali je zadosti kadra ali ga ni. In kolikor se da, pomagat tistim, ki imajo premalo kadra. Ker je zelo hudo, ko vidiš, da so tako utrujeni, da te komaj gleda, pa ti mora pomagat, ne mora, ti želi pomagat. In malo premalo so bili pozorni na to. Ne malo, kar veliko. In kako dolgo se ni nobenega doma naredilo, prenatrpani smo, premalo je vsega tega. In imaš občutek, da komaj čakajo, da umreš, da bo drug lahko prišel, ker jih je toliko. To so trenutki, ko te zelo prizadenejo.

Vam še kaj recimo leži na srcu, na duši, da bi povedali, pa bi radi, da bi bilo vključeno v ta najin pogovor, kaj kar sem jaz mogoče pozabil vprašat, pa bi vi radi povedali?

Če se vam zdi, da sem kaj premalo povedala, me še vprašajte, sem pripravljena na razgovor. Mislim, da sem vam kar dosti povedala.

Ja, kar. Dobro, to vedno vprašam na koncu, ker včasih se zgodi, da ima človek kakšno stvar, ki bi jo rad povedal, ni pa bil vprašan, pa zato dam priliko še, če bi še kaj posebnega radi dodali, komot lahko dodate. Če pa ne ...

Ne spomnim se, ker se mi zdi, da sem dosti govorila, da sem vam kar veliko povedala. Ker ste me vse vprašali in upam, da sem na vsako vprašanje skušala odgovoriti.

SVOJKA 1

Mi lahko najprej na kratko poveste, kako ste se počutili med epidemijo od marca do maja, ko so domove prvič zaprli za obiskovalce? Lahko mi poveste zgodbo, kaj ste doživljali, kaj je bilo za vas najtežje, kdaj je bilo najtežje in kako ste si pomagali.

Počutila sem se grozno, ko so povedali, prvič, ko sem hotela, da bom sina vzela domov, ko je minilo štirinajst dni in sem klicala, da pridem po njega v petek in so oni rekli, da se je začela pač ta epidemija in, da bolje, da malo počakam, da vsaj en teden počakam, da vidimo, kaj bo. Isto tako sem mislila, hkrati, ko sem sina vzela v petek domov, sem po mamu šla v soboto. Po njo, da sem jo potem domov pripeljala, da smo vsi bili skupaj doma. In tudi v domu so potem povedali, da ni, da izhodov ni, tudi obiskov ne, ker so ranljive skupine in to ne gre. In potem čakaš en teden in misliš "aha, mogoče pa bo zdaj", potem pride petek – nič ni. In potem še povejo v službi, da smo na čakanju, da smo doma, da ne moremo delat in potem tisto, ko veš, da si doma, kako bi lahko bilo, lahko bi pripeljal sina domov, lahko bi mamu pripeljal domov, ampak nič od tega ni. Si doma, študiraš, gledaš, kličeš – nič. Vsi se sestajajo in "ne, ne morete, ne". In to dan za dnem, dan za dnem, tako da tudi sama potem že nisem vedela, ko pač štirideset let hodim v službo in tako, da sploh nisem vedla, ne kateri je dan, nisem vedela ne kaj, kaj jaz vem, sanjala sem včasih take stvari, kot da sem zmešana, sem se zbudila, nisem vedela, kaj je zdaj. Tako da sem tudi ob pol treh zjutraj vstajala in sem hodila kot zmešana, čisto po domače povedano, ko se je zdanilo, sem potem šla v hosto, sem po hosti hodila in se nisem ... enostavno se ti podre svet, ko si doma in ne moreš priti, ne moreš pripeljati svojih oseb, ki jih imaš rad, ko so bili doma, jih ne moreš pripeljati domov.

Vi ste imeli navado, da ste za vikend tako sina kot mamu pripeljali domov?

Tako. Vsakih 14 dni. Čeprav čez zimo ni mama šla domov in sem potem komaj čakala, da bo pomlad, da spet pripeljem vsakih 14 dni mamu tudi domov, sin je tako zmeraj hodil vsakih 14 dni zdaj 6 let domov, sedmo leto zdaj teče, kar je tam. In to se ti podere svet in nimaš človeka. In najbolj me je pa to prizadelo, ko je rekla, ko so bile meje med občinami zaprte, in je ena pač rekla, da gre gor, ko ima enega prijatelja, pa sem rekla "kako si pa šla gor", ja, je rekla, "on rabi, on je invalid in je dobil od župana potrdilo, da je invalid in da lahko pridem gor, da ga rihtam". Recimo to me je pa najbolj bolelo, ko vem, kako je, da ni tako, invalid je recimo moj otrok, ki se ne more sam rihtat pa to in to me je še bolj ... Sem rekla, kako eni izigravajo ... Recimo jaz pa ne bi nič drugega, kot pa njega bi šla, domov bi ga pripeljala, pa to bi bilo vse, kar je, nobenega ne bi izigravali, nobene stvari. In potem, ko to vidiš, kako se to dela, to te pa potem še bolj boli. Ko ti pa ne moreš, ti pa ne moreš, vrata so zaprta, ne moreš. So povedali, tam v zavodu "lahko ga vzamete domov, ampak pred koncem epidemije ga ne morete pripeljati nazaj", tudi v domu so tako rekli. Lahko vzamete, samo pred koncem epidemije ne morete. Čeprav veš, če bi bilo to tako, bi ga imel doma, ne bi dal ne enega, ne drugega v dom. Sigurno, da ne. Recimo, če bi lahko bili doma, ne bi dala v dom. Ampak ...

Ampak, če bi vzeli domov, vi bi lahko skrbeli za njih?

Ne, ne. Sem v službi, recimo, sem v službi in tudi kot sem rekla, sin - nikoli ne veš, kaj se mu bo dogajalo v glavi, kako bo reagiral. Tako da veš, oni vedo, kako je in, da imaš zvezane roke in, da ne moreš naredit in zato pravim, tudi lahko tako domove zaprejo. Ker vejo, da mi ne moremo, recimo, jih vzeti domov, da bi jih doma imeli. Če bi pa to oni vedeli, potem pa sigurno ne bi imeli tako ostre ukrepe, kot jih imajo. Tudi recimo, ko sem vsak drugi dan hodila tja k mami, vse je pojedla, vse je spila, pa tako ne, in tudi velikokrat so sestre rekle "ja, lepo, da pridete, da se malo pocrkljate". V treh mesecih ni nobeden rekel, samo so potem rekli, ko je bil video klic - video klici pa so bili tudi z domom tako, da se je slika ustavila in ti, ko si vprašal, so ustavili in potem recimo, ko je mama še kaj mislila povedati, jaz tudi nisem slišala, ni bilo signala pravega, tako da to je bilo noro, noro, noro.

Če greva recimo na začetek zgodbe. Ko so razglasili epidemijo, mislim, da je bilo 12. marca, kako ste vi, kaj so vam iz doma sporočili, so vam kaj povedali, so vam dali kaj informacij o tem koronavirusu, o tem, kako se virus prenaša, kako se razvije v bolezen, kakšni so ukrepi, kako so spremenili hišni red ... Kaj so vam recimo povedali iz doma na začetku?

Tako bom rekla, za mamu nisem jaz skrbnica, čeprav, se pravi, kot rečem, vsak drugi dan sem bila tam, o tem mene ni bilo treba obveščati toliko, recimo.

So mi pa v domu za sina pač povedali, je pa tudi res, da sem se tega bala, če bi prišlo do tega, ker recimo kadar je šel sin v bolnico, sem jaz bila z njim recimo v bolnici, tako da sem ga jaz spremljala, ker se ne morejo z njim pogovoriti in je tak nemiren in vse take stvari, tako da sem ga zmeraj jaz spremljala. Glede tega, kar so pa v domu, obiski so prepovedani, ne smete nobene stvari prinesiti. In potem, ko je že bilo, so rekli na 72 ur lahko prinesete in potem mi to razkužimo in damo čez 72 ur. Drugače pa o samem poteku, saj pravim, mene niso obveščali, čeprav jaz sem bila dovolj informirana, jaz sem veliko bila na tem internetu gor, ker imela sem čas, živci so delali in nisem vedela kaj bi in velikokrat sem tudi klicala psihiatra na tisto številko, ki je bila ...

Za pomoč v stiski.

Tako, tako. Velikokrat. Velikokrat sem se pogovarjala. Veliko sem inštitucij poklicala, tudi pisala sem veliko. Jaz mislim, če bi se vsi tako borili in vse, potem bi bilo to drugače. Tudi ne bi bili zdaj v domovih zaprti, ko so že, ko so meje odprte, ko pravijo koliko je na Hrvaškem okuženih, meje so pa vse odprte, po domovih pa vsi zaprti in tako kot sem rekla - že na Dobu imajo pa eno uro recimo obiske, dvakrat na teden, v domu pa enkrat na teden, po pol ure. Enkrat celo sem imela 20 minut.

Kaj je tisto, kar vas je najbolj motilo v tistem obdobju, ko so bili domovi zaprti? Kaj je bilo tisto, kar je bilo po vašem najbolj narobe?

Narobe je to, narobe je to, ker skozi govorijo, da starejši morajo imeti obiske, morajo biti s svojci, da se ne počutijo osamljene. To je stroka skozi govorila. To je stroka govorila skozi in kjerkoli bereš, to stroka govori, ampak potem, ko so jih pa zaklenili za tri mesece, potem, ne vem kam je pa tista stroka šla, to mene zanima. Kam so šli vsi ti ljudje? Kje so zdaj tisti ljudje, da bi povedali, recimo Varuhu človekovih pravic, zdravstvu, vsem tem, ki sem jih klicala in vse so samo govorili "pišite, kličite, več, ko bo, recimo, bolje bo, mi bomo to naprej dali". Ampak že spet so zaprli domove, spet so drugič že zaprli domove. Tako kot rečem, to me najbolj moti. Jaz pravim, saj v dom so šli itak po smrt, prišla bo tako ali drugače, če je ta virus. In jaz pravim, jaz še zmeraj ne verjamem v ta virus. Jaz ne verjamem, da ta virus sploh obstaja. Jaz pravim, to je pljučnica navadna, tudi recimo so umrli, ko je imel pljučnico, tudi doma si jo prebolel, nisi šel v bolnico in take stvari. Zakaj, zakaj, domove zapirajo? Naj bo varstvena ustanova, naj bo, mislim, te zavode ali za otroke s posebnimi potrebami, ko niso mogli iti v delavnico, ki so tudi doma. Poznam enega, ki je šel v hlev, pa je sedel tam, cel dopoldne v hlevu, sploh ni hotel iti, ne v hišo, ne zvečer se umiti, nobene stvari, ker ni smel iti v delavnice. Zakaj se to dela? Zakaj? Kje je zdaj ta stroka? Prej je tako govorila, zdaj pa drugače. Verjetno tudi ste videli posnetek, ko je mamica hodila vsak dan v zavod k svoji hčerki, je tudi rojstni dan imela vmes in se je ni smela dotakniti, so jo oblekli kot marsovca, da je sploh ni spoznala ... Mislim, da to doživiš. Da to vidiš, tudi, če imaš kamen namesto srca, to te mora prizadeti. To so take bolečine, da se ne da povedati.

So vam v domu mogoče povedali ali je bil kakšen primer okužbe v tem domu, kjer je vaša mama?

Ne, ne, nobenega. Nobenega.

Torej ni bilo nobenega ...

Čeprav so rekli, so rekli, da ne bi virus prišel noter. V kraju pa je bil, ko je bila ena cela družina, "kao" z virusom in zaradi tega so potem tudi dom zaprli /.../²⁰. In te /.../²¹ so potem "kao", da so zaprli, ker je ta virus, ker je cela družina okužena. Čeprav, čeprav stari starši so pa tudi v hiši bili, recimo ta družina, so tri generacije v hiši. Ampak dom so zaprli, domove so zaprli, tam je pa družina bila, recimo, cela v hiši. Tudi niso bili izolirani ravno.

So vam kaj povedali ali pa skrbnikom vaše mame, da bodo pogledali te zdravstvene kartoteke? In, da bodo delali pregled, to, kar je potem v javnosti prišlo ven, kot da so delali neke sezname, čeprav niso bili sezname? So vam povedali?

Ja, ja, to sem slišala. Ne, saj pravim, nisem jaz skrbnica za mamo, o tem mene ne obveščajo.

²⁰ Zaradi anonimizacije izpuščeni podatki o lokaciji domov za starejše.

²¹ Zaradi anonimizacije izpuščeni podatki o številu domov v občini.

Sem pa vprašala recimo za sina, če je bil testiran, pa so rekli, da o tem bi me obvestili. Je pa res, da so spraznili, eden, to se reče temu, /.../22 so spraznili in so jih peljali na, na kmečki turizem, na eno kmečko gostilno, gor, tisto so spraznili. In jaz recimo, kadar sem šla v /.../23, sem se peljala tam meter stran od njih, so tam zunaj sedeli, recimo, ker to je čisto za cesto in niso imeli nobene maske in jaz, če bi se tam ustavila, bi se lahko tudi pogovarjala, do sina pa nisem mogla priti. To so pa bili, tukaj, 4 km stran od mene in so imeli, to mi je pa potem socialna delavka iz doma povedala, je rekla "Veš, če ti pa še zdaj nekaj povem," mi je rekla "boš pa tako znorela." Pa sem rekla "Veš, bolj znoret že tako ne morem," sem rekla "kakor sem že zmešana." Je rekla "veš, /.../24 so spraznili in tam imajo pripravljeno, da bodo iz /.../25 in iz /.../26 in iz /.../ , če se bo začelo kaj dogajati, jih bodo tam v tisti /.../27 peljali. Ne bodo jih vozili v bolnice, ampak jih bodo peljali na /.../28". To mi je pa socialna delavka povedala. Glede tega testiranja pa ja, recimo, sin mi tako ne more povedati kaj, ker ne govori, tako da od njega ne morem izvedeti, zdaj, kar oni rečejo, pač rečejo. Mama pa tudi, včasih pove, je malo dementna, tako da na njene besede čisto ne morem iti. Ampak tako kot sem prvič prišla k njej potem na obisk, sem rekla "Kaj je mama?". Je rekla "Samo tiho bodi!". Bila je pa sestra zraven, dve sestri sta stali zraven, saj pravim, tako kot najhujši kriminalci so bili potem, nismo imeli nobene zasebnosti. Samo rekla je, rekla je "Če bi lahko, bi čez okno skočila!" Tako je. To se pravi, da tudi razmišlja, da je tudi ... Saj pravim, včasih kakšne besede takšne, več za nazaj, kakor za sproti pove, ampak je rekla, da če bi lahko je rekla, bi čez okno skočila.

Ko so bili spet dovoljeni obiski, če prav razumem, niste bili sami z mamo?

Ne, ne.

Ampak?

Bila je socialna delavka zraven, pa sestra je tudi tam bila.

Zakaj je bilo pa to potrebno?

Ne vem, ne vem zakaj, vsi obiski so bili tako. Recimo tudi, ko sem šla na /.../29 k sinu, me je vprašala socialna delavka, je rekla, če bi kavo, bi mi tudi kavo prinesla, sem rekla prosim. Masko sem imela gor, sin tudi. In potem kavo prinese in potem sem rekla "Zdaj mi pa povejte, kako naj pijem." Ja, je rekla "Masko dol.". Mislim, ne. Tako da ... zelo težko.

Imate vi kakšen podatek o tem ali so v domu, kjer je vaša mama, imeli dovolj mask, rokavic, razkužil, tako za zaposlene kot za stanovalce?

Ne vem, recimo maske imajo zdaj tudi, ko grem po sina, maske imajo zašite. To so zašite maske, to niso, recimo, to imajo svoje maske in mama ima tudi svoje maske, in tudi v soboto, ko sem bila pa pri mami na obisku, mi jo je pripeljala sestra dol in potem je sestra, ker ji pač rečem, da naj mi tisto grozdje opere, da ga bo mama pojedla tam, v pričo mene, ker jaz sem tako - verjamem tisto, kar vidim. In masko je imela mama gor in sem rekla, če lahko še kavico iz avtomata prinese in potem mami rečem, naj si masko da dol - saj ni znala maske dati dol. In potem jaz tam, ko vratarka gleda, sem rekla "Kaj zdaj, kako naj zdaj, ne smem se je dotikat, moram biti meter in pol stran, a ne more, recimo, pojesti tisto, kar sem prinesla ji." In reče "Počakajte, da sestra pride, bo sestra to naredila." Čeprav smo zunaj, ampak vse je to tako, da ... ne vem, to je tako boleče, tako boleče, čeprav spet gledam, ko je tam en fant, v domu stanuje, ampak hodi v varstveno delovni center vsak dan. In to mi zdaj ne gre iz glave. Kako lahko on vsak dan gre v varstveno delovni center in pride tam v dom? Čeprav, saj vem, tudi zaposleni hodijo domov, ampak ne vem. To me boli, to me boli in jaz ne morem biti tiho. Ko vidiš, da se take stvari dogajajo.

22 Zaradi anonimizacije izpuščeni podatki o lokaciji.

23 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

24 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

25 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

26 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

27 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

28 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

29 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

Se spomnite mogoče, če je bilo v domu, takrat, ko je bil ta prvi val oziroma so bili prvič zaprti, če je bilo kaj več strokovnjakov, ki so takrat tam delali? Jih je bilo kaj več kot po navadi?

Ne, ne. Ne vem, ne vem.

Tudi, ko so bili domovi zaprti, vi niste imeli dostopa?

Ne, ne. To je zaklenjeno, saj tako kot sem rekla, to je isto kot v hiši, če imaš napovedan obisk, boš pospravil, če ne pa tako po mojem ... Jaz mislim, no, saj pravim ... Že prej, ko sem hodila vsak drugi dan, ko sem bila tam ali pa, ko je skoraj vsak dan imela mama obisk, smo videli take stvari, kaj se šele potem dogaja, ko je vse zaprto in nimaš dostopa noter. To se sprašujem.

Ste imeli občutek, da če bi se vaša mama okužila, da bi bila deležna testiranja in ustreznega zdravljenja?

Ne vem, ne vem, ker tudi, tako bom povedala, to je bilo lani. Lani je bilo, jaz sem jo imela doma, mislim, da novembra je to bilo, sem rekla, da jo pridem v soboto zjutraj ponjo. In jaz grem v soboto zjutraj ponjo, in je bila tam v tisti jedilnici, kjer jejo, in je imela glavo skoraj čisto dol, do pasu. Je na vozičku slonela. Pa pravim jaz "Kaj pa je, mama?". In čisto takšna je bila. Potem pa jaz rečem sestri "Kaj pa je z mamo narobe?". Ja pravi "Ja, kaj pa je?". "Ja nič, je čisto dol, čisto nič ne more.". Ja pravi, "Malo je bila ponoči nemirna," je rekla "in se ji verjetno zdaj spi.". In potem sestra pravi "Kaj, a jo boste vseeno domov vzeli?". Sem rekla "Seveda bom, kako naj zdaj sinu povem, da sem šla, da mame nisem pripeljala domov. Vse bi bilo narobe. To bi vse pred hišo letelo." V glavnem, potem sem jo jaz vzela domov in potem sem jo dala tam, se je slabo počutila, je rekla, da gre ležat in je ležala potem, skozi jamrala, da jo boli, boli, boli. Sem rekla "Kje te boli?". Ja pravi "Tukaj, trebuh," jo boli. Tako da sem jo jaz peljala potem že mislim, da ob pol dveh nazaj in sem tam sestri povedala, da ni skoraj nič jedla in da se slabo počuti. Ja, pa je rekla "Ja, saj ne, ni nič spala, zaradi tega.". In potem jaz zvečer pokličem in reče "Ja, saj je vse pojedla, večerjo". V nedeljo zjutraj jaz spet pokličem in reče "Ja, zajtrk je pojedla, vse v redu." In meni tisto ne da miru in grem jaz zmeraj potem, ko sem sina odpeljala nazaj, sem se pri mami oglasila. In pridem tja do mame in tam spet kar jamra, kako jo boli. Potem sem pa rekla sestri, "Dajte vi malo kri in vodo pregledati, ker njo velikokrat mehur peče, mislim, mogoče je to." »Ja,« je rekla "bom napisala, saj jutri, pač jutri zjutraj, prej tako ne moremo nič." To je bilo v soboto zjutraj, sem jaz tako našla - in to je bila sobota cel dan, v nedeljo cel dan, v ponedeljek pa potem jaz pokličem. Sem rekla, ne, če so dali, ja pravi "Smo dali kri in vodo pregledati." In jaz potem pokličem ob pol dveh, ker nisem skrbnica, sem rekla "Povejte mi, kaj je, če je že kaj." »Ja,« je rekla "več vam ne morem povedati, kakor samo to, da gre v bolnico, drugo pa naj vam sestra pove", moja sestra. In to je bil napad žolčnih kamnov. To se pravi, če jaz ne bi šla tja, če jaz ne bi domov pripeljala, če ne bi ... mislim, to je kup stvari, ko človek ne more verjeti, da se to res dogaja. Čeprav bom tudi zgodbo povedala o sinu, samo, da tole dokončam. Do takrat je mama še hodila, jaz sem vsak drugi dan bila pri mami. In potem ji niso dali "hodalice", ampak so rekli, sicer ona ne more, ker ni stabilna in smo po jedilnici dol delali kroge z vozičkom. Svoj lastni voziček je dala tam za mizo, da je vstala pri mizi in potem sem voziček obrnila in je ona svoj voziček vozila in sva hodili. Od takrat, to je bilo od novembra lani, do zdaj, ona recimo koraka še ne more sama narediti. Potem je zaspala, zaspalo je vse tako in sem potem komaj čakala, da je spet pomlad, da bomo spet doma in bo začela hoditi. Čeprav, ko sem jo domov pripeljala, je z berglami šla tu, je hodila. Imam dokaz, imam posneto to, kako je hodila. Dol pa samo plenica, postelja, tiste kahle in to je to. Ona je vsa presrečna, ko je prišla domov, da je šla na školjko, da se je lahko podelala. Tudi to. Tudi ljudje, ko bi jih lahko dali še malo na školjko, da bi vsaj ene 10 minut tam počakale sestre ... Jaz mislim, da tisti čas, ko tam čvekajo v tisti čajni kuhinji, bi lahko eno tam na školjko, pa bi samo stran počakale. Bom pa tudi za sina povedala, sem ga tudi pripeljala en petek domov, ga pripeljem domov in potem v soboto zjutraj je kazal, da ga trebuh boli. Tako, sem pa tja. Potem sem mislila, mogoče je zaprt. Ker tam pa tudi kar svečke dajejo, nimajo prebave, ker imajo toliko tablet, nobenega ne vprašajo, ampak samo svečke. Tako, da on se že brani teh svečk. Saj pravim, to pa farmacija služi, s temi svečkami. In jaz letim potem v /.../³⁰ v trgovino po Donat pa fige, pa slive sem prinesla, pa sem rekla "Mogoče bi ga tisto bolj odprlo." In nič ni bilo, nič. In potem v nedeljo zjutraj spet jamra, jamra, kako ga boli. Sem rekla "Ja nič, se boš pa oblekel, pa gremo nazaj na /.../³¹" In jaz ga pripeljem nazaj, brez problema se je oblekel, ker drugače ga moramo jaz, mož pa še brat priti, da ga pripravimo, da se obleče, ker to vse leti po zraku.

³⁰ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

³¹ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

V glavnem, sem ga pripeljala potem v nedeljo zjutraj tja na /.../32 in sem povedala, če bi kaj bilo, sem mislila, mogoče bi tam prej imeli zdravniško oskrbo, kakor pa jaz doma, če se kaj naredi. In potem jaz v ponedeljek pokličem, ja so rekli, da niso še nič, »Bomo jutri zjutraj.« je rekla. Potem v torek zjutraj so mu kri vzeli in so videli, da ima vnetje. In potem so ga v /.../33 peljali, jaz sem se morala s svojim avtom peljati, njega so z rešilcem peljali. Tako da sem bila jaz dol, da ga bodo slikali, a ni delal ta aparat za slikanje. Tako da smo v sredo zjutraj, takrat je šele šel na slikanje, da so videli, da ima žolčne kamne. To se pravi, misliš, kako je, da imajo vse tam, pa nimajo nič. In potem mi reče na /.../34 "Ja, zakaj ga pa vi niste peljala k zdravniku?". »Ja,« sem rekla "jaz, če bi vedela,« sem rekla "kaj bom jaz zdaj medicinska sestra ali zdravnik doma, ko ga pripeljem, če še vi ne veste, kaj bi bilo?". To so take izkušnje, ki te zelo bolijo.

In to vas, če prav razumem, potem navdaja z nezaupanjem, da bi za mamino bilo poskrbljeno ...

Tako.

Ali ste zaupali, da bo poskrbljeno vseeno?

Ne, ne, jaz tako pravim, jaz imam toliko slabih izkušenj doživetih in vidim jih, da ne verjamem nobenemu več. Tudi, če mi kdo reče "Bom dal tole mami, bom dal tole sinu." ne verjamem, dokler ne vidim. In tudi prvo leto, ko je bil na /.../35 me sploh niso poklicali, kakšen zobobol je imel in samo žal mi je še danes mi je žal, da ga nisem slikala. To je bilo že v ponedeljek, v ponedeljek so ga peljali k zobozdravniku, takšnega otečenega. Veste, ko vas zob boli in si otečen, da ne moreš ti ust odpret, so ga peljali k eni taki zobozdravnici, ko se vsi križajo, in ona mu je šla, da mu bo zob spulila. Če imaš ti gnoj, ne boš. In potem so vsi na /.../36 rekli "Ona je zobozdravnica, ona že ve, kaj dela." »Ja,« sem rekla "lahko je pripeljati iz doma takšne, da se potem" sem rekla "tamle učijo, pa ne vem kaj še vse.". Sem rekla "Vi svojega otroka sigurno ne bi peljali tja." Mislim, to so take izkušnje, ko hodiš na obisk, ko vedo, da prideš po njega, pa so take stvari, kaj se šele potem dela tri mesece, ko imaš zaprta vrata. Samo to mene zanima.

Je imela vaša mama kakšne terapije, ki bi jih morala prejemati v času?

Ja, recimo to fizioterapijo. Zdaj zadnjič sem sestro, mislim, mamino vprašala, »Kaj mama,« sem rekla "kaj hodiš, kaj telovadiš?" Tudi ne razume te čez masko, ker ima tudi slušni aparat, masko pa moraš imet, in potem sestre odgovori namesto nje "Ja, /.../37 kar povejte, da vsak dan hodimo." Pa sem bila rajši tiho, da ne bi kaj preveč povedala. Če bi vsak dan hodila, bi že mogoče tudi na nogah bila.

Ali vam je mama ali pa sestra, sta vam kaj povedali v času, ko je bilo zaprto, je vaša mama prejemala zdravlila, ki jih mora prejemati, je prejemala terapije, ki bi jih morala prejemati - kakšne so te izkušnje, so vam kaj povedali?

Saj pravim, jaz nisem skrbnica in meni to ne govorijo. Samo povejo, ko sem klicala "Ja, mama je v redu, tako je, kot je bilo.« Recimo za sina tudi "Nič vas ne pogreša.", čeprav, ko je vsakih 14 dni hodil domov, zmeraj jaz v ponedeljek pokličem, v petek pridem po njega in skoraj vsakih 14 dni so povedali, da je že v pričakovanju, da že komaj čaka, da pridem. V teh treh mesecih ni bilo nobenega pričakovanja. Nič mi niso povedali, da čaka, mislim, lej, saj jaz tako vem. Ali so rekli, da bi mene tolažili, ali kako, ne vem. V glavnem to so take stvari, ki bolijo, ki bolijo. Bolijo, bolijo, bolijo. In jaz sem ... mene je samo strah, mene je samo strah, da ne bodo spet čisto zaprli. In to, kaj so naredili s temi video klici, to, saj pravim, ni signala, ni pravega signala, tako da slika se ustavi, ni. To ni.

32 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

33 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

34 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

35 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

36 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

37 Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o imenu osebe.

Razumem. Zdaj vi konkretnih podatkov o tem, kaj se je dogajalo takrat v času, ko so bili domovi zaprti, za vašo mamo praktično nimate, ker niste skrbnica. Ali vam je sestra kaj govorila, kakšne izkušnje? Je ona kaj ... Ona tudi hodi ... Je tudi aktivna?

Tudi, tudi hodi, ampak ona ni tako kot jaz. Ona, veste, kako je to, če nimaš ti takšnega življenja, da imaš ti otroke zdrave, sploh ne veš, kako je, ko imaš bolnega. Čeprav si, kot družina smo si blizu, pa to, ampak to ni to. In drugačen karakter je. Ona pravi "Ja, že mora tako biti. Glej, saj so vsi tako.« Ampak jaz pravim tako, če bi ona imela svojega otroka bolnega, jaz mislim, da ne bi tako govorila. Jaz pa tako svojega otroka, kot mamu potem ... in potem veš, ker sin je bil na mamu navezan in potem te to boli. Pripelješ sina domov, pripelješ mamu domov, da sta skupaj, oba zadovoljš. Na koncu pa zdaj, recimo v petek sem rekla, sem prosila, če bi lahko v petek prišel tudi sin, in je rekla da ne, da v soboto ima mama ob desetih, da pridem k njej na obisk in ena zdrava oseba, sin ne more. In to te boli. Rad bi obema, oba osrečil, pa ne moreš. Ne moreš. Tako blizu si, a ne moreš. Tudi sin ni hotel iti. Ker jaz sem rekla v soboto, da gremo dol k mami, da bi vsaj tam za cesto stal, da bi jo videl pa, da bi mama njega videla. Tudi vprašala ni zdaj za njega. Sploh ni vprašala za njega, pa zmeraj sprašuje. Saj pravim, ko se ti pogovarjaš skozi masko in, ko en drug par tam zraven sedi, en meter pa pol, ne vem, če smo bili narazen, in ko se onadva pogovarjata, mama malo tam posluša in potem ... To nimaš nobene zasebnosti.

Ti obiski se dogajajo zunaj?

Ja, zunaj smo bili. Do zdaj vedno, ko sem jaz bila, smo bili zunaj. Zdaj, ko je vreme.

Torej, če bi nekako povzeli zdaj to, recimo vaše doživljanje v času, ko so bili domovi zaprti. Kaj bi rekli, če bi morali naštet, kaj je tisto, kar se vam je zdelo narobe in kaj je tisto, kar bi moralo biti bolje?

Narobe je to, da se domovi zaprejo, da so čisto odrezani od zunanjega sveta. Če je res vse tako, da so bili kot marsovci notri zdaj tam, ko je bil ta virus. Zdaj vse povsod ne vem, če so tako hodili, da nimajo, recimo, človeka, ko ne vejo, kaj se je zdaj naredilo z njihovimi najbližjimi, to, to me najbolj moti. Zakaj so domovi, zakaj se ne bi obisk, sigurno, če je to, da se oblečeš, da se razkužiš. Ne pa, da se zaprejo – to so hujši kot zaporniki. To ni človeku podobno življenje. In tudi zadnje ure v domovih, da se jih tako odreže.

Se pravi se vam ti ukrepi zapiranja niso zdeli smiselni?

Ne, ne. Ne zdijo se mi smiselni. Mogoče prvi mesec, ko nismo vedeli, kaj. Ampak to se vsak, bolj, čedalje bolj smo videli, da to niso to take stvari, kar govorijo. In zdaj pa še bolj nesmiselno, ko so rekli, koliko je na Hrvaškem okuženih, meje so pa odprte. To mi sploh ne gre. To je isto, kot da bi jaz rekla možu "Aha, ti zdaj ne boš hodil ven, ker pač je ne vem kaj, jaz bom pa lepo marširala vse povsod". A se vam to zdi smiselno? Meni tudi ni. Vsi politiki ... in boste videli zdaj, 15. avgusta se bo spet zaprlo, če ne 15. avgusta, 1. septembra bo spet vse zaprto. Pa gostilne, poglejte, greš v restavracijo, je rekla hčerka, greš v restavracijo, moraš imet masko, ko začneš jest, daš masko dol. Ja kaj pa ima to ... To se pravi, da tam v domovih, sploh morajo biti zaprti, ker so zmeraj, ker so lačni in, če greš ti v restavracijo, ko imaš polna usta, lahko daš masko dol, tam po domovih, pa ko nimajo zdaj za jest, tako ne, v narekovajih, pa morajo biti zaprti noter, da virus ne bo prišel noter. Ne vem. Tako kot sem tudi rekla, ko je ena rekla, sem bila na obisku tam in je rekla, da nima sadja in sem potem vprašala "Kaj pa čaj pa sok?". Pa je rekla, "Ja, tistega je bolj tako, malo". Sem rekla "Pa jogurte?", ja, pravi "Jogurt pa dobimo popoldne.". Niso pa veseli, ko so se zmeraj tri družile, je rekla "Nič radi ne vidijo, da se družimo, ampak da smo v sobi, da smo vsi po sobah zaprti". Tako da tudi druženja niso imeli. To mi je povedala, ko je pri zdravi pameti pač, tako je, to vse ve, ampak ima pa druge stvari, zaradi katerih ne more biti doma. To je pa povedala, da morajo biti kar po sobah zaprti. Da ne dovolijo, da bi se družili med sabo. Tri so zmeraj hodile na kavico dol na avtomat.

Torej to notranje druženje ni bilo dovoljeno?

Ne, ne, ne. Da so sestre tečne, in da morajo biti notri po sobah.

Vaša mama je pokretna?

Ne, ne.

Tako, da jo morate prestavljati na voziček?

Tako, ja. Tako, na voziček. Tako. In tudi takrat, ko sem jo peljala domov, enkrat sem jo zdaj pripeljala domov, ko je bilo, takoj sem priložila zagrabila in sem jo peljala domov. Tudi sestra, ki mi jo je pripeljala z vozičkom dol, ni bila toliko, da bi mi jo pomagala v voziček dati. Samo je bila mama toliko, da se je prijela in je vse moči zbrala, da se je noter v avto, da sem jo dala. Tudi to mi ni hotela, ni hotela priti, tam, par metrov je bil avto daleč, da bi mi jo pomagala. Tako da to se vidi, kako je, da so pač jezni. In potem sem rekla "Glej, mama, živi samo še za to, čez 14 dni," sem rekla "pridem po tebe in bomo šli tja v rojstni kraj." Samo z avtom bi se peljali, ker dol tako ne more, ni ceste, mislim je cesta, samo je bolj taka slaba, sem rekla "Toliko, da boš videla." Je rekel mož "Saj mogoče bo nazadnje." Ampak čez 14 dni so že zaprli. So že zaprli, že ni bilo več. Konec.

Če prav razumem, vi mame niste videli od marca do maja.

Ja, ja.

Razen enkrat po video klicu ali večkrat?

Po video klicu sva se videli, samo je tisto tako nagajalo. Tako da se nisi mogel nič kaj zmeniti.

Kolikokrat sta se videli od marca do maja po video klicu?

Ja, to video klici so bili že potem čisto proti koncu so to vzpostavili. In jaz sem to, ko sem jaz to slišala, da drugod imajo, jaz sem to takoj klicala in so pač povedali, da je to treba narediti. In da zdaj na /.../³⁸ so dobili in zdaj bodo še tukaj, in potem je spet treba počakati in to, da oni pokličejo. Tako da ja, jaz sem bila tako, saj pravim, jaz sem skozi bila aktivna, tudi z Biserko Marolt Meden smo se potem pogovarjali. Tudi tam in vse povsod sem bila, kar se je dalo, kje bi se dalo kaj narediti, da bi ... tako da, če ni bilo treba, bi tudi šla, če boste kaj imeli ... treba bi bilo nekaj narediti, ker je to nesmiselno. Po drugi strani pa tudi, ko je ena rekla, da je šla zadnjič v /.../³⁹, v bolnico. Zdravniki in sestra, to se sprehajajo brez mask, in potem se čudijo, da se zdravnik okuži na urgenci v /.../⁴⁰. Recimo, ona je bila pacientka, bolna, virus in se je zdravnik okužil. Če bi imel vse tiste maske, tako kot na televiziji kažejo, jaz mislim, da do tega ne bi prišlo. Ne vem, jaz sem kmečka, jaz sem kmečka, ampak pač tako razmišljam.

Kako je pa zdaj, ko domovi niso zaprti?

Ja, saj so zaprti.

Zdaj recimo tudi spet ne morete ...

Ne, enkrat na teden, enkrat na teden lahko prideš na obisk k mami za pol ure. Saj pravim, v zaporih na Dobu so na boljšem, imajo dvakrat na teden obiske, po eno uro.

Od trenutka konca epidemije pa do zdaj, še vedno velja enkrat na teden ob najavi?

Ja, tako ja.

Nikoli ni bilo bolj sproščeno?

Ne, nič. Vse je zaprto, ne moreš priti v sobo noter. Zunaj ali pa v jedilnici dol. Nič, od marca, kar se je zaprlo, noben še ni prišel v sobo, edino tisti, ki so nepokretni, da jih potem oblečejo v tiste skafandre ali kaj so že, da gredo gor, ampak to samo enkrat na teden, tudi ja.

³⁸ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

³⁹ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

⁴⁰ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

Ne, nič ni, drugače ti ne prideš v dom. Ne.

Kako potem, vi vidite mamo enkrat na teden?

Ne, tudi enkrat na teden ne, ker pride ena sestra, pa druga sestra, pa recimo, nas je osem otrok, samo potem punce hodimo, me tri hodimo, tako da, ja. Nič.

Ko pridete na vrsto, v resnici?

Ja, ja, enkrat na tri tedne je to.

Kako pa s sinom?

Sin je pa zdaj prišel, zdaj po epidemiji je bil doma, no, to je šel domov, je šel 28. maja prvič in potem je šel spet čez 14 dni domov, zdaj z datumom nisem, ker sem, saj pravim, ker sem veliko živcev zgubila. Veliko, veliko zaradi tega, tako da se mi, ja. V glavnem, potem je vsakih 14 dni hodil domov, no, edino zdaj enkrat vmes je šel tri tedne, zdaj spet 14 dni Tako da smo potem ta, jaz bom pač povedala tudi socialni delavki in vsem sem povedala, kako je bilo. Trije smo ga potem komaj spravili nazaj in seveda, normalno, če ti ne greš tako dolgo, mislim, da nimaš obiska, da ne greš domov, da se bojiš, da boš spet tako dolgo zaprt. To bi vsakemu malo, mislim, tudi taki, ki so bolni, vejo. Tako da to, to lahko rečem, da so mi šli na roko, zelo, zelo, ker je tudi skoraj edini tam, ki vsakih 14 dni hodi domov.

To je tako, kot je bilo prej, na 14 dni pride domov zdaj.

Ja, jaz upam, da bo tako zdaj. Saj pravim, ker zadnjič je potem rekla ta vodja doma upokojencev, je rekla, da glede na to sliko, da se zdaj epidemija širi. Ja, sem rekla "Saj ni v domovih, saj ni v domovih." Je rekla "Pa se ne smemo tako sprostiti." Ker, sem rekla, da bi sin prišel mamo pogledat ali pa, če bi domov šla. Je rekla, glede na epidemiološko sliko. Samo zdaj se spet zmanjšuje, zdaj ni toliko. Ne vem, a bodo potem domovi še vedo kar zaprti? Mislim, ne dobiš pravilnega odgovora. Ti ko vprašaš, ko vidiš, ampak ni to to.

Ali se vam zdi, da bi ... imate še kakšno zgodbo, še kakšno, ne vem, stvar, ki se vam je zgodila, nekaj, kar vam leži na srcu, pa bi radi povedali, da bi bilo zabeleženo v tem intervjuju? Nekaj, kar sem jaz pozabil vprašati ... ker nisem vas spraševal prav teh konkretnih vprašanj o domu, ker ste rekli, da niste skrbnica, pa vam teh podatkov itak niso dajali.

Ja, ne, to mi niso dali.

Zato vas nisem spraševal o zdravilih, o teh stvareh, o ukrepih v domu itn. Tiste konkretne podatke, ki jih dajejo samo skrbnikom, sem potem izpustil. Bi me pa sedaj na koncu zanimalo, če imate sedaj še kakšno stvar, ki vam res leži na duši, pa bi radi povedali, pa ni bila zajeta v tem našem pogovoru.

Ne vem, jaz pravim tako, vsak bi si moral zamisliti, recimo, kako se počutijo ljudje, ki so zaprti, čeprav niso naredili nič, nič narobe, pa morajo tako trpeti. Ker tudi, recimo, vam bom prav povedala eno zgodbo. Ja, lahko pa lahko povem eno zgodbo, ki se je naredila, mislim, da je bilo februarja meseca. Od moje sodelavke oče, ki včasih ni mogel iz postelje stopiti, ni mogel koraka narediti. In ko je šla "ta mlada", je rekla, da gre ene veje pospravljati, ko so veje, drevje obžagali in je potem vprašal "Kje sta vnuka?", je rekla, da sta v šoli. Za sina je vedel, da je šel v službo. Je rekla "Vi pa kar ležite, saj bom jaz prišla čez kakšni dve uri nazaj." In je on rekel "Ja, v redu." In kaj se je naredilo? Saj pravim, včasih ni mogel koraka narediti. Ona je prišla nazaj in je on na vratih, na kljuki, visel s štrikom. Kar so mu pač rekli, pogovarjali so se, da tako ga ne bo mogla, ker "ta mlada" je bila operirana za križ, da ga ne bodo mogli rihtati, sin je v službi, ona doma dela, ampak s tem križem ona ne bo mogla ona njega in, da bo treba iti v dom. In tako se je rešil trpljenja, sebe in drugih. To je bilo februarja meseca.

Umril je?

Ja, umrl. Obesil se je na vrata, na kljuko in nobeden ni mogel verjeti, kako je on dobil tako moč, da je šel v štalo po štrik, v štalo po štrik, prinesel in se obesil. Pa je star bil 86 let. In marsikdo bi to v domu naredil, če bi lahko. Mama je rekla, da bi čez okno skočila. Tako.

Joj.

Marsikdo bi to naredil.

Kaj mislite, da bi morali narediti, da bi bilo bolje?

Jaz pravim, če pravila veljajo za vse, naj veljajo za vse. Ne samo v domovih. Zakaj domovi? Tako recimo doma, tako kot sem že napisala in govorila vsepovsod, kar se je dalo, tudi doma, po 3, 4 generacije, pa niso izolirani, pa nobeden ni umrl. Pa tudi so na postelji. Poznam, poznam sodelavko, poznam danes smo skupaj. Bila je na Kitajskem, ne, lažem, hodila je prej na Kitajsko, zdaj nazadnje je bila dol v Srbiji. In oba starša ima na postelji. Res jih hodi rihtat ena ženska, da sta oba lepo doma in ona je prišla iz Srbije, v službo ni smela priti in je bila 14 dni doma. No, sem rekla, /.../41 "Zdaj pa ti meni povej, a si imela skozi masko?" "Je rekla "Daj nehaj, kakšno masko?!" je rekla "Bodi tiho, nič. Dej!« No, sem rekla, vidiš. Sta dva, oba na postelji. Skoraj 90 let sta stara. Pa se ni nobeden okužil, pa ni nobeden umrl, pa ona je bila v Srbiji dol. V Srbiji je, ko je bilo takrat, so rekli, ko se je začela tista epidemija. Ker v službo, trije so bili dol in so morali biti vsi trije doma v karanteni. Tako. Zato se jaz sprašujem, in ne verjamem, in to zapiranje domov, to je vse politično narejeno. To eden dobro služi, samo to rečem. To eden dobro služi. Tudi mislim, da tiste maske, ki jih imajo vsi, ko pridejo, ko jih pripeljejo ven, imajo tisto narejene maske, zašite maske, po domovih jih pa sigurno račune pišejo, koliko jih porabijo. Jaz tudi mislim, da je to to. Tukaj se bodo veliko obogatili. In tudi to, v domu v Hrastniku, ste verjetno gledali in poslušali in brali - kako lahko dom obratuje, če sploh ne morejo pripeljati ven postelje? Kako lahko, recimo, eden je tukaj v našem kraju hotel gostilno odpreti, bife odpreti, ampak so take stvari, take inšpekcije prišla, to so take stvari, da jih ne bi v pol leta, v pol leta mogel to narediti. Kako lahko potem dom obratuje? A se vi vprašate, če bi prišlo do požara, kako bi jih reševali? Kdo bi tukaj odgovarjal? To je treba si zapisat, pa vprašat malo. Kako, kako so ti stanovalci, kakšno varnost imajo oni? Nimajo nobene varnosti.

Dobro, jaz sem zdaj vprašanja izčrpal nekako. Tako da, če bi želeli še kakšno misel dodati za konec, če ne lahko kar počasi zaključiva ta intervju.

Ja, lahko.

⁴¹ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o imenu.

SVOJKA 2

Prvo, eno splošno vprašanje, da razbijemo led, nas zanima kako ste se vi počutili med to epidemijo? Torej med marcem in majem, vedno se bo vprašanje nanašalo na to obdobje, ko je bil dom prvič zaprt za obiskovalke in obiskovalce. Kako ste vi vse to obdobje doživljali, kaj ste čutili, kaj vam je bilo mogoče najtežje, kaj je bilo lažje, s čim ste lahko živeli, kaj pa je bilo zelo naporno oziroma kakšni so bili ti vaši občutki, ki so bili ves čas prisotni v tem času, ko je bilo vse zaprto?

Ja, a veste, najbolj skrb za tistega človeka, kako bo to prenesel, čeprav, a veste, ta moja oskrbovanka oziroma katere sem jaz skrbnica, ona je travica, a veste. Ona nič ne ve, nič ne govori, nič, mislim je res, kar se tega tiče, je težko, ampak vidim, da se pa zelo razveseli, pa ve kadar pridem k njej – ker praktično sem jaz edina njena obiskovalka tudi. In me je skrbelo kako bo to prenesla, da prav nihče ne pride k njej, a ne.

In kako se je potem to kazalo?

Ja no, jaz drugače ne morem nič izvedet o tem, kakor po telefonu, da sem to socialno delavko klicarila, pa sva se z njo pogovarjali - meni je ona povedala kako je s to mojo gospo.

Kako pa je bilo z gospo?

Ja, v bistvu nespremenjeno stanje je bilo pri njej, a ne. Ni bilo nič posebnega, tudi nič ni bila bolna ta čas, v bistvu je bila ona v redu. Bolj sem mogoče jaz se sekirala, kakor pa ona sama.

Vi, kako ste se počutili, vam je bilo to v breme, ste se obremenjevali, ste se sekirali? Vam je bilo težko? Ali ste nekako, ne vem, vedeli, da je pač tako stanje in ste nekako to tako vzeli?

Ja, sem se zavedala, da pač drugače ne gre, da je to vse v zaščito teh domskih oskrbovancev, ja, in tam zaposlenih, res.

Ena stvar, ki smo jo tudi že v anketi spraševali je to, nas je zanimalo kako so recimo domovi, pa tudi drugi pristojni, informirali ljudi in kako so bili ljudje zadovoljni s temi informacijami. Pa me zanima tudi pri vas, kako ste bili vi recimo zadovoljni s kakovostjo, z razumljivostjo, z jasnostjo informacij o tem virusu v tistem obdobju, pa tudi o boleznih, ki se lahko razvije in o teh ukrepih?

Ja, o teh stvareh sem bila obveščena iz medijev, tako kakor vsi ostali. Mene z doma nikoli ni noben poklical, pa mi povedal to ali tisto. Ko sem jaz klicala, takrat sem pa lahko dobila vse informacije, ki sem jih hotela, a ne. Drugače pa, da bi mene iz doma obveščali "Ejm to pa to.", to pa ne. Razen, vedno me obvestijo, če je pa kaj, kaj jaz vem, če se ji kaj stanje poslabša, če mora v bolnico, če jo morajo kam preseliti ali če ima kakšno dodatno terapijo ali kaj. Takrat me vedno pokličejo, pri vseh teh spremembah, a ne.

In vi ste pričakovali, da bi vas dom kaj obveščal ali vam je bilo tako ok?

Ne, niti ne, ker sva navajeni s to socialno delavko, da se slišiva, a ne, tako da, niti jaz nimam ravno tako blizu do tja, tako da se velikokrat slišiva, da izvem kakšno je stanje. Pa na splošno, tudi v domu sem izvedela kakšno je stanje v domu, pa tako, ne samo za mojo oskrbovanko.

In so vam pojasnili recimo, ne vem, kako so zaščitili oskrbovance, kaj bi se zgodilo, če bi zboleli ali se okužili, če bi se gospa okužila in pa zbolela, kako so spremenili hišni red, to so vam pojasnili?

Ja ja, to so me, sej pravim, kadar sem poklicala, takrat sva še vse to predebatirali s to gospo, ja, tako da sem vedela, da imajo to zelo pod kontrolo, no tako.

Kaj je bil recimo vaš, ta osnovni vir informiranja - so to bili bolj, ne vem, mediji, tiskovne konference vlade ali bolj, ne vem, drugi mediji ali dom?

No, na vsak način mediji, vsi - in iz časopisov in iz televizije, pa to. To so bile osnovne informacije, ki smo jih dobili, a ne. Tako kakor vsi.

Tako da tej podatki iz doma konkretno so bili bolj dopolnilo, če prav razumem?

Točno tako, ja.

Te osnovne podatke za kakšen virus gre, kako se širi, zakaj je nevaren, kako preprečimo širjenje, kaj se zgodi recimo, če zbolimo ...

Ne, to je vse isto, tako kot sem vam prej povedala.

To ste vse iz medijev?

Vse iz medijev, ja. Vse iz medijev.

Kako je konkretno bilo v domu, pa ste potem izvedela od socialne delavke?

Ja ja, vedno je bila ona pripravljena vse povedat, kar bi jo jaz vprašala.

In bi torej lahko sklepali recimo, če vas tako poslušam, da ste bili nekako zadovoljni s temi informacijami, ki ste jih dobili? In s to komunikacijo?

Ja, bila.

So vam morda v domu povedali, a se spomnite, v medijih je bila ta neke vrste afera, ko so pregledovali kartoteke ...

S tistim vprašalnikom, a ne?

Tako ja. So vas kaj seznanjali s tem vprašalnikom?

Ne, ne nič me niso.

Tako da v bistvu vi niste vedeli, če so vaši oskrbovanki to pregledali?

Ne, ne nisem vedela, pa tudi jaz mislim, da ji niso, no, da ni bilo potrebe, a veste, ker v tolikih letih kot je ona tam, že vso kronologijo njene bolezni poznajo, a ne.

Niste pa niti spraševali, ali so pogledali ali ne?

Ne, ne nisem.

Ste mogoče izvedeli ali bi jo, ne vem, ali bi bila primerna za zdravljenje ali ne, ali niste tega spraševali?

Nisem spraševala, to bi v primeru, če bi res do kakšne okužbe prišlo, saj pravim, ampak je bil k sreči ta dom res, res zaščiten, no.

Tako da v domu niti do okužbe ni prišlo?

Ne, pri nobenemu, ne pri zaposlenih, ne pri oskrbovancih, hvala bogu.

Vaša ta oskrbovanka ni mobilna?

Ne.

Tako da v bistvu je odvisna vse od pomoči drugih?

Ja, ja.

Pa ste bili kaj seznanjeni kakšni so bili ti zaščitni ukrepi, da so njo zaščitili pred morebitno okužbo?

Ja, tako kakor vse ostale, a ne, ja.

Samo, ker ni mobilna, ker se torej ne giba, najbrž niti ni se premikala po prostoru.

Ne, se nikamor ni premikala. Jo dajo na voziček pa na fizioterapijo peljejo, pa tako, a ne. Ampak to sej pravim, ker ni bilo nobenih obiskovalcev v tistem času, čisto nič, so bili samo zaposleni tam noter, a ne, nisem niti pričakovala, da je v kakšni nevarnosti pred to okužbo.

Na nek način bi lahko rekli, da ste bili mirne duše, da bo za njo dobro poskrbljeno?

Ja, res, res.

So vam morda kaj povedali, ali so imeli kakšno dodatno pomoč, kakšne dodatne strokovnjake, ki so jim pomagali v tistem času, ko je bilo, ker dostikrat tudi sorodniki pomagajo?

Ja, vem, da so imeli ... Ja ponavadi zdravnica, tista dežurna, ki je za dom dežurna, za dom odgovorna, da je tista večkrat prišla, kakor pa prej, a ne, pred Covid-om. Ja, da je večkrat hodila v dom kakor prej. Ker je dejansko, so jih manj pošiljali, ne vem, recimo v /.../⁴² bolnico ali pa to, kadar so prišle kakšne težave, so jih več pozdravili v okviru doma.

Se vam je to zdelo dobro ali vam je to sprožalo skrbi?

Ja, kaj jaz vem. Jaz zaenkrat, saj pravim, zaenkrat ni bilo nobenih takih kritičnih situacij, da bi rekli, da bi morala v bolnico, pa je niso sprejeli. Ne za mojo oskrbovanko, pa ne za druge nisem to slišala. Tako da verjetno, ne verjetno, sigurno bi jo v primeru, da bi potrebovala bolnišnično zdravljenje, sigurno bi jo tudi peljali, ja.

Ste imeli občutek, da če bi se recimo vaša oskrbovanka okužila z virusom, da bi bila deležna testiranja?

Ja sigurno bi bila deležna testiranja, to sem pa prepričana. Kako bi bilo z zdravljenjem, verjetno je to odvisno od tega, kakšno število bi bilo teh okuženih v domu, jaz to domnevam, ampak drugače, da bi jo testirali, to bi jo pa sigurno.

Kaj pa recimo druge zdravstvene stvari, dostikrat imajo osebe, ki so nepokretne ali pa so v domu, ali pa so starejše, nekatere kronične bolezni. Kako je bilo recimo z upravljanjem s temi kroničnimi boleznimi, zdravljenjem, s temi zdravili, je to vse redno dobivala?

Jaz za druge ne vem, ampak kar se tiče te moje oskrbovanke, ona ima v bistvu zelo malo zdravil, a veste, res ima malo zdravil, tako da vse tisto je dobivala.

In ima tudi kakšne terapije, recimo fizioterapije, delovne terapije?

Ja, fizioterapije pa ima. Saj veste, te, ki so veliko na postelji, jih vedno hočejo na en način razgibat, kar se le da ja, kar se lahko.

Da ne pride do preležanin.

Ja, to so pa imeli, ker imajo v okviru njihovega doma te terapije, a ne.

In to so imeli nemoteno, ne glede na to, da je bil dom zaprt?

Ja, jaz sicer nisem bila prisotna tam, ampak mislim, da ja, mislim, da sigurno, no.

⁴² Zaradi anonimizacije, izpuščen podatek o kraju.

Vi ste potem, ko je bilo epidemije konec, ko so uvedli nek režim delnega odprtja, dovoljevali - ste videli to vašo oskrbovanko?

Ja sem videla ...

Kako se vam je recimo, bi lahko opisali kako je bilo, ko sta se vidve spet videli, to je moralo biti po ene dveh mesecih zaprtja.

No, sej je bilo skoraj tri, je bilo skoraj tri mesece. Meni se je zdela prav, mislim, zelo urejena, čista, nič spremenjena, tako fizično, da bi rekla "O, slabša situacija." ali pa nekaj. To se mi zdi so bolj tisti trpeli, ki so se zavedali, da niso smeli imeti stikov, se mi zdi, da tisti so bolj to čutili in bolj, mislim težje prenašali, kakor pa ta moja oskrbovanka. Ona se mi je pa zdela tako, tako blago je delovala, a veste, nič ni, nič nisem imela občutek, da je kaj trpela. Da me je bila pa vesela, to pa samo čutim po tem, ko mi tako roko stiska, a veste. Ampak zdaj mi je ni smela, čeprav meni je ravno socialna delavka, mi je rekla "Vi si kar rokavice.", mi je dala rokavice, ker sem povedala, da me ona zmeraj hoče držat za roko kadar se kaj pogovarjava. No pogovarjava, jaz se pogovarjam, jaz ji kaj govorim, pa kaj zapojeva in ona mi tako stiska roko. In je rekla naša socialna delavka "Poglejte, rokavice vzemite, pa vas bo ravno tako držala za roko lahko."

Aha tako da so vam omogočali, da ste lahko normalno kontaktirali.

Ja, ja so, to je bil stik, je bil stik. Ne tako, da bi jo objela ali pa, ne, ni govora, a ne. Ampak tako za roko z rokavico, sem jo pa držala, ja. Ja, pa sem bila tako recimo en meter od njene glave stran ali pa tako, ja.

Ste imeli občutek, da je, da vas je spoznala, da je tako kot prej, da niti se ni zavedala, da vas nekaj časa ni bilo?

Ja, tako kot prej, kot prej. A veste, saj imam občutek, da me že vsaj kakšno slabo leto, saj ne ve, če bi ona lahko govorila, ona ne bi vedela, kako je meni ime, a veste, tako imam občutek, ja. Je pa začutila verjetno, glas ji je bil pa kaj poznan. Nekaj že en praspomin sigurno deluje, a ne.

Kako bi na splošno rekli, da ste bili zadovoljni s standardom bivanja v domu za vašo oskrbovanko v tem času?

Ja, jaz mislim, da verjetno težko, da so se imeli kje lepše in boljše kakor pa te naši v /.../⁴³. Vam povem po pravici, res.

Je bilo takrat, ko je bil dom zaprt, sploh možno vzpostaviti kakšen stik, razen z zaposlenimi, ste lahko kaj poslali, kakšno revijo oziroma ona itak ne bere ...

Ne, ona tako ne rabi, ona vsega tega nič ne rabi.

Kakšno dodatno hrano, kaj takega je bilo moč recimo poslati oziroma ste vi sploh imeli potrebo to poslati?

Nisem imela potrebe, jaz sem spraševala mojo, tole, če kaj rabi, je rekla, da ne, da poje vse kar dobi oziroma, da je pridna za jest, a ne. Ker tudi vem, jaz grem zmeraj, ko grem k njej na obisk, grem zmeraj tako, da grem recimo za kosilo, da jo jaz potem hranim, a ne. In vidim koliko poje, je pridna za pojest. Ja, tako da ja. Nisem pa nič pošljala, nič, čisto nobene stvari. Je pa tako, oni vejo, ker sem vedno še v tistem času, ko sva se midve lahko pogovarjali, pa tako, sem jaz vedno, vsak mesec denar dala, ker drugače ona ni imela zadosti denarja, da bi krila svoje stroške bivanja v domu. In mi je zmeraj rekla, sem zmeraj socialno delavko spraševala, da naj pove, če kakšno stvar rabi, za kakšno dodatno terapijo ali pa kakšen dodaten pregled ali pa tako, pa je vedno rekla "Ne, imamo tu v sefu njenega denarja še dosti. Če bo kaj treba, bom pa jaz tukaj vzela.", tako da res ni rabila.

⁴³ Zaradi anonimizacije izpuščen podatek o lokaciji.

Se stanje torej, če razumem, z leti nekako poslabšuje?

Ja, a veste kako, počasi se poslabšuje, tako, tako da, ja dobro, če bi jo tako kot sem zdaj, ne vem, če bi jo na pol leta videla, verjetno da bi bila razlika, drugače pa, generalno, za enega, ki je ne pozna toliko, a veste, bi rekel "Ah poglej, saj je že tri leta enaka.", a veste, tako. Ne vem kako naj opišem.

Ampak kako ste vi, vi ste še govorili z njo, ko je še lahko govorila?

Jaz že hodim k njej 11 let. Ja, ona je zdaj slaba tri leta taka, dve leti in pol, dobre.

Aha, tako da prej ste imeli pa običajne odnose, pogovore, pa vse?

Ja ja, ona je imela prej samo težave s hojo, s kolki in koleni. Tako da midve sva normalno se pogovarjali, vso njeno zgodovino vem, pa tako - je imela grozno težko življenje, zato sem pa jaz, ker je ona tisti čas pred 11 leti, ko je bila moja mami v tem domu, je ona hodila veliko k mojim mami, jo obiskovat. Veliko je hodila. In zato sem se jaz zmeraj čutila obvezano do nje, ker nje pa res noben ni nikoli prišel obiskat. Potem me je pa socialna delavka vprašala ene 5 let nazaj, če bi jaz bila, da ona pač nima nobenega, da bi skrbel za njo, če jaz prevzamem skrbstvo, a ne. Pa, a veste, to tako ne odkloniš, to ne moreš odklonit. To je tako kakor, če bi me en prosil za, ne vem, za botra ali pa za pričo, to tudi ne moreš odklonit, a ne. In tega tudi nisem mogla odklonit, tako da sem zdaj že toliko let njena skrbnica, ja. Ja, saj pravim, to se je pa pol poslabšalo, dementna je zelo postala, ja.

In recimo, če ocenite vse te ukrepe, ki so jih sprejeli v domu in zaprtje, omejevanje gibanja, vsa ta razkuževanja, vsa ta sprememba režima – kako smiselno se vam je zdelo vse to, če zdaj pogledate nazaj?

Ja, če nazaj pogledam pa pomislim na druge domove, se mi zdi, da je bilo to zelo smiselno. A veste, samo nekaj, nekaj mi pa ni, ampak ne mislim samo za ta dom, ampak generalno. A veste, da so te ukrepe sprejeli take, da jih tudi, kaj jaz vem, en sin ni mogel priti pogledat svojega očeta ali pa matere v dom. To, tisti čas, to se mi pa ni zdelo v redu, no. Da je bila take vrste zapora takrat, ne vem, se mi zdi, da to bi pa mogli dopuščat. So bili pa en čas res izolirani čisto neskončno, a ne. Saj pravim, pri tej moji se to ni opazilo, ni čutila manka ona zaradi tega, kakšnega posebnega, a ne. Ja, ampak eni pa, tisti, ki so pa, mislim normalni, niso dementni – dobro, mogoče imajo kakšne gibalne probleme, a ne, drugače pa niso mogli videt svojcev, se niso se mogli pogovarjati, razen po telefonu in pa tako, to se mi je pa zdelo, za tiste je bilo pa kar zelo težko.

Ste rekli recimo v tej anketi, ki je bila tako faktična, kjer je bilo samo za klikat ... niste mogli nekako izrazit vaša opažanja, ki ste jih opazili, ko ste pač spremljali to zgodbo in v prvi osebi, pa tudi z medijev. Bi lahko zdaj nekako ta opažanja nam zaupali, kaj ste vse vi videli v tej zgodbi, kaj vas je zmotilo, kaj se vam je zdelo v redu ...

Ja, sej pravim, najbolj zmotilo me je to, kar sem vam zdajle povedala. To se mi zdi, da je bilo res mučno in boleče, za tiste svojce, ki morajo tam, že tako so precej izolirani, že tako, a ne, ko je enkrat človek iz svojega doma prestavljen v čisto drugo okolje, je že tako ali tako hendikepiran, potem pa, da še svojih ne sme videti, to se je meni zdelo najhujše od vsega. Res se mi je zdelo, da to je bilo najbolj problematično, meni, meni, ja.

Bi še kakšno drugo opažanje delili z nami ali pa recimo karkoli kar bi želeli nam povedat, kar se vam zdi pomembno v tej zgodbi?

Ja, kaj vem, kaj. Jaz ne poznam drugih domov, ampak vidim da tukaj, so se res zelo trudili. Zaposleni so poskušali prinašati notri ta manko, ne vem, ljubezni, svojcev, a veste, tako se mi zdi res, da je to res od ljudi odvisno. Je pa nekaj, a veste, mogoče v tem domu o katerem jaz zdaj govorim – prvič, je manjši dom, a ne, ima tam okoli 80, se mi zdi, oskrbovancev, a ne. Drugič so pa v tako majhnem kraju zaposleni domačini večinoma, a veste, in to, je čisto nekaj drugega, a veste. Imajo drugačen odnos pol tudi do teh ljudi.

Se mi zdi, da je tak dom, saj pravim, jaz že 12 let, a ne, 11 let zdaj h gospe /.../⁴⁴ prej še k moji mami eno leto, ko je bila moja mama tam, no, in vam povem, da v vsem tem času, jaz ne vem, če sem imela eno pripombo v tolikih letih. Res no, tako da res se z možem zgovarjava, da če bo treba, upam, da naju bodo tu hoteli vzeti.

To ravno sem hotel vprašati, ali bi po tem, ko ste recimo zdaj vse videli v medijih, pa to kar ste osebno doživeli, ali bi recimo izbrali dom, če bi pač drugače ne šlo, za to, da bi preživljali ta pozna leta?

Ja bi, komot bi ta dom izbrala, res. Samo pri teh, a veste, res pa je, da pri 60., 70., pa dokler nisi tega res nujno potreben, lažje govoriš kaj bi, pa kaj ne bi, kakor pa takrat, kadar moreš res "spokat kufre", pa od doma it, a ne.

Ja, ja pa tudi odvisno ali greš sam ali greš s soprogom ...

Pa v kakšnem stanju si takrat, a ne.

Dobro, jaz zdaj imam še odprt prostor, če želite še karkoli dodati kar jaz nisem vprašal ali pa recimo, ne vem, če vam kaj še posebej leži na srcu, če bi rabi kaj sporočili ali pa poudarili, da se vam zdi pomembno v vsej tej zgodbi, da Zagovornik ve, ko bo pisal ta priporočila.

Jaz bi samo rada videla, zdaj ne vem, to je sigurno ravno tako kakor je anonimno tale moj odgovorjanje, ravno tako je verjetno anonimno kar se tiče domov, ampak jaz bi vseeno res rada, če se kje videt, slišat ali karkoli, da bi kakšna pohvala šla temu domu. Ja zdaj ne vem, če je kakšna možnost no, bi meni se dobro zdelo no, res. Ker vidim, da se res trudijo.

Bom malo povprašal - jaz sumim, da v okviru te ankete, ko skrijemo vse podatke, kjer se da identificirati, to po moje ne bo šlo.

⁴⁴ Zaradi anonimizacije izpuščeno ime.